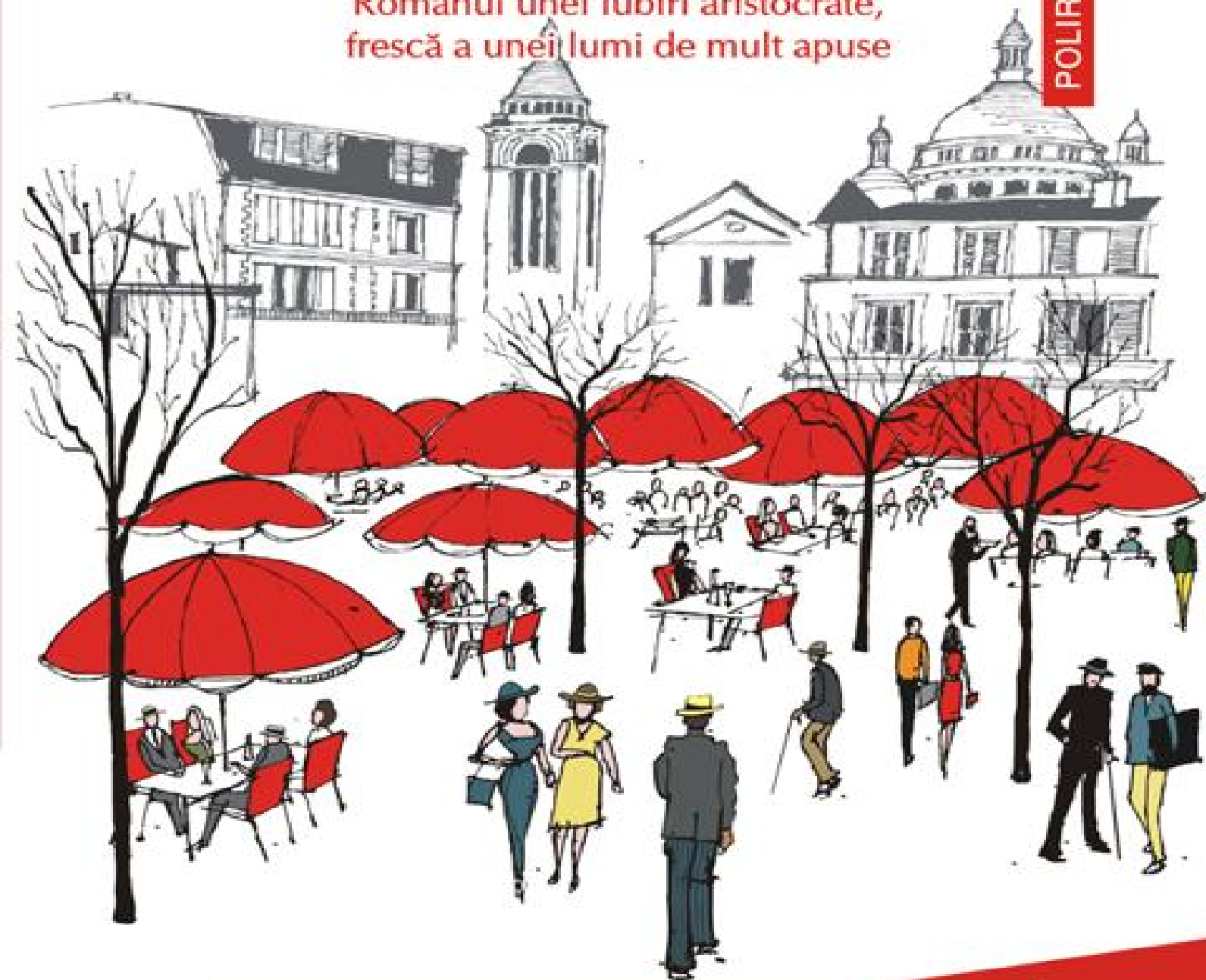

Romanul unei iubiri aristocrate,
frescă a unei lumi de mult apuse

POLIROM

Paul Bailey

Băiatul prințului

BIBLIOTECA POLIROM

Table of Contents

[Unu](#)
[Doi](#)
[Trei](#)
[Multumiri](#)

Paul Bailey

Băiatul prințului

Traducere din limba engleză
de Marius Chivu

POLIROM
2014

Paul Bailey, *The Prince's Boy*

© 2014 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-4944-0

ISBN PDF: 978-973-46-4945-7

ISBN print: 978-973-46-4740-8

Coperta: Radu Răileanu

Pe copertă: © Click49/Shutterstock.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!
Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

PAUL BAILEY s-a născut pe 16 februarie 1937, la Londra. În 1953 a obținut o bursă de studii la Central School of Speech and Drama și a lucrat o vreme ca actor, înainte de a deveni scriitor liber-profesionist. A predat la universitățile Newcastle și Durham, iar după ce a primit Bicentennial Fellowship (1976) a călătorit în America, unde a fost lector invitat de Literatură engleză la North Dakota State University. A publicat romanele: *At the Jerusalem* (1967; *La „Jerusalem”*, 1996), care a obținut Somerset Maugham Award și Arts Council Writers' Award, *Trespases* (1970), *A Distant Likeness* (1973), *Peter Smart's Confessions* (1977), nominalizat pe lista scurtă la Booker Prize, *Old Soldiers* (1980; *Bătrânii soldați*, 1996), *Gabriel's Lament* (1986), nominalizat pe lista scurtă la Booker Prize, *Sugar Cane* (1993), *Kitty and Virgil* (1998; *Kitty și Virgil*, 2005), *Uncle Rudolf* (2002; *Unchiul Rudolf*, 2009) și *Chapman's Odyssey* (2011). A scris piese pentru radio și televiziune, a publicat două volume de memorii, precum și două biografii. A fost distins cu E.M. Forster Award (1974) și George Orwell Prize (1978).

Lui Marius Chivu

„O *inimă*: originea fiecărui chin.“

E.M. Cioran

„Iubirea e iubire pentru cerșetori și regi.“

Anonim

Unu

Am ajuns la Paris într-o joi, pe 5 mai 1927. Tata își luase rămas-bun de la mine cu două zile în urmă, în Gara de Nord din București. În acea după-amiază de neuitat am fost întâmpinat în Franța de vărul meu îndepărtat, Eduard, pe care nu-l mai văzusem de pe vremea când eram un băiat de unsprezece ani timid și secretos. M-a salutat în românește, m-a îmbrățișat și a comentat măreția acelei Gare du Nord pariziene în care ne aflam.

— Ți-e foame, Dinule?

Am răspuns că așa mi se părea.

— E o braserie plăcută la câțiva pași de-aici. Uitasem ce slăbănog ești. Lasă-mă să-ți fac cinste cu o masă consistentă înainte să te conduc la apartament.

I-am mulțumit pentru generozitate.

— Trebuie să stai la soare, Dinule. Ești mult, mult prea palid.

Nu i-am spus lui Eduard că părea ecoul tatălui meu, care comenta adesea înfățișarea mea anemică.

— Voi încerca să mă bucur de vară, i-am zis în schimb.

— E datoria mea de văr să mă asigur că așa vei face.

Ne-am așezat într-un restaurant aglomerat.

— Amintește-mi câți ani ai, Dinule.

— Am nouăsprezece ani. Doar nouăsprezece.

— Atunci bei un vin cu mine?

— Da, mi-ar face plăcere.

A comandat o sticlă de vin roșu. Îmi va îmbujora obrazii fantomatici.

Am zâmbit la remarca asta. Nu mă gândisem niciodată că arătam „fantomatic“. Mi-a întors zâmbetul și am izbucnit amândoi în râs.

— Bine ai venit în *la vie de bohème*¹, a zis el când ne-am oprit din râs. Și spune-mi Eduard, te rog. Nu mă trata ca pe-un

bătrân. Hai să fim prieteni.

— Da, da.

Ne-am strâns mâinile peste masă.

Eduard a ales felurile de mâncare. Am mâncat melci pentru prima și ultima dată. Consistența lor cauciucată îmi irita papilele rafinate. Am fost mult mai încântat de *cassoulet*²-ul care a urmat, precum și de tarta normandă cu care am încheiat prânzul. La insistențele lui Eduard, la cafea am luat și un coniac.

— Acum poți să-mi vorbești despre mama ta, frumoasa Elena? Trebuie să-ți lipsească mult, Dinule.

Oare puteam să vorbesc despre ea? Ce era de spus? Era moartă, murise brusc și inexplicabil, iar eu trebuia să trăiesc fără căldura și afecțiunea ei.

— Da, mi-e dor de ea, a fost tot ce eram dispus să mărturisesc.

Amețit de băutură și obosit după lunga călătorie, tot nu-mi dezlegasem limba. Mă obișnuisem să îmbrățișez durerea ca pe ceva prețios și doar al meu.

— Mi-e dor de ea, Eduard, am spus din nou, sperând că nu mă va mai întreba nimic altceva.

N-a mai făcut-o. Poate că înțelegea de ce eram așa de laconic sau poate credea că fac paradă de stoicism. Acest al doilea „poate” ar fi fost nepotrivit, pentru că eram orice, numai stoic nu. Mama murise în septembrie 1920 – în data de 15 a acelei odioase luni, ca să fiu exact – și de atunci o plângeam în intimitatea camerei mele aproape în fiecare seară. Aflasem, citindu-l superficial pe Seneca, că stoicii nu se dedau plânsului.

— Ești pregătit pentru aventura ta boemă? m-a întrebat Eduard în timp ce achita nota.

— Cred că vreau să scriu o carte. Ideea tatei e că ar trebui să trăiesc o viață de artist la Paris. El m-a convins să vin aici.

— Și-a avut nevoie de multă muncă de convingere?

— Nu, Eduard, bineînțeles că nu.

— Cezar e un om generos, dar nu mi s-a părut niciodată că ar avea un simț artistic deosebit.

— Nici nu are.

— Ceea ce face și mai uimitor faptul că te-a încurajat să vii la Paris și, dintre toate locurile posibile, tocmai în Montmartre.

Mi s-a adus un al doilea pahar de coniac.

— Sunt beat, vere Eduard.

— Vei dormi mai bine la noapte.

Am luat un taxi până în Rue des Trois-Frères, care avea să fie adresa mea până în septembrie. Am contemplat peisajul cu ochii încețoșați de alcool și de moleșală. Totul se legăna – clădirile, copacii, tramvaiele și autobuzele, bărbații și femeile de pe bulevarde, soarele acelei după-amiezi târzii. În lumea tinereții mele nimic nu rămăsese nemișcat.

Tatăl meu generos și lipsit de simț artistic îmi închiriasse nici mai mult, nici mai puțin decât o mansardă. Împreună cu Eduard, am cărat cele două valize până la ultimul etaj al casei. Aici urma să fie turnul meu de fildeș, cadrul perfect pentru noua mea viață de poet sau romancier sărac și chinuit – rămânea să mă hotărâsc ce anume urma să fiu –, al cărui geniu era sortit să rămână nerecunoscut. Nu, eu eram un poet, un prozator, un geniu care-și permitea să fie ignorat până ce posteritatea mă revendica în aleasa ei elită. Cezar, binefăcătorul meu tată, era bogat: îmi deschisese un cont în bancă; îmi plătise chiria pentru întreaga vacanță; se asigurase că nu voi muri de foame. Datorită lui, urma să fiu un boem atipic.

O femeie rotofeie, de vârstă mijlocie, pe nume Simone ne-a condus pe cele câteva sute (păreau sute) de trepte. Era fika proprietăresei și fusese însărcinată să aibă grijă de imobil. Ea avea să-mi schimbe așternuturile și să se ocupe de toate treburile casnice, precum frecatul podelelor, ștersul prafului și spălatul rufelor. Spera să găsească camera pe gustul meu.

— Da, vă mulțumesc, *madame*.

— *Mademoiselle*.

A râs când mi-am cerut scuze pentru impolitețea mea neintenționată, observând că eram însăși esența curtoaziei.

— Vărul meu Dinu e foarte manierat.

— A trecut ceva vreme de când n-am mai avut un gentleman adevărat cazat aici.

— Ai auzit, Dinule? Va trebui să te porți ireproșabil sub acoperișul lui *mademoiselle* Simone.

— Așa voi face, promit.

Îmi doream cu disperare să dorm. Mă străduiam din greu să-mi rețin căscatul.

Eduard mi-a spus *au revoir*³, iar durdulia Simone mi-a urat cele mai dulci vise. După ce s-au retras amândoi, mi-am aruncat hainele și m-am prăbușit pe patul gata pregătit cu cearșafuri scrobite mirosind a lavandă. Am dormit cum nu mai dormisem de la moartea mult iubitei mele mame.

A doua zi, în dimineața de 6 mai, când m-am trezit târziu, m-am simțit vinovat pentru neașteptata ei absență din visele mele. Dormisem mulțumit și aveam remușcări. I-am cerut iertare și m-am rugat, așa cum m-am rugat întotdeauna, pentru sufletul ei nemuritor – pentru pacea și odihna lui eternă.

Povestea pe care vreau s-o spun este cea mai stranie din viața mea. Nici măcar nu sunt sigur că o s-o pot duce la bun sfârșit. Întâmplările pe care urmează să le re trăiesc și să le relatez s-au petrecut acum patruzeci de ani, pe când eram necopt în tot ceea ce însemnau trupul și complexitățile actului sexual. Să spunem, simplu, că scriitorul aspirant Dinu Grigorescu era un novice în ce privește natura întâmplătoare a vieții cotidiene. Era fericit în podul sau în mansarda lui, privind la orașul agitat și gândindu-se numai la cum să aștearnă pe hârtie cuvinte, cuvinte nemuritoare. Oamenii din stradă nu însemnau nimic pentru tânărul geniu. El se afla în posesia celui mai curat turn de fildeș și din acea ascunzătoare bine îngrijită avea să-și trimită mesajele, în versuri sau în proză, unui public receptiv sau indiferent. Prevedea că va avea parte și de laude, și de dispreț, căci știa că un artist de calibrul său se născuse pentru a fi recunoscut doar de puținii oameni cu discernământ și respins de legiunea de filistini ale căror judecăți facile cântăreau însă întotdeauna greu. Măcar atât înțelegea și el. Cam la asta se mărgineau cunoștințele lui Dinu Grigorescu.

Vorbeam franceza cu tot mai multă siguranță pe măsură ce treceau primele săptămâni. Afacerea lui îl dusesese pe Eduard la Londra, așa că nu aveam cu cine să vorbesc în limba natală. Asta-mi făcea mare plăcere. Mă simțeam cu adevărat parizian ori de câte ori treceam drept unul în schimburile de replici vioaie cu vânzătorii de pe stradă, cu ospătarii, taximetriștii,

vatmanii sau vânzătorii din magazine. Ca să-mi desăvârșesc deghezarea, mi-am cumpărat o beretă, pe care o purtam pe-o parte, într-o manieră ce putea trece drept stilată.

Foaia de hârtie din pod rămânea albă. Aveam cuvintele în minte, dar acolo rămâneau. Așteptam inspirația, bănuiesc. Speram că avea să vină într-un flux neașteptat, așa cum le venise lui Rimbaud și lui Eminescu, zeul meu român, și lui Mozart, și tuturor geniilor pe care încercam să le imit. Trebuia să fiu răbdător, îmi spuneam în timp ce scoteam banii tatălui meu din bancă. Trebuia – cum se spunea pe vremea aia? – „să stau frumușel“. Da, „stăteam frumușel“, și făceam asta cu oarecare încredere pentru că eram încă un adolescent. Mai erau iunie, iulie și august. Părea că am tot timpul din lume.

În după-amiaza de joi, 26 mai, l-am cunoscut pe bărbatul pe care aveam să-l numesc pentru tot restul vieții „băiatul prințului“. Nu mai era un băiat, de vreme ce se apropia deja de vârsta mijlocie. Acum pot să povestesc, fără urmă de rușine, împrejurările ciudate în care l-am cunoscut. Mâncasem ceva ușor și băusem cam mult la prânz în acea zi, așa că plecasem din restaurant într-o stare de excitație sexuală. Fructul uman pe care căutam cu disperare să-l devorez era interzis – nici mai mult, nici mai puțin decât o crimă împotriva naturii și un păcat cardinal din perspectiva credinței mele ortodoxe. Vinul care-mi clocotea în vene mă împingea spre obiectul ideal al dorinței mele, întrupat prima dată sub forma unui hamal de gară admirat pe când aveam doisprezece ani. Muncitorul fără nume, ce-i făcuse cu ochiul băiatului roșu în obraji ale cărui sacoșe le căra, era puternic, hirsut și – presupuneam eu – neatins de stări melancolice. I-am plătit câțiva lei mizerabili, așa cum se obișnuia să li se dea celor care te ajută, și m-am simțit dezolat când, după ce mi-a strâns mâna, a plecat în căutarea unui alt client. I-am urmărit silueta îndepărtându-se până când părinții m-au acuzat că-i ignor. M-am aruncat în brațele mamei și m-am întrebat dacă voi putea vreodată să-i mărturisesc strania și înspăimântătoarea emoție pe care încă o resimțeam.

(Sigur că n-am putut. Îl venerasem pe hamal cel mult cinci minute în acel iulie 1920, iar pe 15 septembrie mama murea subit și inexplicabil.)

La acel hamal sau la altcineva asemănător, poate mai puternic și mai păros, mă gândeam când mă îndreptam – nu foarte împleticit, speram – spre Bains du Ballon d'Alsace. Auzisem despre locul acela faimos de la un polițist beat, întâlnit într-un bar aproape de Rue des Trois-Frères, care îi povestea unuia dintre chelneri, în cea mai zgomotoasă șoaptă, că stabilimentul lui *monsieur* Albert le oferă, pentru o sută de franci, tuturor bărbaților din Paris, căsătoriți sau nu, cărora le plăceau lucruri mai diferite – și subliniase cuvântul –, tot ce visau. Dacă Albert le cerea clienților o sută de franci, atunci cu cât îi plătea pe tinerii homosexuali care satisfăceau leprele și degenerații ahtiați după dezgustătoarele lor servicii?

Această lepră, acest degenerat, asculta și reținea adresa pe care jandarmul o transmitea întregii încăperi. Dinu Grigorescu abia-și permitea o sută de franci pentru o experiență care putea să-l facă să scrie ca Maupassant sau ca Baudelaire sau ca adoratul său lunatic Rimbaud. Îi va trimite o scrisoare tatălui său cu vestea că banii lui sunt cheltuiți cu înțelepciune. La asta se gândea lepra cuprinsă de dorințe plimbându-se pe Rue Saint-Lazare în acea după-amiază însorită.

Am intrat în curtea pavată, decorată cu dafini și măslini în vase mari de teracotă, dar am ezitat. Ce Dumnezeu făceam? Puteam foarte bine să mă întorc și să plec. Chiar eram pe punctul să fac asta când ușa de sticlă ce purta inscripția BAINS s-a deschis și de acolo a ieșit un bărbat zâmbitor.

— Ești unul dintre noii recruți ai lui *monsieur* Albert?

Am răspuns că nu înțeleg întrebarea.

— Haimana inocentă, a spus el. Obrăznicătură frumușică. Cum te cheamă?

— Jean-Pierre, am răspuns. Jean-Pierre, am repetat ca și cum voiam să mă conving de noua mea identitate. Sunt Jean-Pierre, *monsieur*.

— Voi întreba de tine data viitoare. O să te rezerv, Jean-Pierre.

I-am mulțumit. Ce altceva puteam să fac sau să spun? Am urcat cele patru trepte spre casa lui *monsieur* Albert și m-am trezit privind drept în ochii albaștri și reci ai proprietarului.

Stătea așezat în spatele unei imense case de marcat. Am scris „așezat“? Ar trebui să scriu mai exact „întronat“.

— Cauți un loc de muncă?

— Nu.

— Câți ani ai?

— Douăzeci și unu, am mințit.

— Ți propui să fii cel mai tânăr client al meu?

— Presupun că da.

— Cum te numești?

— Jean-Pierre.

— Ce ridicol. Franceza ta e suficient de bună, dar nu e naturală. Vii din altă parte a Europei. Lasă-mă să ghicesc. Ungaria? Polonia? Doar nu România, Doamne ferește?

— Ba da.

— Ai sânge nobil, copil oacheș?

— Nu mi s-a spus niciodată așa ceva. Dar tatăl meu e bogat. E un avocat de succes, de mare succes. E angajatul regelui și al reginei noastre.

— De ce-ai venit aici? Ce cauți aici?

Am rămas tăcut. Nu-mi puteam pune în cuvinte dorința inexprimabilă.

— Experiența mea într-ale carnalului îmi spune că o creatură sensibilă ca tine este invariabil atrasă de o brută. Din întâmplare am aici o brută și în acest moment nu e reținută de nici un alt domn.

M-a fixat cu privirea.

— O bestie, asta vrei?

L-am fixat și eu.

— Da, am reușit să răspund în sfârșit. Da, asta vreau.

— Te costă o sută de franci, *monsieur*. Dacă vrei să-mi dezvălui numele tău real, cu mine va fi în siguranță.

În siguranță?

— Sunt Silviu Golescu, am spus.

— Te vei bucura de serviciile lui Honoré. E o bestie fără egal. Dă-mi voie să te conduc la el.

L-am urmat pe *monsieur* Albert la etaj. Acolo era un coridor cu trei intrări – nimic grandios – pe fiecare parte. În a doua

cameră din stânga se afla Honoré, așteptând să lucreze. Fuma o țigară turcească.

— Honoré, dragul meu, a spus Albert, el este Jean-Pierre. Poartă-te cu el cu blândețe sau cu brutalitate, după cum dorește. Ți-l încredințez pe tânărul și bogatul domn.

Honoré i-a mulțumit cu un mârâit angajatorului său și mi-a ordonat să mă așez lângă el pe pat. Albert a închis ușa discret.

— Ești tânăr, a remarcat Honoré. Ești virgin, Jean-Pierre?

N-am răspuns.

— Asta înseamnă că da.

— Da.

Mi-a luat mâna și a mângâiat-o. Am înghețat de groază.

— Ești foarte tensionat, Jean-Pierre. Ești foarte, foarte tensionat.

Cu cât vorbea mai mult cu înspăimântatul său client, cu atât mă convingeam mai mult că nu era francez.

— Da, Honoré. Trebuie să mă ierți, dar *sunt* îngrozit.

— Nu ai de ce. Ochii tăi sunt la fel de negri ca ai mei.

— Chiar?

— Da. Am să-ți arăt corpul meu. Am să-mi scot hainele în fața înspăimântatului meu Jean-Pierre.

În câteva secunde era gol. Mă minunam de frumusețea lui păroasă. Am tras aer în piept, am rămas cu gura căscată și am încremenit.

— Acum arată-mi-l și tu pe-al tău.

— Sunt prea slăbănog, Honoré. Mi-e rușine să mă arăt.

— Atunci lasă-mă pe mine să te dezbrac.

Și a făcut-o, repede și cu blândețe. M-a tras spre el și m-a sărutat pe frunte. M-a strâns în brațe până m-a lăsat fără suflare.

— Ești doar un copil, mi-a șoptit eliberându-mă din strânsoare. Un copil obraznic-obraznic. Mama ta știe ce faci?

— Mama mea e moartă.

— Ai iubit-o?

— Da, da. Încă o iubesc. Am s-o ador mereu.

— Mă bucur să aud asta, Jean-Pierre. Mă bucur foarte tare să aud asta.

Știam acum, ascultându-l, că și el se prefăcea a fi Honoré, așa cum eu mă prefăceam a fi Jean-Pierre. Eram doi impostori.

M-a îmbrățișat din nou și și-a trecut degetele peste șira spinării mele. Într-un târziu, degetele s-au oprit unde-mi doream să se oprească.

Atunci a fost prima din multele dăți când ne-am sărutat în acea vară. Mă speria ce făceam cu atâta dorință, cu atâta căldură, cu atâta abandon. Ar fi trebuit să mă sărut cu o fată de vârsta mea într-un salon sau poate pe un teren de tenis, nu într-o cămăruță dintr-un bordel de bărbați ce se pretindea a fi un stabiliment de băi. Ce Dumnezeu mi se întâmpla? Și de ce lăsam să mi se întâmple?

— E plăcut să am lângă mine un bărbat tânăr în locul unui dezmățat bătrân.

— Este?

— Da, da. Lasă-mă să te explorez, piersicuța mea palidă.

Și m-a explorat. Doar atât pot să spun acum, când aștern pe hârtie aventurile mele pariziene în primăvara lui 1967, în zilele sau săptămânile sau lunile care mi-au mai rămas. Îl explora pe Jean-Pierre. Atâta tot, asta-i tot ce sunt dispus să-mi amintesc pentru moment.

Spovedanie – acesta e cuvântul pe care noi, românii ortodocși, îl folosim pentru „confesiune“. În dimineața de după întâlnirea mea cu „bestia fără egal“, am găsit o biserică bine tămâiată, pe o stradă aproape de Bastilia, unde am căutat un preot dispus să mă asculte și, poate, să-mi ofere alinare. Purta barbă, firește, așa cum poartă toți preoții ortodocși și, înainte să mă asculte, a observat că sunt tânăr și că e imposibil să am ceva grav de mărturisit.

De ce tânjeam după iertarea lui și a lui Dumnezeu? Nu l-am menționat pe așa-zisul Honoré și nici locul unde l-am întâlnit. Am mormăit cum că eram posedat de o dorință copleșitoare. Eram subjugat de ea, i-am spus. Eram sclavul ei. Voiam să fiu eliberat din strânsoarea ei tenace.

Îmi amintesc că, după ce-am terminat de vorbit, a tăcut câteva minute. Când a venit, răspunsul lui a fost unul cântărit.

— Ești tânăr. Sentimentele pe care mi le-ai descris sunt, iată, normale pentru un bărbat de vârsta ta. Trebuie să încerci să-i

reziști. Să reziști irezistibilului va fi o mare încercare pentru tine. Te implor să reziști acestei provocări.

L-am asigurat că așa voi face. O să-mi reprim sentimentele până o s-o întâlnesc pe femeia cu care o să mă căsătoresc, pe care o s-o iubesc și prețuiesc. O să, o să, o să – cu câtă ușurință foloseam cuvintele; cu câtă trufie.

I-am spus mamei mele adevărul în aceeași seară, înainte să merg la culcare. I-am spus totul despre întâlnirea lui Jean-Pierre cu Honoré. I-am spus, în șoaptă, cum m-a explorat și cât de minunat de stranie a fost explorarea lui.

În pat, între cearșafurile scrobite și mirosind a lavandă, am început să plâng. Numai Dumnezeu, în infinita Lui înțelepciune, știa de ce, eu, unul, habar n-aveam. M-am lăsat pradă lacrimilor care nu mai conteneau. M-am lăsat pradă unei dureri cu neputință de priceput.

M-a trezit ciripitul păsărilor în zori. Mi-am spus rugăciunile de dimineață și m-am auzit cerându-i iertare pentru nerușinarea mea mamei mele de neînlocuit. În timp ce mă spălam și mă îmbrăcam, îmi juram că Honoré, oricine ar fi el, va ieși din viața mea. Să-și continue îndeletnicirile sordide fără mine. Să fie jucărioara leprelor bogate și bătrâne. Să nu-l mai văd în fața ochilor și să nu mă mai gândesc la el. Să dispară.

M-am dus la masa de scris și m-am uitat în jur, așteptând inspirația cu stiloul în mână avidă, până când *mademoiselle* Simone a bătut la ușă și m-a smuls din reverie.

— Aveți o scrisoare, domnule Dinu.

Era de la vărul Eduard. Rezervase bilete la Folies Bergère. Fenomenala Josephine Baker, obiectul admirației întregului Paris, era în program în seara aceea. Trebuia să mă îmbrac elegant și să fiu gata la opt fix. Eduard promitea că-și va face datoria de văr și că mă va scoate la cină după spectacol.

Fenomenala miss Baker era negresă, la fel ca toți muzicienii care o acompaniau. Era protagonista unei piese numite *Plantația*. Ea și trupa ei erau cu toții niște sclavi fericiți, fiindcă n-am mai văzut, niciodată până atunci și nici de atunci înapoi, atâtea zâmbete albe și pure pe nici o scenă a lumii. Josephine își dădea ochii peste cap, își băteau fundul și dansa step ori de câte ori avea chef. Purta cea mai scurtă fustă, care dezvăluia niște

picioare lungi și agile. Îmi plăcea spectacolul, chiar dacă eram șocat.

— De ce se spune că-i fenomenală? l-am întrebat pe vărul meu când ne-am așezat amândoi pe bancheta din Café Larivière.

— E un spirit foarte liber, mi-a răspuns. S-a stabilit aici pentru că parizienii luminați sunt indiferenți la culoarea pielii. Nu ți-ai putea-o imagina cântând și dansând pe o scenă din București, nu?

— Nu, n-aș putea, am răspuns.

— Ce-a mai scris în ultima vreme tânărul nostru geniu?

— Cine?

— Tu, firește. Câte pagini ai umplut?

— Câteva. Doar câteva. Numai câteva.

— Cezar așteaptă cel puțin o capodoperă, Dinule. N-ai voie să-l dezamăgești.

— N-o să-l dezamălesc, am spus. După care am adăugat: Sper.

— Dragul meu văr, tatăl tău nu așteaptă de la tine nimic de genul ăsta. Pur și simplu vrea să vezi lumea și să te bucuri de viață cât mai poți. Îți recomand *bœuf bourguignon*⁴.

Spre sfârșitul mesei – după stridii și șampanie, vită și un fermecător sorbet de portocale roșii – am fost tentat să-i spun lui Eduard despre întâlnirea mea cu oacheșul Honoré. Știam că era o nebunie fie și să-l menționez, însă în acel moment mocnea în mine o nebunie ce trebuia exprimată, sub orice formă, oricât de indirectă sau de opacă.

— Ești băiatul mamei, nu-i așa, Dinule?

— Îmi iubesc și tatăl, l-am asigurat eu fără prea multă convingere.

— Mai există un băiat al mamei care e un mare scriitor. Sunt bine informat. Numele lui e Marcel Proust.

— Am tot vrut să-l citesc.

— Cred c-ar trebui. Poate te va încuraja să scrii despre Elena. Am auzit că mama lui Proust era zgârcită cu afecțiunea ei, spre deosebire de femeia care-l mângâia și alinta și adora pe unicul ei Dinu. Va fi mereu în gândurile tale, așa cum bine știm amândoi, și nu cred că vei deveni prozator sau poet sau orice

vrei tu să fii până nu vei descoperi o cale să te consolezi după pierderea ei. Iată sfatul meu chibzuit, de văr.

Povestea asta, cea mai ciudată din viața mea, a început cu adevărat în seara aceea, la Café Larivière. Aventura mea cu Honoré fusese preludiul, uvertura dramei care avea să se petreacă peste puțină vreme. Am ținut seama de vorbele vărului meu și în dimineața următoare mi-am cumpărat primele două volume din labirintul roman al lui Proust. Citind despre povestitorul care stă treaz în patul lui, incapabil să doarmă până ce mama nu-l binecuvântează cu prezența ei liniștitoare, m-am simțit recunoscător că eram fiul Elenei. Marcel – bănuiam că era Marcel – nu avusese un asemenea noroc. El trebuia să-și aștepte îndelung sărutul de împăcare și de noapte bună, pe când eu primeam atâtea sărutări câte voia mama să-mi ofere, și uneori chiar erau multe. Durerea mea din 1927 era aceea a unui tânăr bărbat care cunoscuse dragostea maternă; nefericirea lui, am început eu să înțeleg, era însă și mai chinuitoare din cauza unei terifiante îndoieli. Marcel voia ca mama lui să-și arate afecțiunea statornică, să nu spunem devoțiunea, dar demonstrațiile ei erau scurte și nepotrivite. La parter se aflau oaspeți ce trebuiau întreținuți și era important ca ea să li se alăture. O singură sărutare scurtă, puțin mai mult decât o pupătură, trebuia să fie de-ajuns. Dar pentru el nu era niciodată, niciodată de-ajuns. Asta avea să devină o absență permanentă în viața lui.

Am mai cumpărat trei volume. Le citeam în turnul meu de fildeș, în cafenele, în parcuri. Descoperisem un suflet-pereche complicat – o, cât de complicat! I-am scris tatălui meu că Proust era scriitorul pe care, mai mult decât pe oricare altul, voiam să-l urmez. Mi-a răspuns printr-o ilustrată că spera să fiu bine și fericit și să mă bucur de plăcerile unice ale Parisului.

O singură plăcere îmi doream să gust din nou, în ciuda jurământului meu că nu aveam să-l mai văd sau să mă mai gândesc vreodată la el. Talentele de explorator ale bărbatului pe care știam că nu-l cheamă Honoré mă ademeneau în casa de pe Rue de l'Arcade. De două ori am ajuns până la colțul străzii și n-am fost în stare să merg mai departe. Îl auzeam pe preot dojenindu-mă; mi se năzărea că o aud pe mama suspinând;

ascultam ceea ce mi se părea a fi conștiința mea avertizându-mă în privința pericolelor ce mă așteptau. Vocile mă făceau să mă retrag, să-mi întorc pașii spre Rue des Trois-Frères, spre confortul și intimitatea mansardei mele, spre alte capitole din Marcel Proust.

— Bun venit în Templul Desfrâului, a spus *monsieur* Albert. Eram sigur că te vei întoarce. Știu că Honoré, cel de neînlocuit, va fi fericit să te vadă.

Și-a dezvelit dinții îngălbeniți într-un zâmbet și a adăugat:

— Pe Honoré îl vrei, nu-i așa?

— Da.

— Am să-l trezesc îndată. Dacă are vreun defect, acela e că uneori se desfată cu vin și alte alcooluri în exces. Azi-dimineață s-a întors răvășit și nefericit. M-a deranjat așa de tare, încât aproape am renunțat la serviciile lui. Era cât pe ce să-i trântesc ușa-n nas, când m-am gândit la tine, tânărul meu român bogat, și la dezamăgirea pe care ai încerca-o dacă nu l-ai găsi pe Honoré gata să-ți îndeplinească cele mai mici și mai năbădăioase dorințe. Venirea ta aici astăzi este, zău așa, ceva aproape miraculos.

— Cât trebuie să aștept?

— Ai răbdare. Încearcă să-ți înfrânezi ardoarea. Fă-te comod pe *chaise longue*-ul doamnei Proust cât timp evaluez eu starea fizică și mentală a lui Honoré. O să-i spun că ai sosit și că ești nerăbdător – cred că „nerăbdător“ e cuvântul potrivit – să-l vezi.

S-a făcut nevăzut înainte să apuc să-l întreb dacă *chaise longue*-ul pe care stăteam chiar îi aparținuse doamnei Proust. Era acoperit cu un material verde-deschis, care cunoscuse și zile mai bune, însă cu mult prea mult timp în urmă. Oare „Proust“ era un nume comun în Franța, mă întrebam.

— Se spală, se bărbierește și se pregătește pentru scumpul său Jean-Pierre, alias Silviu Golescu. Fiindcă ești Silviu Golescu, nu-i așa?

— Sigur că sunt.

— Sigur că ești.

— *Monsieur* Albert, cine e, sau cine a fost, doamna Proust?

— O, câtă inocență. Doamna Proust e mama romancierului...

— A lui Marcel?

— Nici nu mai există altul. Da, da. Domnul Marcel Proust a considerat că e o onoare să-mi devină prieten. Când am deschis primul stabiliment indecent, mi-a adus niște mobilier de prisos care aparținuse odată părinților săi – precum acest *chaise longue* pe care tocmai îți odihnești apreciatul posterior. A fost extraordinar de drăguț din partea lui. E mort de cinci ani, dar îmi imaginez adesea că e aici cu mine, mai ales în după-amiezile de miercuri, când monstruosul rus Safarov reduce un industriaș obscen de banal și ridicol de bogat la o zdreanță sângerândă și bolborositoare. Ah, țipetele, excitația. Printre clienții mei se numără duci, prinți, conți, dar numai omul acela vulgar și nevoia lui de bruta de Safarov îmi țin afacerea pe linia de plutire. Mă doare că așa stau lucrurile, domnule Golescu, dar asta este adevărul gol-goluț. Dă-mi voie să-ți arăt ceea ce eu numesc „Biblioteca Vaticanului“.

Biblioteca Vaticanului, care se găsea la etaj, în camera de deasupra recepției, conținea volume din *Almanach de Gotha* și *Burke's Peerage*⁵, precum și alte câteva cărți de heraldică, însă nimic mai mult.

— Aristocrații sunt pasiunea mea, Silviu Golescu, mi-a explicat el. Metehnele lor, micile lor păcate. Pentru mine sunt precum triburile pierdute ale lui Israel. Îi caut și îi fac ai mei.

S-auzit soneria. *Monsieur* Albert m-a sfătuit să rămân acolo, printre capetele încoronate și nobile ale Europei.

S-a întors cu vestea că altcineva, un domn mai bogat și nobil, cerea cel puțin o oră cu – îi era jenă să mă informeze – Honoré.

— Am să plec atunci, am zis. Nu pot concura pentru favorurile lui.

— Nu, nu, domnule Silviu, insist să rămâi. Nu e nici o competiție, te asigur. Nimic atât de vulgar. Oricum ești preferatul lui Honoré.

— Chiar așa?

— Mi-a mărturisit-o chiar el. Te preferă.

Am lăsat acolo o sută de franci, pe care *monsieur* Albert a avut curtoazia să nu-i numere. Mi-a turnat un pahar cu *sherry* de cea mai bună calitate, de la moșia – s-a grăbit să mă

informeze – unui marchiz spaniol, cunoscător pasionat al plăcerilor oferite de templul profan al lui *monsieur* Albert.

Am stat în Biblioteca Vaticanului ascultându-l pe bibliotecarul chel și durduliu care mă regala cu povești despre frumusețea lui de odinioară.

— Aveam părul auriu, nu un blond comun. Prințul Radziwill nu a fost singurul care a remarcat că arătam ca un înger cu zulfii în vânt și cu ochii azurii. Vai, mă tem că acum sunt un înger căzut, alungat pentru totdeauna din paradisul locuit de cei tineri și frumoși. Acum lucrez la periferia paradisului, s-ar putea spune, unde însă pot să le ofer lui Honoré și Jean-Pierre fericirea de-a fi împreună, după cum am încredere că se va întâmpla în numai o oră.

S-a uitat la ceasul de buzunar și a plescăit enervat.

— Într-o oră, da.

De jos s-a auzit și mai tare soneria.

— Ah, goarna datoriei. El trebuie să fie. E gata să te primească, în sfârșit.

Stătea în pragul cămăruței sale, fumând o țigară turcească, la fel ca prima oară, amuzat de felul în care mă fâstâceam în prezența lui.

M-a salutat, șoptit, pe românește. Într-o clipă, a încetat să mai fie Honoré. L-am dat deoparte pe Jean-Pierre pentru totdeauna când i-am răspuns în limba pe care o împărțeam amândoi prin naștere.

— Mi-ai lipsit, palidul meu amant.

— Și tu mie, m-am auzit recunoscând. Și tu mie.

M-a tras în cămăruța lui și m-a strâns în brațe, sărutându-mi părul, urechile, ochii, nasul, buzele, cu ceea ce am înțeles că era frenezia pasiunii.

— Mă cheamă Răzvan.

— Eu sunt Dinu.

— Adevărat?

— Adevărat. Și tu chiar ești Răzvan?

— Sunt. Crede-mă.

I-am spus că-l credeam. M-am bucurat că nu mai eram niște impostori. Mă bucuram mai presus de cuvinte să fiu din nou cu

el, să fiu Dinu al lui. I-am zis toate astea în timp ce mă cuprindea cu brațele.

A fost o după-amiază de explorare tandră și reciprocă. Eram și eu un navigator. Fiecare petic, fiecare cusur al trupului său era supus investigației mele microscopice, hotărâte. Coșurile și negii și punctele lui negre erau ale mele să le ador. Acum se numărau printre comorile mele cele mai prețuite.

Am împărțit o țigară cu el, prima dintre multele care au urmat după aceea. O, acel cuvânt, „după“, sugerând atât satisfacția, cât și dezolarea. „După“ a ajuns să însemne ceva final pentru mine, un ultim rămas-bun, cu mult înainte ca eu și Răzvan să ne înstrăinăm. Uram însăși ideea de „după“, voiam ca dragostea noastră să se petreacă într-un prezent etern.

Despre dragoste scriu aici, în memoriile unei vieți trăite pe jumătate. Am menționat hamalul de la gară și inexplicabila mea dorință, apoi reapariția lui ca Honoré și în cele din urmă ca Răzvan. Am documentat faptul că în tinerețea mea eram atras de bărbați păroși și musculoși, reprezentând masculinitatea ce îmi era refuzată de la natură. Acel fapt, care mă alarmase și mă șocase în vara lui 1927, îmi stârnește acum un zâmbet crispat, pentru că bruta pe care am cunoscut-o, în împrejurările sordide din 26 mai ale acelui an decisiv, era nici mai mult, nici mai puțin decât băiatul unui prinț, copilul adoptat al unui bărbat de mare rafinament, care strânsese cândva mâna fără vlagă a lui Marcel Proust și petrecuse împreună cu artiști la care eu puteam numai să visez.

Răzvan, la vârsta de treizeci și opt de ani, avea povești fermecătoare de spus frumuseții palide a cărei inimă era fericit s-o stăpânească. Exploratorul meu a devenit profesorul meu în privința acelor obiceiuri și ritualuri ale lumii pe care nu puteam să mi le imaginez sau să le inventez la masa de scris din imaculata mea mansardă.

— Am multe să-ți povestesc, scumpul meu, mi-a spus el moale. Asta e ultima dată când ne întâlnim în casa deocheată a lui *monsieur* Albert. De mâine ești invitatul meu în apartamentul pe care prințul l-a cumpărat pentru mine.

— Prințul? Care prinț?

— Vei descoperi cine a fost destul de curând.

— De ce nu poți să-mi spui acum?

— Nu acum. Nu aici. E o poveste lungă și trebuie să fiu liniștit ca să pricep ceva din ea. Dacă o să pricep vreodată, Dinule, dacă o să pricep vreodată.

Am cedat încă o dată insistențelor lui încurajatoare și curând mă aflu în acel spațiu atemporal pe care numai iubii îl locuiesc. Apoi, satisfăcuți, am dormit unul în brațele celuilalt, până când *monsieur* Albert ne-a trezit anunțându-ne că cineva foarte distins solicita serviciile lui Honoré.

— Mi-am terminat treaba pe ziua de azi. Mă duc acasă. Informează-l pe domnul respectiv că Honoré e obosit și incapabil să-i satisfacă cerințele, oricare ar fi ele.

— Încalci regulile. Nu-mi arăți respectul cuvenit.

— Voi pleca cu Jean-Pierre de îndată ce ne spălăm.

— Te porți iresponsabil.

— Nu sunt o mașină, domnule Le Cuziat. Să-ți reamintesc că nu sunt o mașină? Nici măcar dumneata nu mă poți obliga să fac ceva la comandă.

Rămas fără cuvinte, *monsieur* Albert se uita lung la Răzvan, la trupul lui gol, când el m-a sărutat și i-a spus:

— Poate n-ai să crezi, pește snob ce ești, dar m-am îndrăgostit.

Ne-am oprit la un bar unde ospătarii îl cunoșteau pe Răzvan. L-au salutat pe domnul Popescu ca pe un client foarte stimat.

— El e Dinu, noul meu prieten din România. A venit la Paris să scrie o carte. E un tânăr romanțios.

Răzvan a comandat un platou mare cu midii și pâine pentru sos.

— Și Sauvignon de Saint-Bris.

Găsea moduri subtile de-a mă atinge peste masă, convingându-i pe ceilalți clienți ai barului și ai restaurantului că era ca un tată pentru mine, dacă nu chiar tatăl meu. Mă desfătam cu acea disimulare. Eram chiar tentat să-i spun tată când degetele lui îmi mângâiau brațul sau îmi ciufuleau părul.

— Ce i-am zis lui Satan e purul adevăr, Dinicule. Sunt îndrăgostit de tine. Fără speranță, cred.

„Dinicu“, acest diminutiv vechi, din altă lume, era numele pe care mi-l dăduse mama. L-am auzit ultima dată pe buzele ei

când murea, în ziua de 15 septembrie 1920.

(„O, dragul meu Dinicu, trebuie să plec departe, fiule. Trebuie să ai încredere în Domnul. Vom fi din nou împreună într-o zi.“)

— Mi se pare că te-am supărat cu Dinicu. Vrei mai bine să fii Dinulețul meu?

— Ești foarte copilăros, Răzvănel.

— Așa vorbesc bebelușii, Dinuleț.

— Dar nu sunt eu *your baby*, cum spun americanii, Răzvănel?

— Ba ești, Dinuleț, ba ești.

Răzvan m-a condus la casa de pe Rue des Trois-Frères, din care se înălța mândru turnul meu de fildeș. Era o seară parfumată, îmi amintesc. *Mademoiselle* Simone, cu un pahar de vin în mână, era în stradă, vorbea și râdea cu un alt portar. Și-a văzut chiriașul și pe tovarășul lui apropiindu-se, așa că ne-a ieșit în întâmpinare.

— Dragă domnule Dinu, trebuie să mă prezinți chipeșului dumitale prieten, pe care l-ai ținut ascuns de noi până acum.

— Nu l-am ținut ascuns. Nici n-am știut că e în Paris până nu ne-am întâlnit întâmplător acum câteva zile. Am locuit aproape unul de altul în București, am mințit eu convingător.

— Atunci să sărbătorim această regăsire.

Și asta am făcut, timp de mai bine de-o oră, într-un bistrou din apropiere, împreună cu Simone și Françoise. Răzvan, care a băut mai mult vin decât noi toți la un loc, n-a mai fost dintr-odată în stare să se exprime coerent, nici în franceză, nici în română. Bâiguia că sunt scumpul lui Dinicu, pe când eu speram și mă rugam ca ele să nu înțeleagă.

— Unde locuiește? m-a întrebat *mademoiselle* Simone.

— În partea cealaltă a Parisului, am răspuns. Ar fi posibil..., am început eu, dar eram prea timid și stânjenit să-mi duc până la capăt întrebarea.

— Continuă.

— Ar fi posibil să doarmă în camera mea în noaptea asta?

S-a lăsat o tăcere în timpul căreia am crezut că îngheț de frica iminentelor muștrări urmate de refuz.

— Sigur că e posibil. Nu va fi comod, bănuiesc, dar sigur că e posibil. O, uită-te numai la el – deja a adormit.

Mademoiselle Simone l-a apucat de brațul stâng, eu de cel drept, și astfel ne-am chinuit să-l conducem pe Everestul treptelor care duceau la mansarda mea. O iubeam în acele momente jenante și prețioase așa cum îmi iubisem mama.

— Te las să-l dezbraci. Dimineață o să vă aduc cafea – foarte multă cafea pentru el – și cornuri.

Am reușit să-l dezbrac, deși se-mpotrivea, crezând poate că sunt altcineva, și l-am băgat în pat, apoi m-am culcușit în brațele lui, de care m-am lăsat cuprins pentru întreaga noapte minunată care a urmat. De fericire nu puteam să adorm, lungit alături de Răzvan al meu care sforăia și trăgea pârțuri, iar uneori mai vorbea și în somn. Am sărutat toate cusurile care acum îmi aparțineau, pe absolut fiecare dintre ele.

— A ce miroase, Dinicule?

— A lavandă.

— Unde sunt?

— În camera mea, Răzvane. În patul meu, ca să fiu precis.

— Cum am ajuns aici?

— Dumnezeu știe.

— Țsta nu e răspuns.

— Erai foarte beat și foarte obosit. Ai mers cu mine până în Montmartre de la Templul Desfrâului al lui *monsieur* Albert. Ne-am oprit la niște *moules marinières* pe drum. Mi-ai spus de nenumărate ori că mă iubești. Le-ai cunoscut pe domnișoarele Simone și Françoise și ai băut pahar după pahar după pahar din vinul tău preferat. *Mademoiselle* Simone și mult iubitul tău – sper, sper – Dinicu sau Dinuleț te-au cărat pe scări. Așa că iată-te aici, alături de mine. Țsta e un răspuns satisfăcător?

— Merge.

— E adevărul gol-goluț, Răzvane.

— Trebuie să mă piș, scumpule. Trebuie neapărat să mă piș.

I-am arătat unde se afla cea mai apropiată toaletă, un etaj mai jos de turnul meu de fildeș.

S-a întors în brațele mele. Ne-am bucurat fiecare de respirația mirosind a usturoi a celuilalt. Mai erau părți ale corpului pe care nu le exploraserăm, așa că am făcut-o atunci.

Am făcut-o în liniște, din respect pentru Simone, care – speram noi – ne aștepta jos cu cafea și cornuri.

Pentru început am vorbit despre mamele noastre. Pe a lui o chema Angela, potrivit cu firea ei angelică. Răzvan era cel mai mic dintre cei patru copii ai ei, născut la o lună și o zi după moartea tatălui.

— Frații și sora mea erau destul de mari ca să lucreze pe moșie. Așa a supraviețuit familia noastră.

— Care moșie? Unde?

— Ești foarte curios, vrei să știi tot, așa-i?

— Tot, da. Chiar mai mult.

— E într-un loc de care n-aveai cum să auzi. Într-un colț îndepărtat al întinsei noastre țări.

De la vârsta de șase sau șapte ani și el a trudit pe câmp, scoțând cartofii și napii din pământ, culegând merele și prunele din copaci. Mergea la școală de două ori pe săptămână, ca să învețe alfabetul și numerele. Mama lui, Bogdan, Mircea și Irina îi spuneau povești cu zâne, spiriduși și fantome. Angela era cea mai bună dintre povestitori, reușea să-l sperie în cele mai dulci și mai blânde feluri, amintindu-i că tot ce spune e închipuire atunci când îl băga în pat și îi dădea sărutarea de noapte bună. De fiecare dată îi făcea semnul crucii, să fie sigură că Sfântul Duh îl va apăra pe Răzvan, care nu cunoștea dragostea de tată.

— Vreau să-mi povestești despre Elena.

Spre marea mea mirare, aveam limba legată. Înțelegeam să fiu așa cu vărul meu Eduard, dar nu și cu bărbatul de care eram îndrăgostit. M-am străduit să găsesc cuvintele care să exprime adâncimea sentimentelor mele pentru ea, însă tot ce-am putut spune la început a fost:

— Era frumoasă.

— Of, Dinule, toate mamele sunt frumoase, chiar și atunci când au fețe de vaci sau de porce. Ești un băiat deștept, dragul meu, care îl citește pe Marcel Proust. Dacă-ți spun că Angelei îi căzuseră toți dinții din gură, dar că rămăsese la fel de strălucitoare în ochii mei, o să-ți faci totuși o imagine despre ea. Descrie-mi-o pe Elena, scriitor amărât ce ești.

Îi mărturisisem că așteptam inspirația. Molia sau fluturile încă nu ieșise din omidă și nu-și întinsese aripile.

— Și acum spune-mi, omidă dragă, ce fel de femeie era Elena?

— E. E încă vie în gândurile mele.

— Așa sper. Vreau să aud mai multe.

Spre surpriza mea, am început să-i spun:

— Trăia în umbra tatălui meu. E un bărbat puternic, inteligent, încăpățânat. Îl cheamă Cezar și ar fi putut fi cu ușurință un împărat roman. Mama nu-l contrazicea niciodată, nu-i ieșea niciodată din cuvânt. Într-un rând, când el nu era de față, m-a implorat să-l iert.

— Să-l ierți, Dinuleț? Pentru ce să-l ierți?

— N-am înțeles atunci și nu sunt foarte sigur că înțeleg nici acum. Am asigurat-o că o să-l iert pe tata pentru că era tatăl meu.

— Era rău cu ea?

— Nu era cald și iubitor, cum ești tu cu mine.

— A fost rău cu tine?

— Nu, nu. Acum sunt aici, la Paris, datorită lui. Grație generozității lui te-am cunoscut. Cele două sute de franci pe care i le-am plătit lui *monsieur* Albert erau ale sale. Pot spune că Cezar Grigorescu a fost exagerat de bun cu fiul lui.

Apartamentul lui Răzvan din Rue de Dunkerque, unde locuia de treisprezece ani, era modest mobilat. Avea fotografii înrămate pe noptierele de lângă pat și icoane cu Sfântul Nicolae și cu Fecioara Maria pe pereți. Asta dădea un plus de culoare și de mister camerei care altfel era destul de mohorâtă și pe care, din iunie până în septembrie, am transformat-o în universul nostru.

— Cine e bărbatul cu mustață?

— Nu e un bărbat oarecare. El este prințul meu. E chipeș, nu-i așa?

Cred că am ridicat din umeri.

— Dinulețul meu e gelos?

— De ce-aș fi?

— Pentru că-l iubești pe Răzvănel cu pasiune, orbește, iar iubiiți orbi și pasionați sunt invariabil geloși.

— Nu mi se pare un om fericit.

— Fericit? Prințul meu? Nu prea avea motive să fie fericit. E adevărat că era bogat, se bucura de unele privilegii și era liber să călătorească oriunde-ar fi dorit în lumea asta, dar zâmbea așa de rar, încât te surprindea de fiecare dată.

— L-ai iubit?

— L-am respectat, Dinule. O să-l respect întotdeauna. În caz că mă întrebi dacă m-am culcat cu el așa cum m-am culcat cu tine, răspunsul e nu. Am fost un băiat simplu când m-a adoptat și un băiat deștept când a murit. Lui îi datorez inteligența.

— Ce fel de inteligență?

— Franceza mea elegantă. Cunoștințele mele despre arhitectura bisericească. Aprecierea frumuseții sub forma domnului Dinu Grigorescu – astea sunt caracteristicile celor mai inteligenți dintre bărbați.

— Sună convingător.

— Noi doi nu mai suntem pe piață acum, asta-i situația.

— Ce vrei să spui?

— Nu trebuie să mă mai plătești pentru serviciile mele – și, când spun asta, mă refer la Albert Le Cuziat. Astea nu mai sunt servicii. Dragostea mea pentru tine nu poate și nu trebuie să fie nici cumpărată, nici vândută.

— Sunt flatat, am zis eu și voiam să spun mai multe, mult mai multe, dar îmi era imposibil să vorbesc.

— Mă uit la tine și te citesc ca pe cartea pe care n-ai scris-o încă și pe care poate n-o s-o scrii niciodată. Te întrebi de ce un om cultivat a lucrat pentru maleficul *monsieur* Albert, nu?

— S-ar putea.

— Știu că da, și te ador pentru că ești așa curios. Am și eu niște întrebări pentru tine. Până în septembrie ne vom bucura de nenumărate conversații revelatoare. În clipa asta, stând întins aici, mă simt singur și abandonat. Te rog, vino lângă mine.

M-am dus lângă el.

Într-o dimineață, câteva zile mai târziu, m-am trezit în alcovul meu parfumat cu lavandă și am cunoscut cea mai oarbă și mai sumbră disperare. Scriu „am cunoscut“ pentru că păream a fi dincolo de sentimente. Eram în posesia unei cunoașteri pe care n-o puteam pătrunde cu mintea. Era acolo,

îmi invadase trupul. Îmi spunea că nu aveam să mai plâng vreodată, oricât de mult mi-aș fi dorit. Pătrunsesem, peste noapte, într-un univers insensibil.

Am învățat că iadul era un loc pentru cei neliniștiți, că nemulțumirile lor aveau să se prelungească în eternitate. Acum nu mai eram neliniștit, eram amorțit. Eram nimeni. Aveam un nume, Dinu Grigorescu, dar acesta nu avea nici un înțeles și nici o semnificație. Mă puteam la fel de bine numi „piatră” sau „varză”.

Puteam la fel de bine să fiu mort.

— Cezar m-a însărcinat să-ți mulțumesc pentru scrisori, mi-a zis Eduard când ne-am văzut. E un om foarte ocupat, Dinule. Se ocupă de un caz care-i mănâncă toate orele de lucru și chiar câteva dintre cele când ar trebui să doarmă. Am vorbit la telefon cel mult cinci minute. I-am spus că ești sănătos și mulțumit de viața ta boemă. Am făcut bine, nu-i așa?

— Foarte bine.

N-am pomenit nimic de Răzvan, de plăcerile pe care mi le oferea, pentru că eram din nou Dinu Grigorescu, băiatul băiatului prințului, nu mai eram o piatră sau o varză. Petrecusem noaptea în patul iubitului meu, din care mă ridicasem fără tragere de inimă când clopotele de la biserică din apropiere bătuseră de prânz.

— Ți-ai făcut vreun prieten, Dinule? Sau vreo cunoștință?

Acum trebuia să fiu inventiv. Îmi dădeam seama că era sincer curios și m-am trezit dornic să-i satisfac această curiozitate.

— Mulți, vere Eduard. Mulți prieteni și multe cunoștințe.

— Povestește-mi despre ei.

— Mi-ar lua ceva vreme să ți-i descriu pe fiecare dintre ei. Acest *poulet à l'estragon*⁷ e delicios.

— Așa și trebuie, la cât costă. Te ascult, Dinule.

Mă asculta fascinat, în aparență, în timp ce-i înșiram numele prietenilor mei boemi cu totul imaginari. Unii erau pictori, muzicieni și poeți aspiranți, alții nu aveau ambiții artistice de nici un fel. I-am vorbit despre Michel și despre Yves și Celeste, despre Raymond și Jacques și – iar asta era o îndrăzneală din partea mea, pentru că testam cunoștințele vărului meu despre

romanul lui Proust – un anume domn Vinteuil, compozitor al unor foarte subtile lucrări de muzică de cameră, prezentat de un bărbat din Bretagne care îi ştia pe toţi oamenii ce meritau cunoscuţi în Paris.

Am făcut o pauză să respir, uimit de îndrăzneala mea. Vinteuil? Albert? Aşteptam să fiu demascat drept şarlatanul care eram.

— Pentru un tânăr aşa de timid şi de reticent, se pare că ai dezvoltat o capacitate remarcabilă pentru prietenie. Chiar ai înflorit în Paris, Dinule. Te felicit.

Şarlatanul din mine refuza însă să se oprească.

— Am cunoscut pe cineva care o dată a dat mâna cu Marcel Proust, am continuat eu, spunând, în sfârşit, un adevăr. Mi-a zis că strângerea de mână a lui Proust era molatică.

— Şi cine e această persoană privilegiată?

Ei bine, e Răzvan, mult prea curiosule văr Eduard – însă n-am spus asta cu glas tare. E Răzvan, sub vraja căruia mă aflu, din braţele căruia m-am smuls ca să fiu acum aici cu tine.

— Un bărbat pe care l-am cunoscut la Operă, la o reprezentaţie a spectacolului *La sonnambula*. A fost una dintre acele întâlniri întâmplătoare.

— A, da, ce-ar fi vieţile noastre fără ele? Acest domn ți-a dat cartea lui de vizită? O să vă mai vedeţi?

— Mă îndoiesc.

— Păcat. Mi-ar fi plăcut să-l cunosc.

— Poate ni se vor mai încrucişa drumurile într-o zi. Parisul nu e un oraş chiar atât de mare.

— Ai mai multă culoare în obraji, Dinule. Nu mai semeni cu o fantomă. Înfăţişarea sănătoasă de-acum se datorează probabil mâncării şi vinului pe care le consumi cu atâta poftă.

— Se poate, am spus eu. Zilele astea am un apetit puternic pentru cele mai fine lucruri care există în viaţă.

Cel mai fin lucru fiind Răzvan, al cărui nume voiam să-l rostesc cu inconfundabila voce a dragostei. Apetitul meu pentru Răzvan e cel mai puternic dintre toate, recunoşteam eu în tăcere.

— Nişte coniac, cred.

Dacă există vreo expresie care mi-l evocă garantat pe dragul meu văr Eduard, mort acum, aceasta este: „Niște coniac, cred“.

Acolo, sub icoanele cu Sfântul Nicolae și Fecioara Maria, a început adevărata, lunga mea educație.

— Trebuie să-mi promiți că nu mă întrerupi.

— Promit.

— Vei fi primul și ultimul care îmi aude povestea așa cum vreau eu s-o spun.

Am dat din cap, de teamă să nu-l întrerup deja.

— Ceea ce înseamnă, dragul meu, că va trebui să ai răbdare cu mine.

Se holba la covor, mi-l amintesc și acum, cu capul în mâini, așteptând – bănuiesc – să-l viziteze ceva asemănător cu inspirația. Așteptam și eu, cu răbdarea pe care mi-o ceruse ca adorator al lui.

— Pare așa de demult. Aveam unsprezece ani, Dinule, când prințul m-a remarcat. Era o zi de vară, ca asta de-acum, și eu, spre rușinea mea, plângeam – mă plesnise mama fiindcă nu o ascultasem. Prințul m-a văzut și a coborât din landoul lui. M-a întrebat, în româna lui elegantă, de ce eram nefericit. Nu-mi găseam cuvintele în fața lui. Cum putea un țăran, un șerb, să găsească cuvinte potrivite pentru un prinț? Îmi amintesc că mi-am șters lacrimile, dar altceva mai nimic, în afară de stânjeneala mea.

Mi-a zâmbit și a tăcut. Îngerul care-i înregistra vorbele, așa cum mă consideram, îl aștepta să continue.

— Prințul m-a sfătuit să fiu vesel și mi-a spus că dorea să-mi știe numele. I-am răspuns că sunt Răzvan Popescu, fiul Angelei și al lui Ilie Popescu, fratele lui Bogdan, al lui Mircea și al Irinei. Trăiau încă pe-atunci, iar mama la fel, însă tata murise. Pe el nu-l văzusem niciodată, murise înainte să mă nasc.

Spre sfârșitul verii, la vremea recoltei, prințul a apărut la ușa modestei colibe pe care Popeștii o numeau casă. Mama lui Răzvan a făcut o reverență când l-a văzut, dar el i-a spus că o asemenea curtoazie nu e necesară și i-a strâns mâna. Voia să-i vorbească între patru ochi, în casa de pe moșia lui. Avea o chestiune urgentă de discutat cu ea înainte să se întoarcă la Paris, în septembrie.

Ce putea fi această „chestiune urgentă”? Era un lucru misterios ca un bărbat de viță nobilă să vrea să se întâlnească cu una dintre țărănci în intimitatea conacului său.

— Valetul prințului a servit-o pe mama cu ceai, spre uluiala ei. Misterul a început să se elucideze când prințul a remarcat că fiul ei cel mai mic, băiatul care venise pe lume fără tată, îl impresionase cu felul său politicos și blând de a vorbi.

Răzvan a făcut o pauză, văzând – din nou, presupun – privirea mea neîncrezătoare.

— Da, Dinicule, cuvintele sunt ale mele și sunt departe de vocabularul limitat al mamei. Sofisticatul Răzvan își dă toată silința să exprime sentimentele ei confuze în timpul propunerii neașteptate pe care i-a făcut-o prințul în luna august a anului 1901. Propunerea lui era pe cât de simplă, pe atât de lipsită de noimă. Voia să mă adopte, să mă educe, să-l transforme pe băiatul Răzvan Popescu într-un om de valoare.

Ce a urmat, mi-a spus Răzvan, se va povesti altă dată.

Era timpul să facem dragoste, apoi să mâncăm și să bem.

Poate că asta e cartea pe care n-am reușit s-o scriu nici la Paris, în 1927, nici la București, în anii '30, sau în deceniile de singurătate care au urmat. Eram inspirat – ah, cuvântul acesta, „inspirat” – de un vis în care hamalul de la gară, din iulie 1920, îmi căra valiza și urca cu mine și cu părinții mei în mașina noastră. Cezar și Elena îi zâmbeau tânărului care le ținea fiul în îmbrățișarea lui de plebeu – o demonstrație de afecțiune sinceră din partea cuiva care putea fi descris drept „sarea pământului” – și îndrăzneala să-l sărute. Erau, sau cel puțin păreau, hipnotizați de îndrăzneala tânărului. Când buzele lui Dinu Grigorescu le-au atins ușor pe cele ale hamalului veșnic fără nume, Elena a zis:

— Voi muri fericită, acum, Dinule. Voi muri foarte fericită, în două luni.

Dacă mama a murit într-adevăr fericită, asta n-a fost fiindcă aflase că singurul ei copil găsisese un înlocuitor pentru afecțiunea ei în iubirea unui hamal hirsut, fără bani și fără viitor. Atâta lucru înțelesese și îndureratul Dinicu în cele câteva minute de la trezirea din cel mai urât dintre vise.

— Trebuie să ai încredere în Domnul, dragul meu Dinicu.

- Voi avea, mamă.
- Pentru tot restul vieții.
- Da, mamă, promit.

E o promisiune pe care am încercat s-o onorez de dragul ei, deși adesea cu greutate, timp de patruzeci și șapte de ani. Acum îmi pun încrederea mea limitată în El, cred, când continui să scriu despre cei pe care i-am iubit și pe care am încercat să-i iubesc în două orașe europene care, odată, semănau unul cu celălalt.

Răzvan avea să mai stea în Corcova încă un an după ce mama lui, tulburată, a acceptat într-un final strania propunere a prințului. Copilului i s-a adus un tutore care să-i rafineze româna și să-l învețe franceza. Lecțiile cu Alin Dănescu, un absolvent încărunit prematur al Universității din Timișoara, aveau loc în biblioteca mării case a prințului E.

Profesorul Dănescu era un dascăl riguros, care nu se zgârcea cu sarcasmele în fața greșelilor inevitabile ale elevului.

— Of, încetează să mă mai insulti cu prostiile tale, tinere Popescu. E obositor fie să și încerc să învăț pe cineva care știe mult mai multe decât mine. Hai să inversăm rolurile. Fii bun și educă-mă, *mon maître*, în arta eternă a idioțeniei.

Răzvan se încrunta. Se uita la profesorul lui. Nu răspundea provocărilor lui Alin Dănescu pentru că-și dăduse seama – acest băiat simplu de țărani, care încă nu pășise fascinat într-o sală de teatru – că omul cu gura ușor strâmbă și plină de insulte era un *actor*, o persoană care interpreta un rol. Era precum oamenii aceia care personificau îngeri sau demoni în zilele de sărbătoare. Se dădea în spectacol.

În timpul acelor prime lecții, au citit împreună poveștile și *Amintirile* lui Ion Creangă, precum și poemele lui Mihail Eminescu. Sub tutela lui Alin Dănescu, Răzvan Popescu a înflorit în știința de carte. În șase sau șapte luni, băiatul prințului, cum devenise cunoscut atât printre țărani, cât și printre servitorii de la Corcova, ajunsese la *Fabulele* lui La Fontaine. A venit o zi, una importantă pentru elevul silitor, când Răzvan l-a întrebat pe Alin Dănescu, sperându-l pentru câteva clipe, dacă îl instruisese suficient în „arta eternă a idioțeniei“.

Răzvan se exprimase, spre propria plăcere și spre surpriza tutorelui, în recent însușita limbă franceză.

— Ticălosule! Haimana! Diavole!

La sfârșit s-au împrietenit și au rămas prieteni ani de zile.

— L-ai mai văzut?

— Doar cu ochii minții. E mort. Când ochii minții nu-mi sunt întunecați de alcool, sunt permanent ocupați. Ajung în sute de locuri întunecate, dragul meu.

Stăteam lângă Răzvan, sub icoane, ascultându-l cum își descria neobișnuita educație, o educație care-i fusese refuzată hamalului de la gară, și mă minunam, așa cum mă minunez și acum, de norocul meu absurd.

— Sunt un povestitor tacticos, nu-i așa, Dinicule?

— Ești.

— Îmi place să te țin în suspans.

— Așa se pare.

— Dar nu pentru mult timp. Până te vei întoarce în țara ta, îți voi spune totul. În cât timp se va întâmpla asta? Opt săptămâni? Șapte?

— Opt, sper. Opt, sper sincer, Răzvănel.

Mi-am cumpărat restul volumelor din romanul lui Proust, o carte așa de complexă și de subtilă, încât mi-a amorțit toate aspirațiile protesti. Atunci nu știam nimic, sau mai nimic, despre viața de dincolo de hotarele lui Dinu Grigorescu, în timp ce Proust părea să fie conștient de toată diversitatea și straniețatea umanului. Admirația mea pentru Marcel Proust coincide cu dragostea mea pentru Răzvan Popescu, băiatul prințului care strânsese mâna molatică a maestrului. I-am întâlnit pe amândoi în ultimele zile din mai, în 1927, când îmi doream și eram pregătit să fiu vrăjit. Bănuiesc că de-atunci trăiesc într-o stare de vrajă.

— Ți-am făcut vrăji, mi-a spus într-o dimineață când eram prea fermecat ca să-l contrazic. Te-am prins în capcană cu puterile mele magice.

— Da, așa ai făcut.

— Ești prostuț dacă crezi asta.

— Atunci sunt prostia întruchipată.

Zilele treceau pe lângă noi. Nu mai era timp de certuri, nici măcar de cele prefăcute, așa cum propunea el. I-am arătat foarte precis cu trupul meu că aveam nevoie de dragoste.

— Ești un tânăr cam nesătul, Dinicule.

— Nu pot nega asta.

Odată foamea noastră comună domolită, am rămas în brațele lui și l-am rugat să-și continue povestea.

— Unde rămăsesem?

— Erai încă la Corcova, cu tutorele tău, vorbind franceza.

— A, da. Dar nu pentru mult timp. În toamna aceea am fost mutat – cred că ăsta e cuvântul potrivit – la Paris. Alin m-a însoțit la această adresă.

A făcut o pauză. Și a oftat.

— Apoi Alin s-a întors la Timișoara și am avut onoarea să primesc un tutore nou – un profesor asistent la Sorbona. Iar prințul m-a trimis la un croitor specializat în stofe englezești – sau mai bine zic scoțiene? În câteva săptămâni, dragă Dinicule, eram un tânăr de oraș. Eram spilcuit din cap până-n picioare. Luam cina cu prințul în separeurile restaurantelor scumpe și discrete și uneori, nu foarte des, în propriul lui apartament din vila familiei, situată în Île de la Cité.

Mi-am ținut respirația înainte să întreb dacă puteam fi sigur că el și prințul nu făcuseră dragoste.

— Presimțeam repetarea acestei întrebări de zile întregi. Trebuie să înțelegi, scumpul meu nebun de gelozie, că prințul mă iubea. Iubea mai ales *ideea* unui băiat de țăran care stăpânea franceza la perfecție, care se mișca și se purta cu grație. Eram, presupun, creația lui. Nu ne-am explorat niciodată unul pe celălalt, Dinu Grigorescu, dacă asta vrei să auzi.

Îmi lipsea curajul să spun că asta voiam să aud. Tăcerea mea l-a făcut să zâmbească.

— L-am făcut și mai fericit pe fericitul meu, îmi dau seama. Și da, îl veneram pe prințul care m-a luat de pe câmpurile Corcovei și mi-a permis să trăiesc o viață civilizată și plină de farmec. Da, da, da. Da și iar da. Destul cu revelațiile pentru azi.

M-am întâlnit cu vărul Eduard în a treia sâmbătă din august. Era chiar mai amabil decât de obicei, îmbrățișându-mă strâns când am ajuns la Café Larivière. A comandat șampanie de

colecție – „Cezar plătește pentru tot astăzi“ – și m-a anunțat că mă așteptau și alte bunătăți.

— De ce?

— Fără întrebări, te rog. Să fie o după-amiază a surprizelor plăcute.

— Dar de ce?

— Să spunem doar că generosul tău tată se întrece pe sine în generozitate.

Am vrut să întreb și a treia oară, pentru că eram șocat de purtarea cu totul teatrală a vărului meu.

— Avem rezervări la ora patru.

— Rezervări? Unde? La teatru?

— Un soi de teatru.

— La circ?

— Nu chiar.

— La operă? La balet?

— O, Dinule, felul ăsta de distracție e superior tuturor celorlalte. Insist să mă crezi. Ai încredere în vărul tău Eduard.

După ce am terminat șampania, am luat primele guri din gloriosul Chateau Palmer. Ni s-au adus scoici, apoi calcan, după calcan potârniche – „prima din acest sezon“ –, iar după potârniche, o selecție de fructe de toamnă negre, albastre și roșii.

— A fost un adevărat festin, Eduard.

— Așa și trebuie într-o zi atât de importantă. Niște coniac, cred. Mai bem câte unul și gata. Trebuie să fim în formă maximă și alcoolul ne poate diminua performanța.

Mi-a făcut cu ochiul.

— Nimic nu trebuie diminuat în după-amiaza asta.

— Eduard, ești beat.

— Sunt?

— Da, ești. Ai băut mai toată șampania și mai tot vinul și am bănuiala că nu erai prea treaz încă de la începutul mesei.

— Cafeaua va rezolva problema. Problema *temporară*.

— O să mă duc înapoi în podul meu să încerc să lucrez. Trebuie să mă întorc la București cu cel puțin câteva pagini scrise.

— Nu, nu, Dinule. Acum paginile alea nu au nici o importanță. Ceea ce contează pentru Cezar este ca tu să-i accepți cadoul, prețiosul cadou, în această după-amiază. Trebuie să ne onorăm angajamentul în douăzeci de minute.

— Trebuie?

A mai băut niște cafea, a plătit nota exorbitantă și l-a rugat pe ospătar să ne cheme un taxi. A dat o adresă din Bois de Boulogne.

— Aici sunt cunoscut drept domnul Gérard, așa că nu te arăta surprins, mi-a spus când am ajuns la destinație.

Șoferul, căruia vărul meu cherchelit i-a lăsat un bacșiș măricel, ne-a spus că suntem niște draci norocoși. Ne-a zis că și-ar dori să fie și el un astfel de bărbat fără griji, cu bani de aruncat.

— Ce-a vrut să spună, Eduard?

— O să afli în curând.

O servitoare ne-a deschis ușa și ne-a făcut reverențe când am intrat.

— *Madame* Laurette vă așteaptă, domnule Gérard.

Am urmat-o într-un salon. Ochii mi-au căzut pe o canapea cu perne mari, acoperită cu o catifea de culoarea prunei. Înăuntru mai erau o oglindă mare, cu ramă aurită, și un palmier în ghiveci.

— Ah, dragul meu domn Gérard, a trecut prea mult, prea mult timp de când ne-ai onorat ultima dată cu prezența dumitale.

O femeie micuță, cu părul vopsit în portocaliu, a apărut din spatele unui paravan de mătase.

— Da, *madame* Laurette, a trecut mult, mult prea multă vreme. Sunt un om foarte ocupat. Afacerile îmi lasă puțin timp pentru plăcerile unice pe care le oferi.

— Îmi pare rău să aud asta. Îi dai voie lui Denise să-ți ofere consolarea ei specială?

— Fără îndoială, dragă doamnă.

— Acest tânăr simpatic este vărul despre care mi-ai vorbit?

— El este, da. Dă-mi voie să ți-l prezint pe Alexandru.

— Bună ziua, Alexandru. Ai nume de luptător.

Avea un râs surprinzător de gros pentru o femeie așa de firavă, aproape scheletică.

— Poate chiar ești un luptător.

— Poate, am răspuns, gândindu-mă deodată la Răzvan, propriul meu Alexandru sau Xerxe. Poate.

— Ești un tânăr norocos. Splendissima Sonia e pregătită pentru tine.

Sonia? Pregătită pentru mine?

— Te conduc la ea, Alexandru. Dragă domnule Gérard, n-ai nevoie să-ți amintesc unde o poți găsi pe Denise. Vino cu mine, bestie chipeșă.

De ce m-am dus cu ea? De ce nu mi-am cerut scuze de la *madame* Laurette și de la vărul meu și n-am plecat imediat din acea casă parfumată? „Splendissima Sonia“ era pentru alți bărbați, nu pentru Dinu Grigorescu.

Madame Laurette a confundat stinghereala mea cu emoțiile. M-a bătut peste mână și mi-a spus să-mi fac curaj. Era firesc să fiu agitat. Sonia avea să-l aline și să-l vrăjească pe luptătorul nervos.

— Sonia?

— Da, *madame*?

— Domnul din România e cu mine. Seamănă cu Rudolph Valentino.

— Adu-l numaidecât.

Sonia purta o rochie de culoarea perlelor care i se oprea deasupra genunchilor. I-am văzut mai întâi hainele și abia apoi frumusețea.

— O să vă las să umblați pe căile iubirii, ne-a spus *madame* Laurette. Fii curajos, Alexandru.

Sonia m-a întrebat dacă doresc o țigară. Am răspuns că nu.

S-a așezat pe pat și m-a chemat lângă ea. I-am răspuns că stăteam bine acolo unde mă aflam.

— Erai la Paris în ianuarie, când domnul Charles Lindbergh a aterizat cu avionul? Ce reușită remarcabilă, nu crezi? Să zboare singur peste Atlantic.

— Absolut remarcabilă, cu siguranță.

— Sunt a ta, Alexandru, dacă mă vrei.

— Nu te vreau, Sonia. N-am cum să te vreau.

— Nu ești primul băiat timid care-mi spune asta. Ți-ar plăcea să-mi vezi sânii?

— Nu, nu mi-ar plăcea.

Ea s-a ridicat de pe pat și s-a apropiat de mine.

— Avem și aici un băiat timid? a întrebat ea și a încercat să-mi desfacă nasturii de la pantaloni.

În momentul acela, spre surprinderea ei, dar și a mea, am început să plâng. Pe fața Soniei văzusem, preț de-o clipă, ochii Elenei Grigorescu – ochii aceia care mă priviseră întotdeauna cu blândețe aparțineau acum unui animal captiv, trădau un soi de spaimă.

— N-are de ce să-ți fie frică.

— Ba da, ba da, are de ce, aproape am strigat eu. Trebuie să plec de-aici. Trebuie să plec.

— Ai rezervată o oră, m-a informat ea. Așa a fost aranjamentul.

— Aranjamentul tatălui meu, nu al meu. Cezar Grigorescu o să te plătească oricum, dacă n-a făcut-o deja.

— Nu-mi place deloc să te văd supărat, mi-a șoptit. Bietul băiat!

— Da, exact asta sunt. Lasă-mă să-ți sărut mâna măcar.

— Te rog.

— Voi pleca în liniște.

— Încă plângi.

— Știu. O să mă opresc în curând. Nu mai pot sta aici nici un minut. Mă simt captiv.

— La revedere.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, am spus și am închis ușa în urma mea.

Am fugit pe scări, am ieșit din casă și am luat-o de-a lungul aglomeratei Bois de Boulogne jucând nepăsător un joc în care trebuia să trec printre cumpărătorii de după-amiază fără să-i ating sau să intru în ei. Fântâna de lacrimi îmi secase. Mă grăbeam să ajung la Răzvan, prima dragoste adevărată a vieții mele.

— Ești transpirat, Dinuleț, de-abia respiri și arăți de parcă ai fi văzut o colonie de fantome. Ce se întâmplă cu tine?

— Să-ți spun? Totul?

— Nu cu găfâituri, scumpule. Calmează-te. Pot deja să ghicesc că o să-mi spui ceva amuzant.

— Vărul meu m-a dus la un bordel de lângă Bois de Boulogne.

— A, da. E faimos în toată lumea, Dinule. Cotoroața aia de Laurette dă petreceri pentru ambasadori și membrii familiilor regale aflați în vizită la Paris, dar și pentru politicieni și oameni de afaceri. Cu cu cât ai plătit-o?

— Mă tachinezi. Nu i-am dat nimic. Tata s-a ocupat de plată. A fost un cadou pentru mine.

— Ce om bun.

— O cunoști pe *madame* Laurette?

— E un stâlp al Parisului. Nu e așa snoabă precum prietenul nostru, *monsieur* Albert, fiindcă pentru ea banii sunt mai importanți ca rangul. Nu o cunosc personal, Dinule.

— Arată ca o vrăjitoare.

— Te-a speriat?

— Da.

I-am povestit eternitatea pe care am petrecut-o cu Sonia. I-am descris rochia ei, bijuteriile, părul și bretonul care-i acoperea fruntea. Mi-am amintit că-l menționase pe Charles Lindbergh și că a încercat, dar n-a reușit, să-mi descheie pantalonii.

— E amuzant, exact cum mă așteptam.

— Am cedat nervos, Răzvane. Am protestat. Am plâns. Am țipat la ea.

— Sper că ți-ai cerut iertare pentru purtarea ta copilărească.

— Chiar n-ai pic de înțelegere pentru mine?

— Ți-ai cerut scuze?

— I-am sărutat mâna.

— Atunci sunt înțelegător cu tine, dragule. Cu totul înțelegător. Să sperăm că tatăl tău, binefăcătorul Cezar, va fi la fel de înțelegător.

— I-am irosit banii.

— Ar putea să se supere pe tine din cauza asta.

— O să se supere, am prezis eu corect.

Răzvan mi-a amintit că-mi putea oferi ceva ce Soniei nu-i stătea în putere să-mi dea. Trebuia să mă apropii de el și să-i

accept oferta de îndată.

Eram fericit, ca întotdeauna, să fac ce-mi cerea.

Timp de aproape două săptămâni n-am primit nici o veste de la vărul meu și nici un mesaj sau telegramă de la tatăl meu. Răzvan intuise corect că eșecul meu cu Sonia era semnul unui eșec la scară mult mai mare. Aruncasem în dizgrație sau dezonorasem bărbăția familiei Grigorescu. Îmi făcusem de răs familia cu purtarea mea perversă.

L-am terminat de citit pe Proust și m-am apucat să-l recitesc. Hârtia albă acuzatoare de pe birou își pierduse puterea de a mă învinovăți de indolență sau de lipsa disciplinei. Îmi descoperisem eroul literar și intenționam să-mi dedic viața contemplativă lui sau oricui altcuiva înrudit în spirit. Asta era ambiția mea.

— Îți amintești de îngerul căzut? m-a întrebat Albert Le Cuziat când ieșeam de la bancă, într-o dimineață.

— Sigur că da, am răspuns. Domnul Jupien.

— M-ai recunoscut în descrierea lui Marcel?

— Da, te-am recunoscut. După viață.

— Asta nu e ceva deosebit de flatant, dragă domnule Silviu. Dar bănuiesc că e un fel de faimă să fii imortalizat, chiar și sub un alt nume. Ai retras destui bani ca să mă inviți la o cafea la Ritz?

— Cred că da. Luăm taxiul până acolo?

— Ești un român nurliu, curtenitor și arătos.

Mă bucuram de această întâlnire întâmplătoare, deși eram vag conștient că Albert avea în minte o schemă vicleană. Anticipam jocul lui cu o nerăbdare care mă înfiora și mă înviora în același timp. Suspectam că urma un soi curios de distracție.

Pentru început totul era decent, așa cum se cuvenea în decorul acela opulent. Ospătarii ne-au adus cafea italiană și pahare elegante de apă cu gheață, precum și o selecție de gustări și produse de patiserie.

— Apreciez enorm viața luxoasă, Silviu.

— E plăcerea mea s-o ofer.

Așteptam ca invitatul meu să-l menționeze pe Răzvan. Până atunci nu spusese nimic despre el.

— Când te întorci la București?
— Prea curând, mi-e teamă. La sfârșitul lui septembrie.
— Ți-e dor de casă?
— Nu, nici pe departe. Cred că am ajuns să privesc Parisul ca pe casa mea spirituală.
— Doar spirituală?
— Să spunem *parțial* spirituală?
— Primul meu iubit a fost un preot. Breton, ca și mine. Înțelegea foarte bine bătălia care se dădea între carne și spirit. Frumusețea mea aurie, dacă-mi pot oferi un moment de lipsă de modestie, îl captiva și-l tortura. L-am pus pe jar pe sărmanul prelat, trebuie să mărturisesc.
— Spune-mi mai mult.
— Doar dacă insiști.
— Insist.
— El avea un trecut, părintele meu confesor. Înțelegi ce vreau să spun prin „trecut”? Poate că tu ești prea tânăr ca să ai unul.
— Sper că sunt destul de înțelept pentru vârsta mea, *monsieur* Albert. Cred că te referi la chestiuni ale trupului, distincte de cele spirituale.
— Ești un băiat deștept și frumușel. O, apropo, unul dintre domnii mei, client regulat, e topit după Jean-Pierre, *le nom de guerre*⁹ pe care ți l-ai luat în ziua în care ți-ai folosit toate rezervele de curaj ușor alcoolizat că să treci pragul Templului Rușinii. Te-a văzut ezitând afară și a fost complet fermecat de ochii negri și de paloarea ta. Sentimentul e al lui; descrierea îmi aparține. Are titlu și e mai bogat decât mulți dintre aristocrații europeni ale căror vieți demne de bârfă sunt specialitatea mea. L-ar încânta să-ți așeze în palmă oricât de mulți bănuți de argint ți-ai dori.
— Sunt flatat.
— E obsedat de Jean-Pierre. Am cutreierat Parisul după obrăznicături frumoșele care să-l mulțumească, dar nici unul dintre băieții ăștia nu i-a oferit plăcerile delicioase pe care speră și se roagă să i le dai tu.
— Mă soliciți în numele lui, *monsieur* Albert? Nu pot să cred că asta faci. Inima mea, după cum știi prea bine, aparține

altcuiva. Nu e oare acesta clișeu romantic cel mai nimerit?

— Mi-e teamă că este. Dragostea e așa o piedică în afaceri. Dorința și obsesiile sunt infinit mai favorabile stabilității financiare. Am încetat să fiu un catolic practicant, Alexandru – o, blestematul de mine, chiar am zis Alexandru? –, dar m-am surprins făcând semnul crucii miercurea după-amiaza, când Safarov vine să satisfacă un mare și nesătul industriaș. Safarov e diabolicul meu salvator. Brutalitatea lui mă ajută să țin poliția la distanță și pe managerul meu de bancă mulțumit. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că nu e în pericol să se-ndrăgostească.

— Mi-ai spus Alexandru.

— Așa am făcut? Da, da, așa e. Partenera mea de infracțiuni sexuale, *madame* Laurette, m-a informat că un anume gentleman român a cărui descriere corespundea cu figura ta i-a vizitat reședința împreună cu un bărbat mai în vârstă. Mi-a spus că te-ai prezentat drept Alexandru, Silviu.

— Da, așa e.

— Erai, poate, într-o dispoziție cuceritoare?

— Nu, Albert. Eram terifiat. Totuși episodul m-a convins, deși nu mai aveam nevoie de asta, că îi aparțin lui Răzvan, sau lui Honoré, cum îl chema când mi-au căzut ochii pe el pentru prima dată. Suntem iubiți. Ne adorăm unul pe celălalt.

— De asta mi-era teamă. Dragostea e așa o pierdere de vreme, Silviu. Eu i-am zis *adieu* de îndată ce mi-am pierdut părul. Îți consumi talentele. Vorbesc, după cum sper că vei aprecia, despre pasiunea romantică, despre boala malignă care nimicește viețile celor veșnic tineri. Te vei trezi din starea de vrajă în care te-a adus Honoré – o, iartă-mă, Răzvan – când te vei întoarce cu bine în România. Acestea sunt vorbele mele înțelepte pentru tine. Gândește-te bine la ele, frumușelule. Aș accepta cu plăcere invitația ta la prânz, dacă îți vine un asemenea gând în minte.

— Vrei să iei prânzul cu mine, *monsieur* Albert?

— Ce surpriză plăcută. Aș fi onorat. În cazul în care n-ai remarcat, azi e miercuri. Temutul Safarov nu e așteptat până-n ora cinci. Putem să mâncăm și să bem undeva pe îndelete?

— Iată o sugestie minunată.

Invitatul meu era cunoscut, dacă nu chiar bine-cunoscut, printre ospătarii de la restaurantul Ritz, care l-au salutat cu exuberanță și m-au primit și pe mine cu o destul de neobișnuită prietenie.

— Presupun, dragă domnule Silviu, că ești de viță nobilă. Aici iau masa numai însoțit de duci, conți, prinți și alții ca ei. Niciodată nu voi fi văzut aici, viu sau mort, cu industriașul bogat. Reputația mea de om cu gust și discernământ s-ar face zdrențe. Se îmbracă destul de bine, uneori exagerat de scump, dar vulgaritatea lui fundamentală nu poate fi ascunsă sub mătase și cașmir. Să toastăm în cinstea lui, Silviu.

— Chiar trebuie?

— A, sigur. Datorită lui ai putut intra în Bains du Ballon d'Alsace ca să-l cunoști pe iubitul tău. Sunt dependent, îmi pare rău să recunosc, de mărinimia lui.

— Cum să ridic paharul în cinstea unui bărbat fără nume? Să țin un toast pentru o fantomă?

— Nu, nu. E real. E făcut din carne și oase. De dragul conversației, putem să-i spunem Nemo.

— Pentru domnul Nemo, am zis.

— Amin.

— Chiar crezi, l-am întrebat pe amicul meu de un snobism fără margini, că voi rămâne veșnic – cred că dumneata ai ales cuvântul „veșnic” – tânăr?

— Dacă nu-ți revii, da, asta cred. Bucură-te pe deplin de suferințele tânărului Werther înainte să ajungi la vârsta de treizeci de ani, apoi lasă-le în urmă pentru totdeauna. Fă asta și dă-ți șansa să trăiești după aceea o viață rezonabil de mulțumitoare.

— Din câte se pare, vorbești foarte serios și puțin cam pompos. Consideri că Albert Le Cuziat e un suflet mulțumit?

— Nu, nu, deloc. I-aș mulțumi lui Dumnezeu să fie așa, a spus el făcându-și semnul crucii din nou. Dar chiar sper să-ți găsești fericirea.

— Și eu.

— Chiar îmi doresc, Silviu, îmi doresc sincer asta, să mă fi abținut să te prezint lui Răzvan. E o ființă torturată.

— Torturată?

— Fără îndoială. Te va târî după el în iad, în numele iubirii.

Albert Le Cuziat îmi dădea aceste vești proaste cu un zâmbet pe care l-aș caracteriza drept plin de milă. Ochii lui vioi și dinții pătați de nicotină îmi transmiteau și ei mesajul că adorația mea pentru băiatul prințului era pur și simplu o nebunie.

— Nu am nici o dovadă că e o ființă, cum spui, torturată.

— Asta pentru că ești îmbătat de iubire. Vezi doar ce vrei să vezi și nimic altceva.

Renumitul, sau notoriul, *monsieur* Albert și oaspetele lui distins, dacă nu chiar aristocratic, au fost serviți cu cele mai rafinate feluri de mâncare pe care le putea oferi bucătarul de la Ritz: o sublimă supă- cremă de legume cu homar; miel umplut cu caise; brânză camembert coaptă și sorbet de zmeură, căpșuni și lămâie. *Monsieur* Albert a ales vinurile, care erau – previzibil – scumpe.

— Acesta e un răsfăț rar pentru mine, Silviu. Mare păcat că nu e și Răzvan aici cu noi.

— Chiar mare păcat? Simt că ești ironic sau sarcastic sau amândouă.

— Asculți cu băgare de seamă.

— Mă uit și la fețele oamenilor. Când cuvintele care îți ies din gură nu se potrivesc cu expresia ochilor – a ochilor dumitale scânteietori, *monsieur* Albert – sesizez o anumită lipsă de sinceritate.

Voiam să știu mai multe despre caracterul prințului, în afară de faptul că îi arătase o bunăvoință neobișnuită iubitului meu. Răzvan îmi spusese prea puține lucruri despre el, am mințit eu.

Răspunsul s-a lăsat așteptat.

— Te asigur că nu îmi caut cuvintele. Doar le cântăresc, le așez în ordinea corectă. Vorbești despre bunătatea prințului. Aceasta nu e o trăsătură a omului pe care l-am cunoscut eu. A fost departe de a fi bun cu prietenii și cu rudele lui când s-a sinucis, acum zece ani, într-un hotel ieftin dintr-un mohorât oraș de provincie din Anglia. Mi-am păstrat îndeajuns de mult credința catolică pentru a considera sinuciderea un păcat – un păcat alcătuit din vanitate și lașitate, ca să fiu exact. Moartea lui a adus lacrimi în ochii secați ai lui Marcel Proust; l-a lăsat pe

iubitorul său frate răvășit și cu inima frântă, iar pe vărul său, oripilat de cruzimea lui.

— Și Răzvan?

— S-a simțit abandonat, firește. Pierduse un tovarăș civilizat și un profesor scripitor. Eșuase. Era descurajat. A început să bea. Nu mai avea cum să se întoarcă la Corcova. Prințul și banii lui îl rafinaseră pe băiatul de țăran până la a nu mai putea fi recunoscut. Încearcă să ți-l imaginezi muncind pământul.

— Chiar pot. Pot să mi-l imaginez cu ușurință în timpul recoltei.

— I-ai mirosit parfumul?

— Da.

— I-ai apreciat franceza impecabilă?

— Și româna impecabilă, da.

— Ești cu capul în nori. Deci Răzvan e sălbaticul tău nobil, nu? E o alegere așa de nepotrivită.

Îmi amintesc că am terminat prânzul în liniște. A anticipat întrebarea pe care eram prea înspăimântat, sau prea gelos, sau prea disperat ca să i-o adresez.

— Lucrează pentru mine de șapte ani.

— Da?

— Da, Silviu.

— Trebuie să fi fost mulțumit de munca lui.

— Eram mulțumit de el când era capabil să-și facă datoria. Dispărea adesea săptămâni sau chiar luni întregi, în funcție de dispoziție.

— Îi plăcea să lucreze când era, cum spui, capabil?

— Dacă îi plăcea? Dumnezeu, nu. Își ura – dar de ce vorbesc la trecut? – toți clienții. Unii dintre ei erau excitați de furia lui și se întorceau bucuroși să fie insultați, însă alții erau oripilați de purtarea lui insensibilă. Răzvan e de o cruzime sofisticată, mulțumită educației prințului. Spune-mi, domnule Silviu, cu tine a fost crud?

— Nu avea de ce să fie.

— Dă-mi voie să-ți fac o mărturisire. I l-am oferit pe Jean-Pierre lui Honoré ca un cadou – ca să-l împac, ca să-i înlânzesc bestialitatea. Mi-a mulțumit pentru bunătatea mea. Mi-a mulțumit de atâtea ori și atât de mult în zilele când te

aștepta, încât am ajuns să mă blestem pentru generozitatea mea neobișnuită. O, Silviu, ce prost am fost să-i arăt bunătate.

— Eu îți sunt extrem de recunoscător că ai făcut-o.

— Sentimentele tale sunt de înțeles în acest moment.

— Pot să te acuz de cinism?

— Poți. E o acuzație pe care nu o pot nici împiedica, nici contesta.

Se dezvoltă o relație stranie între noi – un fel de prietenie; apropierea a două minți diferite. Nu i-am spus că găseam compania lui amuzantă fiindcă nu aveam nici un motiv. Îi dădusem de înțeles asta prin zâmbete, încuviințări din cap și hohote spontane de râs. Nu mi-l puteam imagina drept dușmanul meu, în ciuda regretului său că mi-l prezentase pe Răzvan.

— Eu sunt beat, *monsieur* Albert, dar dumneata nu pari a fi.

— Mi-am propus să-mi păstrez mintea limpede. E un talent pe care mi l-am cultivat practicându-mi îndeletnicirea. Nu-mi permit să fiu amețit într-o zi de lupte sexuale între gladiatori. Prin asta mă refer, după cum îți amintești, la iminenta reuniune dintre timidul industriaș și nemilosul Safarov. Vrei să fii martor la spectacolul sângeros? Există o gaură în peretele camerei de tortură. Trebuie doar să dau la o parte micul peisaj înrămat care o ascunde și vei avea imaginea completă a sinistrelor activități. Aveam o gaură identică și în stabilimentul precedent, doar în folosul și de dragul regretatului meu Marcel.

— Îți mulțumesc pentru generoasa ofertă, *monsieur* Albert, dar cred că prefer să nu fiu acolo unde se varsă sânge.

— Cum dorești.

— Nu mă poți ademeni să fiu și mai depravat decât sunt.

— Deci te consideri depravat, nu?

— Da. Și poate că nu. N-a fost bine din partea mea, n-a fost bine deloc, să vizitez păcătosul dumatăle stabiliment. Dar dragostea lui Răzvan pentru mine și a mea pentru el e – am ezitat înainte să rostesc cuvântul – sacră.

— Ah, dragul meu, faci o distincție așa de fină între necuviincioasa mea casă și sfântul ei ocupant. O distincție așa de fină.

Am plătit nota astronomică, ultima notă astronomică din viața mea, mulțumindu-i totodată lui Cezar Grigorescu pentru că-mi permitea să fiu atât de risipitor.

Am coborât treptele hotelului – eu împleticit, el cu o siguranță de invidiat – până am ajuns în stradă.

— Numele meu e Dinu Grigorescu, i-am spus lui Albert Le Cuziat când urca în taxiul pe care ușierul, căruia îi dăduse un bacșiș ostentativ, i-l chemase. ăsta sunt eu.

— *In vino veritas*, Dinu Grigorescu. Complimentele mele trădătorului de Răzvan.

M-am întors în apartamentul băiatului prințului și am dormit somnul îmbuibăților sub icoanele binevoitoare ale Fecioarei și Sfântului Nicolae. M-a trezit Răzvan câteva ore mai târziu. Se dezbrăcase de uniforma pe care trebuia s-o poarte ca barman la Les Deux Cygnes.

— Ce-ai făcut azi cât iubitul tău era la respectabila lui slujbă?

— M-am întâlnit cu *monsieur* Albert. Părea să mă aștepte în fața băncii. S-a autoinvitat la prânz la Ritz și am hotărât să accept.

— Tu ai plătit?

— Eu am plătit.

— Prostule.

— Am plătit din recunoștință pentru că ne-a prezentat unul altuia. S-a dovedit un invitat amuzant.

— Să fie amuzant e unul dintre talentele lui. Nu are multe, dar ăsta e cu siguranță unul dintre ele.

— Vino în pat, dragostea mea, mă simt singur aici.

— A pomenit de mine?

— Ține-mă în brațe și-ți spun.

Am așteptat să facă ce-i cerusem înainte să-i răspund.

— Da, a pomenit. Crede că l-ai trădat. Te consideră un trădător.

A urmat o tăcere lungă, apoi Răzvan a izbucnit în râs.

— O, Dinicule, deci spune că sunt un trădător. Asta e minunat de amuzant.

— Este?

— Sigur că da. Șarpele bătrân are neobrăzarea să mă acuze pe mine de trădare. Omul e un șarlatan și un mincinos fără

egal.

— Sunt sigur că e. Să uităm de el pentru moment.

Asta era o cerere de nerefuzat. Încolăciți amândoi în pat, l-am izgonit din gândurile noastre, așa credeam, în timp ce ne angajam într-o nouă explorare a unui teritoriu familiar. Am făcut dragoste. Am făcut dragoste în ciuda lui Albert Le Cuziat, Pandarus al nostru, pețitorul nostru cu ochi de gheață.

— Te implor să nu te mai vezi cu el, mi-a șoptit Răzvan în timp ce împărțeam o țigară. E otrăvitor, scumpule. Dacă mă iubești, fă cum te rog.

— Nu există nici un „dacă“, l-am asigurat eu. N-o să fie niciodată vreun „dacă“, îți promit.

Eram cu Răzvan când l-am revăzut pe vărul Eduard. Ne țineam de mână pe sub masa din stradă a unei cafenele din apropiere de Rue des Trois-Frères.

— Bună seara, Dinule. Te-am auzit cumva vorbind românește cu acest domn?

— Da, sigur că da, am răspuns eu punând mâinile pe masă. Bună seara, vere Eduard. Dă-mi voie să te prezint noului meu prieten, Răzvan Popescu.

— Îmi pare bine de cunoștință, domnule Popescu.

— Și mie.

— Pot să stau cu voi, Dinule? Sau discutați chestiuni private care nu suferă amânare?

— Sigur că poți, vere. Ești mai mult decât bine-venit.

Speram ca politețea mea exagerată să ascundă stânjeneala pe care o încercam.

— Vorbești franceza, domnule Popescu?

— Franceza lui e impecabilă, Eduard. E o plăcere să-l asculți cum stăpânește limba.

— Dinu e prea generos cu laudele, domnule Grigorescu.

— Vasiliu. Numele meu este Eduard Vasiliu.

— Îmi cer iertare.

— Nu e nevoie. Aveți paharele goale. Vă place șampania, domnule Popescu?

— Da, chiar da.

— Atunci asta vom bea.

Era evident că vărul Eduard hotărâse să-l impresioneze pe Răzvan, pentru că șampania pe care a comandat-o se număra printre cele mai scumpe.

— V-ați cunoscut la Paris sau la București?

— La Paris, am răspuns aproape la unison.

— Spune-mi mai multe.

Răzvan ne-a salvat.

— L-am cunoscut pe vărul dumitale Dinu într-un tramvai supraaglomerat. Călătorii stăteau înghesuiți ca sardelele sau ca hamsiile în conservă. Era insuportabil de aglomerat și oamenii își pierdeau cumpătul. Dinu era atât de exasperat, încât a înjurat tare în limba noastră. I-am răspuns pe un ton mai calm și din acel moment am rămas prieteni.

Răzvan a răspuns întrebărilor cu care îl asalta Eduard cu un calm care nu putea decât să mă surprindă. N-a pomenit nimic de Corcova și nici de originile lui țărănești. Se născuse la Cluj, a spus el. Tatăl său, acum mort, fusese profesor de școală, iar mama, o dansatoare talentată, care încă predă noțiuni introductive de balet unui grup de fete nefiresc de slabe ce aspirau să ajungă într-o bună zi lebedele lui Ceaikovski.

— Erai apt pentru serviciul militar în 1914?

— Eu credeam că sunt apt să lupt, dar comisia de examinare, în înțelepciunea ei neștrămutată, a considerat că nu eram. Am platfus, domnule Vasiliu. Pentru mine e trist că am fost considerat inapt să devin soldat.

— Ce cuvinte nobile.

— Bănuiesc că dumneata ai luptat pentru cauza Aliatilor?

— Oricât de bătrân aș părea acum, eram pur și simplu prea tânăr pe-atunci.

— Păcat. Mă așteptam să aud că ai primit o *croix de guerre*¹⁰ sau cel puțin vreo medalie românească.

— Nu, nu – nu sunt genul eroic. Sunt om de afaceri. Singurul meu interes e să fac bani.

— Pe care îi cheltuiești cu nepotul dumitale și cu prietenul lui cu o excepțională generozitate.

— Nu e nimic excepțional, Răzване, l-am întrerupt eu, e ceva obișnuit.

— Da?

— Cu siguranță. Vărul meu îi seamănă tatălui meu în această privință. Îi face plăcere să fie generos atunci când are chef.

— Domnule Popescu, ești absolut sigur că l-ai cunoscut pe Dinu într-un tramvai aglomerat?

— Absolut.

— Și nu la Operă, cu ocazia spectacolului *La sonnambula*?

— De obicei adorm la acel spectacol. Mi-am făcut, mă tem, un obicei regretabil din asta. Tramvaiul aglomerat reprezintă tristul adevăr, nu-i așa, Dinule?

— Așa e, am aprobat eu.

— Atunci așa să fie, a spus neîncrezătorul meu văr.

[1.](#) Viața boemă (în fr., în orig.) (n.r.).

[2.](#) Mâncare de fasole cu carne (în fr., în orig.) (n.r.).

[3.](#) La revedere (în fr., în orig.) (n.r.).

[4.](#) Specialitate culinară burgundă din carne de vită (în fr., în orig.) (n.r.).

[5.](#) *Almanach de Gotha* – anuar al caselor regale, familiilor suverane și înaltei nobilimi din Europa, publicat între anii 1763-1944; *Burke's Peerage* – anuar al familiilor nobile și suverane din Regatul Unit și Commonwealth, publicat începând din 1826 (n.r.).

[6.](#) Specialitate culinară pe bază de scoici (în fr., în orig.) (n.r.).

[7.](#) Pui cu tarhon (în fr., în orig.) (n.r.).

[8.](#) Maestre (în fr., în orig.) (n.r.).

[9.](#) Pseudonim (în fr., în orig.) (n.r.).

[10.](#) Cruce de război (în fr., în orig.) (n.r.).

Doi

M-am întors la București ducând cu mine o fotografie a lui Răzvan. Pe moment nu aveam nevoie să mă uit la ea, pentru că mirosul lui mă învăluia încă, ispititor de aproape, în timp ce trenul își vedea nestingherit de drum peste mohorâtele câmpii maghiare. Îi auzeam vocea insistând că despărțirea noastră era doar temporară – odată ce ne vom revedea, nu ne vom mai despărți nicicând. Da, am răspuns cu glas tare în compartimentul gol.

Gheorghe, șoferul familiei, mă aștepta în gară, în erzațul parizienei Gare du Nord. Și-a scos șapca și i-a urat tânărului stăpân bun venit acasă. Un vițel îngrășat fusese tăiat în cinstea întoarcerii mele, iar Denisa, nevasta lui Gheorghe, era deja la bucătărie și-l pregătea pentru ospățul de diseară.

— Sper să mai rămână câte ceva și pentru servitori.

I-am promis tatei că voi ciuguli, chiar dacă nu puteam garanta că invitații săi aveau să facă la fel.

Locuiam pe una dintre cele mai elegante străzi ale orașului, aproape de Cișmigiu, într-o casă cu vedere la parc. Casa Grigorescu era suficient de mare pentru a putea fi confundată cu o ambasadă. Cezar Grigorescu nu se mulțumise, precum colegii lui avocați sau celelalte cunoștințe distinse, cu un apartament, indiferent cât de mare. El avea nevoie de o vilă în care să se reflecte și să-și manifeste autoritatea. Casa de pe strada Carmen Sylva nr. 4 era palatul rezidențial ideal. Am intrat cu un sentiment apropiat de repulsie, amintindu-mi de mansarda în care mă prefăceam că scriu și de camerele pe care prințul le închiriasse pentru iubitul meu. Iubitul meu. Stăteam în hol, imaginându-mi-l lângă mine, invitatul mult așteptat al tatălui meu și al umbrei mamei mele.

— Tu trebuie să fii Dinu, am auzit o voce pe care n-am recunoscut-o.

M-am întors și am văzut o femeie îmbrăcată asemănător cu cea care-și spunea Sonia în fața băiatului ce se dădea drept Alexandru.

— Eu sunt Elisabeta.

— Da? am răspuns eu prostește.

— Nu ai auzit de mine?

— Nici un cuvânt.

— Nimic-nimic?

— Absolut nimic. Ar fi trebuit?

— Da.

— De ce?

— Tatăl tău nu ți-a spus?

Începuse să-mi placă acest joc cu întrebări și contra-întrebări.

— Nu, Elisabeta, tata nu mi-a spus ce-ar fi trebuit să-mi spună. Nu m-a luminat în legătură cu acest subiect.

— Sunt foarte surprinsă.

— Da? De ce?

— Pentru că nu înțeleg cum de n-a reușit să-ți spună ceva atât de important.

— Trebuie să fi avut motivele lui pentru a-și lăsa fiul în beznă. „A nu reuși“ nu există în vocabularul lui Cezar Grigorescu. E un bărbat obișnuit să ia decizii.

— Sigur că da.

Am încheiat misterioasa conversație spunând adevărul. Eram cu totul epuizat după călătoria lungă cu trenul, în timpul căreia nu dormisem. Aveam nevoie de o baie fierbinte și de câteva ore de odihnă înainte de cină.

— Te voi vedea la cină, bănuiesc?

— Da, Dinule.

— *Au revoir*, atunci.

— *À bientôt*[11](#).

Unde puteam ascunde fotografia lui Răzvan? Acesta a fost primul gând când am intrat în camera din care lipsisem toată vara. Apoi m-am întrebat ce motive aveam s-o ascund. Era un prieten pe care mi-l făcusem la Paris și care se dovedise a fi tovarășul și ghidul ideal pentru neștiutorul și inocentul Dinu Grigorescu. Nu aveam de ce să fiu secretos în legătură cu acest

bărbat trecut bine de treizeci de ani, arătos cum era, prins în poză zâmbind de un fotograf de stradă pe Champs-Élysées. Nimeni nu avea să știe, decât dacă le spuneam eu, că era defloratorul meu, iubitul meu perfect și pasional, neprețuitul meu Răzvănel.

O să dau fotografia să fie mărită și înrămată.

Am dormit. A fost somnul morților, cu mama în mijlocul lor.

— Bine ai venit acasă, mi-a spus ridicându-se din mormânt. Ce bine e să te avem iar în sânul familiei.

— Mamă.

— Deci ți-ai amintit de mine, uitucule?

— Da, mamă.

— Toate gândurile tale se îndreaptă spre mizerabilul acela de bărbat care ți-a furat inima. Unde sunt rugăciunile tale pentru mine? Unde sunt lacrimile lui Dinu?

— Am fost prea ocupat să trăiesc numai pentru mine. Iartă-mă, te implor.

— Nici măcar nu te-ai oprit să privești portretul meu din capul scărilor. Ai trecut chiar pe lângă el. N-ai fost niciodată așa de prudent.

— Te înșeli, dragă mamă. Ți-am văzut ochii negri și părul negru și colierul de perle și rochia de mătase albastră pe care o purtai când te-a pictat artistul în 1908, anul în care m-ai născut. Sigur că m-am oprit și te-am privit.

Auzeam ce-i spuneam și chiar credeam. Nu aveam de ce să nu cred.

Ea a râs cum nu râsese niciodată în viață. Era chicotul unei vrăjitoare sau al unei femei adânc îndurerate și jignite. Nu semăna deloc cu Elena Grigorescu.

I-am spus că mă înspăimântă. Am țipat la ea să se oprească.

Atunci când m-am trezit, tatăl meu stătea la picioarele patului.

— Ai visat urât, Dinule?

— Da, tată, cred că da.

— Ai mâncat prea multă brânză? Doctorul Stănescu e de părere că soiurile brie și camembert stârnesc cele mai nebunești fantezii în imaginația adormită. Trebuie să ai grijă cu dieta.

I-am promis că aveam să fiu mai atent acum, că eram departe de tentațiile culinare ale Parisului.

— Poți să te îmbraci lejer la cină, fiule. N-o să fie prezenți membri ai familiei regale și nici miniștri. Va fi o reuniune modestă.

Apoi s-a retras, când tocmai aveam numele „Elisabeta“ pe buze, gata să fie rostit.

O, ce „reuniune modestă“. Tatăl meu folosea cuvintele cu șiretenie. Nu era nimic modest la evenimentul pus în scenă, în seara aceea de septembrie, în sufrageria din strada Carmen Sylva nr. 4. Întâlnirea cu Elisabeta ar fi trebuit să-mi alerteze creierul amorțit în privința a ceea ce avea să urmeze, dar eram epuizat după călătorie și mă gândeam, egoist, numai la Răzvan. Nu am fost surprins când, mai târziu, am aflat că ea devenise între timp sora mea vitregă.

— Am sperat, Dinule, că voi avea privilegiul să te prezint mai întâi mamei Elisabetei, dar n-a fost să fie. Odată ce intră în comuniune cu parfumurile și săpunurile și loțiunile ei, e greu de scos de acolo. Dinule, poți fi sigur că noua mea soție – noua ta mamă – va mirosi precum Elena din Troia sau altă creatură divină asemănătoare.

— Noua ta soție? Noua mea mamă?

— Da, Dinule. M-am căsătorit cu Amalia pe când tu duceai o luxoasă *vie de bohème* la Paris. Pari șocat, asta e de înțeles, dar nu te bucuri pentru mine?

Nu puteam și nici nu voiam să spun că mă bucur. În schimb, am replicat:

— Nu am cunoscut-o. Habar nu am ce fel de femeie e.

— E total diferită de mult iubită noastră Elena, Dinule, în toate felurile imaginabile. Are energie și istețime și – asta o știu pe spezele mele – un gust rafinat pentru hainele elegante. Casele Worth și Chanel ar da faliment fără ea.

— E mai tânără decât tine?

— Întrebi asta pe un ton dezaprobator. E mai tânără, da, cu cinci ani.

— Soțul ei, primul ei soț, a murit?

— Și al doilea.

Înainte de-a apuca să-mi exprim consternarea, mi-a spus, cu unul dintre rarele lui zâmbete:

— Nu i-a ucis ea, dacă la asta te gândești. Aici suntem în lumea reală, Dinule, nu în vreun roman de groază.

Nu mă gândisem că mama mea vitregă, pe care încă nu o văzusem, ar putea fi vreo criminală, dar cuvintele „roman de groază” m-au făcut să-mi pun întrebări. Nu-l suspectasem niciodată pe austerul Cezar Grigorescu că ar fi fost atras de ficțiune, cu atât mai puțin de genul macabru.

— A, iat-o pe draga mea Amalia.

Și iat-o, într-adevăr, pe Elena din Troia pe care am urât-o din prima clipă. Fiecare cuvânt al ei, fiecare gest păreau menite să șteargă bunătatea și modestia mamei mele.

— Ești cel mai drăguț băiat din lume, mi-a zis ea. Ești încântător.

— Mă simt onorat să vă cunosc, am răspuns. Tata a ținut totul secret.

— Nu trebuie să mă acuzi de înșelătorie, Dinule. L-am rugat pe Cezar să fie deschis și sincer cu tine, crede-mă.

— Vă cred.

M-a pupat. Nu m-am tras înapoi cu repulsie, deși îmi doream mult s-o fac. Cel mai drăguț băiat din lume – era clar că doamna călătorise mult – și-a dat seama imediat că Amalia Grigorescu era o mincinoasă, o negustoreasă de farmece. Și eu puteam fi un astfel de negustor, mă gândeam când mă conducea de mână spre sufrageria prin care mama se mișcase cu grație toată copilăria mea.

— O să-mi povestești aventurile tale pariziene, nu-i așa, Dinule?

Da, sigur că da, Amalia, cu lux de amănunte. O să-ți povestesc cum, pe jumătate beat și într-un delir de dorință, m-am împleticit spre băile lui Albert Le Cuziat. Îți voi spune cu mare exactitate – căci nici nu te aștepti la mai puțin – cum Honoré, curând identificat drept Răzvan, a cucerit inima (clișeul cel mai potrivit pentru o ficțiune siropoasă) frumusețului băiat din România care se botezase singur Jean-Pierre. Îți promit, Amalia, că vei sta ca pe ghimpi cât voi descrie explorările în care s-au lansat Honoré și Jean-Pierre în acea zi

de vară, când Răzvan și Dinu au devenit niște Marco Polo sexuali, iar dorința lor nu mai contenea. Toate astea, și chiar mai multe, ți le voi povesti în timp ce bem ceai sau cafea din porțelanurile delicate ale familiei Grigorescu, mândria mamei mele, pentru că ea însăși le crease modelele.

— Ai căzut pe gânduri, Dinule.

— Mă gândeam la felul în care să mă adresez.

— Ah, asta e o problemă, nu? Nu sunt mama ta, iar „mamă vitregă” pare scos din basmele Fraților Grimm. Eu cred că ar trebui să fim foarte, foarte moderni și că ar trebui să-mi spui Amalia, cu condiția să-mi pronunți numele fără emfaza pasiunii pe care i-o dă tatăl tău, absolut divinul meu Cezar.

— Asta nu va fi greu, Amalia.

La masă erau patru invitați, fiecare dintre ei chemat de tata să-i împărtășească mulțumirea legată de istețimea și frumusețea Amaliei. I-am uitat – pun asta pe seama faptului că aceștia n-au revenit în casa de lângă Cișmigiu. Îmi amintesc că Amalia a fost o prezență luminoasă și că vinul Chateau Talbot, pe care l-am băut la mielul gătit de Denisa în buna tradiție românească, era de o delicatețe sublimă.

Mama mea din vis sau coșmar îmi spusese adevărul. Portretul ei nu mai era în capul scărilor. Fusesse înlocuit cu peisajul unor câmpii din Transilvania peste care zbura o barză singuratică.

Gheorghe mi-a înmănat o scrisoare cu timbre de Paris. Am așezat-o lângă farfuria cu micul dejun și am continuat să mănânc.

— Îmi puteți da mie timbrele când terminați cu plicul, conașule Dinu?

— Poți să le iei de-acum. Timbrele Lindbergh au ajuns deja de colecție?

— O să ajungă în curând.

Înăuntru era un mesaj de la iubitul meu, scris pe cea mai delicată hârtie.

— Poftim, Gheorghe. O s-o citesc în biroul meu.

Am ascuns scrisoarea în buzunarul halatului și am urcat. Mă temeam de conținutul ei, suspectam că era un bilet de adio care-i pricinuisese iubitului meu pragmatic și sensibil o mare

durere. M-am bărbierit și am făcut o baie înainte să îndrăznesc să mă uit pe ea.

Dragul meu prieten – îmi lipsește compania ta amuzantă – Parisul e plictisitor fără tine – Trebuie să-mi povestești cum a fost întoarcerea acasă, aștept cu interes – Plănuiesc să-ți vizitez țara cât de curând – Încă lucrez la Les Deux Cygnes – Cum mai e apetitul tău? Al meu, nu prea grozav – Azi-noapte am visat că eram EXPLORATOR, poți să crezi așa ceva? – Toamna aproape s-a sfârșit și mă tem de o iarnă rece și singuratică – Îți trimit salutările mele respectuoase – R.P.

Dragul meu corespondent, a cărui afecțiune pentru mult iubitul lui Dinu o ghiceam printre rânduri, scrisese cele de mai sus gândindu-se la tatăl meu și la servitorii curioși. Aveam ceva de descifrat – lipsa apetitului; cuvântul EXPLORATOR fusese folosit pentru efectul dramatic; teama lui de o iarnă „rece și singuratică“. Oare putea Cezar Grigorescu, cea mai ascuțită minte juridică din România, să-și dea seama că „apetitul“ nu se limita la nevoia de mâncare, că lăudărosul EXPLORATOR nu era nici Columb, nici Marco Polo și că temerile lui R.P. legate de frig și singurătate erau diferite de cele pe care le împărtășea cu mii de alți oameni în fiecare iarnă?

I-am scris lui Răzvan un răspuns nesăbuit, imprudent, pe care l-am dus la Poșta centrală. L-am trimis recomandat, ca să mă asigur că vorbele mele de iubire și dorință nu ajung în altă parte sau nu se pierd cu totul. Trebuiau să ajungă la el și numai la el, cu repeziciunea și precizia săgeții Diane.

— Se pare că nu ai apreciat cadoul scump de plecare pe care l-am pregătit pentru tine la Paris.

— Ce cadou scump de plecare, tată?

— Întrebarea ta e impertinentă, Dinule. Nu mulți tineri își permit o vizită la stabilimentul lui *madame* Laurette. Ți-am oferit prețioasa oportunitate să-ți manifesti bărbăția cu o tânără frumoasă, cu experiență și farmec. Aveam toate bunele intenții să te scutesc de ororile însângerate ale unui pat de nuntă virginal. De ce n-ai futut-o?

— Nu simțeam dorința.

— Și de ce, mă rog? Ce era în neregulă cu Sonia aia?

— Nu era nimic în neregulă cu ea. Chiar nu era absolut nimic în neregulă cu ea.

— Sunt bulversat, Dinule.

— Nu aveam deloc chef să trec pe acolo pe unde au mai trecut și alții, am spus eu și mi-am auzit dezgustul din glas. Am continuat: Nu m-am putut ridica la înălțimea ocaziei.

Tata a zâmbit.

— Asta e o glumă veche, dar bună, Dinule. Să repetăm experimentul și aici, la București?

— Aș prefera să nu, am spus. Nu încă.

— Cum dorești. Nu-mi place ideea că vei trece prin viață drept fiul mamei.

— Și ce fel de fiu este acesta?

— Un îngâmfat. Un sfânt din mortar. Un om aproape prea bun ca să trăiască.

Cuvântul „bun“ era un apropo, pentru că Elena Grigorescu credea în puterea vindecătoare a bunătății, așa cum deseori mă învăța și pe mine. Dar era împotriva îngâmfării, a superiorității morale în orice formă, după cum tatăl meu cu ochelari de cal ar fi trebuit să știe.

— Crede-mă, tată, nu sunt deloc prea bun. Îmi doresc foarte mult să duc o viață moderat de imorală.

„Moderat de imorală“? Ce tot spuneam? Nu-mi socoteam iubirea pentru Răzvan imorală, indiferent de ceea ce credea lumea. Acea lume care, înțelegeam prea bine, îl cuprindea pe Cezar Grigorescu. Poate că eram „moderat de imoral“ așa cum sunt cei mai mulți dintre oameni – obsedați de ei înșiși și de propriile nevoi; intoleranți și invidioși; necugetați și nepăsători față de ceilalți. Acestea erau câteva dintre păcatele de zi cu zi pe care mama mă avertiza să nu le comit.

— Sper și am încredere, Dinule, că nu ți-ai propus să mă dezamăgești cu totul.

L-am asigurat, cât de bine am putut, că va fi mândru de mine într-o zi. Asta era dorința mea cea mai arzătoare.

Ne-am îmbrățișat bărbătește și m-a șocat, îmi amintesc, mirosul grețos de dulceag al coloniei lui. Oare pe Amalia o atrăgea la fel de mult pe cât mă scârbea pe mine?

O, ce nebunie, m-am gândit cu bucurie în timp ce așezam poza iubitului meu, mărită și înrămată, pe noptieră. Acum puteam să-l văd de îndată ce mă trezeam și înainte să adorm. Era acolo, lângă mine, la orice oră.

Lăsasem ușa camerei deschisă. Amalia a intrat, cerându-și scuze că-mi invada intimitatea.

— Cine e creatura asta sălbatică, Dinule?

— Un prieten pe care l-am cunoscut la Paris. E român. Îl cheamă Răzvan Popescu.

— Dar e băiatul prințului.

— Da, este, sau a fost. Prințul a murit în Anglia, acum ceva vreme.

— Și ești foarte apropiat de el, imposibil de frumosul meu fiu vitreg?

M-am gândit la frumusețea mea imposibilă înainte să răspund.

— Da, sunt. Chiar sunt, Amalia.

— Ar trebui ca, în buna tradiție decadentă românească, să te seduc, Dinule. Să comit un adulter cu fiul meu vitreg ar fi grozav de decadent. Te-aș putea tenta?

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu.

— Pari înspăimântat de glumița mea. Te-a speriat căpcăuna?

— Nu, sigur că nu, am mințit.

— Dacă mă pupi pe obraz, îți promit că voi păstra secretul față de Cezar. Mi-ai putea ușura sarcina dacă ai ascunde fotografia cu băiatul prințului undeva – poate într-un sertar a cărui cheie s-o ai numai tu.

— De ce?

— Cezar l-ar recunoaște pe prietenul tău imediat. Era sau este încă subiect de bârfă în societatea pariziană și aici, în București. Prințul l-a făcut pe acest simplu țăran notoriu, dacă nu chiar faimos.

— Răzvan nu e simplu. E un bărbat inteligent. Vorbește o franceză impecabilă.

— Dragul meu Dinu, trebuie să te străduiești să nu fii prea nefericit. Ții legătura cu el?

Oare era spionul tatălui meu, mă întrebam, și doar mima grija față de mine?

— Nu, am mințit din nou. Încă aștept răspunsul la o scrisoare pe care i-am trimis-o acum o lună.

— Bănuiesc că e doar discret, nu și crud.

— Te poți baza pe discreția lui.

— Sper sincer că e așa, a spus ea și mi-a luat mâinile într-ale ei. Îți displace locul pe care l-am ocupat în inima lui Cezar. Înțeleg. Nu sunt făcută din același aluat cu mama ta, Dinule dragă. Eu sunt o curvă prin comparație. Nu pot crede în Dumnezeuul ei. Și al tău.

— Și al meu, da.

— N-a fost prea bun cu noi. Îmi pare, din lecturile mele din *Biblie*, că e excesiv de arțăgos și că se supără prea repede – o, mult prea repede. Dar, dacă El îți oferă consolare, atunci așa să fie.

— Îmi oferă.

— Cred că nici El, nici măcar El, nu te-ar putea apăra de furia și dezamăgirea lui Cezar, dacă tatăl tău terestru vede fotografia. Fii cu băgare de seamă, Dinule.

I-am mulțumit pentru sfat.

— Vorbesc serios. Ești atât de inocent, în ciuda sofisticatei tale istețimi. Nu înțelegi, dragul meu, că acest comportament al tău e – ce cuvânt mai potrivit caut? – pervers?

— Înțeleg, dar chiar nu cred că-mi pasă.

— Atunci ar trebui să-ți pese – pentru siguranța ta; pentru demnitatea ta; pentru viitorul tău.

— *Ție* de ce-ți pasă? am întrebat-o, fără să-mi dau seama în acel moment de cruzimea mea.

— Ei bine, aș putea spune că, în calitatea mea de mamă vitregă rea sau de-a dreptul diabolică, nu dau doi bani pe tine. Dar nu sunt acest gen de personaj produs de imaginația populară vulgară. Cum să nu-mi fac griji pentru tine, Dinule? Ochii tăi tânjesec după afecțiune. Da, privesc dincolo de mine, chiar acum când îți vorbesc. Îl caută pe Răzvan Popescu al tău.

— Ai o imaginație bogată, Amalia.

— Ah, mi-ai spus Amalia fără ascuțimea cinică a vocii cu care deja m-am obișnuit. Facem progrese. Facem progrese mai repede decât speram.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că știu ceva important despre tine, un lucru pe care Cezar va refuza să-l accepte. Ești iremediabil – nu îndrăznesc să spun iresponsabil – îndrăgostit de băiatul prințului. Ești, nu-i așa?

— Da, sunt.

— O să-ți păstrez secretul față de Cezar câtă vreme îmi va sta în puteri. Poți avea încredere în mine, Dinule.

În momentul acela nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de ea. Mă temeam că devenise cel mai apropiat confident al meu, ba chiar – și asta era frica mea cea mai mare – cel mai intim prieten al meu.

Îi scriam constant lui Răzvan din țara al cărui rege avea doar opt ani. În schimb, primeam cărți poștale criptice. În Paris ploua sau era soare. R. și-ar fi dorit ca D. să fie acolo. Nu spunea nimic care putea trezi bănuielile tatălui meu, deși Amalia și fiica ei deja cu picioarele pe pământ înțelegeau precis natura dorinței lui. Eram iubitul chinuit de dor al băiatului prințului, care se mulțumea cu vederi în sepia cu Turnul Eiffel, Arcul de Triumf și Grădinile Tuileries.

Apoi, într-o zi din vara anului 1929, Gheorghe mi-a adus un plic gros, cu timbre pariziene. I-am dat cele opt sau nouă timbre să le pună la colecție înainte să-mi fac curaj să citesc ce scria înăuntru.

Începea așa:

Onorate domn,

Dragul meu Silviu (poate) sau Alexandru (poate) sau Dinu (cel mai probabil), îți scriu în calitate de prieten îngrijorat – un termen pe care îl folosesc foarte rar, poate chiar deloc. Dacă plănuiești, cu sau fără banii și permisiunea tatălui tău, să te întorci la Paris, trebuie să te previn în legătură cu faptul deranjant că viața aici e imprevizibilă. Mă tem că va trebui să închid porțile Templului Desfrâului mai devreme decât mă așteptam. Ai fost un invitat bine-venit aici, domnule Grigorescu, pentru o zi sau două, după cum sunt sigur că îți amintești. Afacerea – ca să folosesc acest cuvânt burghez insipid – nu înflorește.

Două persoane se fac vinovate de căderea mea temporară din imorala grație. Prima e nenorocitul ăla de rus, Safarov, care a renunțat la talentele lui formidabil de sadice în favoarea unei vieți în brațele moi ale bogatei văduve a unui negustor de vinuri din Bordeaux. Cealaltă e victima odată extatică a lui Safarov, care m-a amenințat că-și retrage sprijinul dacă nu-i aduc o brută care să-l înlocuiască. Am cutreierat docurile trei nopți epuizante la rând până am dat peste o bestie din îndepărtata Brazilie, care știa vag franceza, deși ochii ei căprui s-au luminat de îndată ce am menționat L'ARGENT². S-a născut cu PECTUS EXCAVATUM (pieptul scobit), dar altfel e foarte statuar. Torsul îi e plin de tatuaje inexplicabile, în afară de inima săgetată de înșelătorul Cupidon. Mai are un semn ciudat, albastru cu roșu, deasupra vintrelor, care seamănă cu o pană (poate de papagal) și o pereche de chei încrucișate și un crucifix în miniatură pe mâna stângă. E programat să-l molesteze

pe industriaș miercurea viitoare. Nu pot decât să sper că Louis, așa cum am decis să-l botez, va fi succesorul demn al sadicului Safarov.

Dă-mi voie să deschid subiectul Honoré sau Răzvan – am pus diacriticul unde trebuie? –, despre care, sunt sigur, vrei să auzi. Sigur că vrei. Băiatul prințului E. se îmbată adesea cu cel mai ordinar vin roșu, după cum indică răsuflarea lui. Ne întâlnim rar și întâmplător, iar conversațiile noastre încep cu banalități sociale și se sfârșesc cu lamentații despre absența seducătorului român care i-a frânt inima. Mă informează că-ți trimite ilustrate codate de teamă ca nu cumva tatăl tău să miroasă ceva, pentru a recurge la un clișeu ce trimite explicit la viziunea neprețuitului meu prieten M. Proust. Nu i-am mai oferit de lucru. Apartamentul lui a fost plătit, încă de acum niște ani, de către prinț și mă asigură că face suficienți bani ca barman pentru nevoile zilnice, printre care nu se numără – aici subliniază mereu – gratificări sexuale. La naiba, îl cred. Sper că ești bine, fiindcă eu nu sunt. Casa Rușinii îmi consumă nervii și sănătatea.

*Salutări,
Albert Le Cuziat*

Am ascuns scrisoarea, împreună cu poza lui Răzvan și cu ilustratele lui criptice, într-o carte cu poeme de Eminescu pe care avocatul, proprietarul casei de pe strada Carmen Sylva nr. 4, n-o deschidea niciodată. Se aflau toate în compania melancolică a cornurilor sunând în depărtare, a plopilor fără soț și a dorului de moarte.

Începusem să mă cert cu mama. Elena, după care nu mai plângeam, se transformase într-un tiran religios, acuzându-mă întruna de necredință. De fiecare dată când vorbeam despre profunda și durabila mea iubire pentru Răzvan, nu ezita să mă condamne. Iadul era destinația mea precisă. Dacă ar fi trăit, îmi striga, m-ar fi protejat de un asemenea specimen decăzut al umanității.

Aproape am răspuns că mă bucuram că nu mai trăia. Altfel nu aș fi cunoscut extazul. Dar cuvintele mele pline de ură n-au străbătut drumul dinspre inimă spre limbă.

— Nu mai ești fiul pe care l-am lăsat în urmă.

I-am răspuns că întrezărisem o frântură de lume, o lume pe care Biserica ei m-ar fi obligat s-o ignor. Trebuia să funcționez în acea lume, să-i explorez misterele și contradicțiile. Voiam să fiu bărbat în felul meu. Atunci, în toamna anului 1929, voiam să fiu în brațele lui Răzvan. Nici o altă parte din întregul univers nu mă atrăgea. Asta era ideea mea de rai pe pământ.

Mama mea, altădată plină de compasiune, pufnea în fața acestei revelații. O imploram să înceteze, dar ea continua cu râsul ei batjocoritor. Înainte fusesem adoratul ei băiat de încredere, dintr-odată eram abject.

— Of, mamă, mamă, nu pot să mă abțin.

— Ba da, poți. Spovedește-te, curăță-ți mintea și trupul întinate.

Trupul acela întinat, întins pe un pat solitar la patru dimineața, tânjea frenetic după bărbatul care îl întinase, dorindu-și să apară acolo în mod miraculos, în toată splendoarea lui hirsută, și să-l întineze în continuare.

I-am scris lui Răzvan, spunându-i că m-am angajat ca lector de literatură franceză la Universitate, reușind să-mi iau doctoratul după mai bine de doi ani de studiu intens și aplicat. Îmi câștigam oarecum existența. Eram un bărbat cu un salariu lunar, oricât de mic, și nu mai depindeam în întregime de absurd de bogatul meu tată.

Asta se întâmpla în 1930, la aproape trei ani din ziua când ne-am sărutat și ne-am îmbrățișat pentru ultima dată.

Previzibila ilustrată, o reproducere în sepia a *Mona Lisei*, a sosit în decembrie.

Bunul meu prieten D., am aflat că mama mea e bolnavă. Trăiește în Corcova, în țara ta. Plec în curând din Paris să-i fiu alături. Bănuiesc că voi sta o vreme cu ea și cu restul familiei. Trebuie să mai fie un orașel sau un oraș, altul decât Bucureștiul, unde ne-am putea reînnoi interesanta noastră prietenie. R.

„Interesanta noastră prietenie“? Mi s-a înfierbântat sângele când am citit cuvintele. Răzvan se apropia de mine, mi-am dat seama. În curând avea să fie la doar o călătorie cu trenul depărtare de lectorul de literatură franceză pe care știam, sau cel puțin speram, că încă îl mai iubea.

— Cu ce e îmbrăcat astăzi fiul meu, Amalia?

— Cred că se numește costum, Cezar.

— Văd și eu că e un costum. Dar din ce material e?

— Din catifea, dragostea mea.

— Se cade ca un bărbat să poarte catifea?

— Cred că acest bărbat, da.

— Se îmbrăca simplu și inteligent înainte să te hotărăști să faci un dandy din el.

— De ce te plângi? Dinu s-a născut să poarte haine minunate. Așa sunt unii bărbați.

— Prea sare în ochi.

— Și de ce să nu sară în ochi?

— Pentru că nu se află pe o scenă, ținându-se în fața unui public. Merg pe bulevardele din București.

Această conversație, sau cel puțin o versiune a ei, avea loc cu regularitate în anii mei de rebeliune dintre 1929 și 1934. Cuvântul „depravat” îmi era aplicat de colegii mei mai cumpătați, deși câțiva îmi invidiau libertatea față de convenții. Alții mă disprețuiau pe față, așa cum părea să fie obiceiul în țara mea asediată.

Și totuși mă prefăceam că nu am nici o grijă. În acei cinci ani l-am văzut pe Răzvan de două ori și în ambele ocazii am renunțat la hainele elegante pe care Amalia și Elisabeta le alegeau pentru mine. Mergeam la el fără ornamente, în aceleași cămăși simple de bumbac și aceiași pantaloni ușori de lână pe care-și amintea că-i purtam la Paris. Eu eram Dinuleț al lui, el era Răzvănel al meu. Ne-am revăzut prima dată într-un hotel micuț din Eforie, la Marea Neagră, nu departe de Constanța, unde Ovidiu, gonit din Roma, își trăise exilul. Tata se bucura că renunțasem la mătase, catifea și cașmir pentru vacanța mea pe coasta Mării Negre, asta însemnând că fiul și moștenitorul lui nu va dezonoara onorabilul nume Grigorescu.

Angela, adorata mamă a lui Răzvan, murise, iar pe moșie nu era de muncă și pentru el. Fratele prințului găsea prezența lui acolo rușinoasă, așa că i-a sugerat să se întoarcă la Paris, cel mai liberal și mai binevoitor oraș din toată Europa. Era o formă gentilă de a spune lucrurilor pe nume. Prințul A. înțelegea că Răzvan nu mai era un băiat fără educație, ci un bărbat sofisticat, de vârstă mijlocie, care devenise un străin chiar și pentru Bogdan, Mircea și Irina, în ciuda pierderii lor comune. Corcova nu mai era casa lui, așa cum promisese să fie pentru totdeauna pe când era un copil curios. Ținuse mâinile reci ale Angelei, îi sărutase obrajii reci, îi închisese pleoapele reci ca niște obloane, în timp ce frații și sora lui plângeau în umbră. Nu mai avea de ce să rămână.

Nu voia să plece din România imediat. Erau atâtea orașe, orașele și sate pe care nu le vizitase niciodată. A sunat la familia Grigorescu într-o seară de iunie din 1932. I-a spus lui Gheorghe că voia să vorbească cu profesorul de franceză, al cărui nume nu și-l amintea pe moment. Era cumva acasă?

Era. Voia să verse lacrimi de fericire la auzul captivantei sale voci, care suna absolut minunat grație hurei și pocniturilor ce o acompaniau.

— Dinicu? Dinuleț?

— Tu ești, Răzvănel? am întrebat în șoaptă, să nu mă poată auzi Gheorghe.

— Da, m-am întors să te iau.

— Ești sigur?

— Da, sigur. Nu ești Dinicu al meu dacă crezi altceva.

— Vreau să te văd. Trebuie să te văd.

— O vei face, scumpule. O vei face, foarte curând. Crezi că-l poți convinge pe severul tău tată să te lase să pleci într-o vacanță la Marea Neagră? Dacă se poate, trebuie să vii singur.

— Voi încerca.

— Străduiește-te. Voi fi la Constanța în două săptămâni. Am multe să-ți spun. Ți mai telefonez, promit.

O promisiune pe care și-a ținut-o, așa cum mă rugam să se întâmple. Elena mi-a întrerupt rugăciunile prevenindu-mă că mă rugam la diavol, nu la Dumnezeu pe care mă învățase să-l preamăresc. Diavolul în carne și oase mă avea în ghearele lui. Dacă nu eram atent, aveam să pierd orice speranță de iertare.

Tata era destul de mulțumit că urma să plec într-o vacanță la mare. Avea o singură rugămintă, odată ce l-am asigurat că mă voi îmbrăca normal, și anume să stau mai mult la soare. După părerea lui, eram încă nefiresc de palid. I-am spus că aveam să perseverez în eforturile de a mă întoarce acasă prăjit ca boabele de cafea.

Amalia și Elisabeta au devenit de îndată bănuitoare când le-am spus, sfios, că merg singur la Constanța.

— Neastâmpăratul meu fiu vitreg are cumva un rendez-vous?

— Nu, nu are.

— O să ai nevoie de haine speciale pentru plajă. O să-ți aranjez o probă la dragul meu Leon Becker.

— Nu e nevoie, Amalia, Elisabeta. Am de gând să mă îmbrac simplu, măcar o dată, așa cum făceam la Paris.

S-au privit și au zâmbit. Nu s-a mai spus nimic, de vreme ce făceau deja parte din conspirație. Numele lui Răzvan n-a fost pomenit pentru că nu era nevoie. Lumina din ochii mei era de ajuns.

M-a sunat din nou pe 19 iunie. Denisa a ridicat receptorul.

— Conașule Dinu, un domn cu voce răgușită vrea să vă vorbească.

Vocea și-a pierdut asprimea când am întrebat precaut:

— Tu ești, Răzvane?

— Da, da, da. Te voi vedea curând, dragul meu Dinicu?

— Mâine? Poimâine? Răspoimâine?

— Poimâine, scumpule. O să te aștept la gară. O să te aștept seara târziu.

O, a fost o călătorie grea, pentru că trenul a oprit în fiecare stație de țară. Nu aveam ochi pentru peisajele care-mi treceau prin față, nici urechi pentru ceilalți călători, care urcau și coborau cu bagajele și gențile lor. Nu am fost atent la nimic ore întregi. Numai pe Răzvan îl priveam în fotografia din mintea mea. Nu am putut să dorm, nici să citesc romanul lui Raymond Radiguet, pe care l-am deschis și l-am închis de zeci de ori. Jubilam la gândul că mă voi reîntâlni cu el și sufeream la acela că se putea să nu-l recunoască pe băiatul pe care-l iubise așa de intens cu cinci ani în urmă, la Paris. Acum aveam douăzeci și patru de ani, iar el – patruzeci și trei. Mi-era teamă că urma să fie dezamăgit, să-l respingă cu tact pe Dinu căruia el îi spunea Dinicu sau Dinuleț. Nu puteam suporta gândul de-a mă întoarce la București fără prezența lui caldă în viitorul meu.

Pe peronul din Constanța am avut un moment, un moment înfiorător, când m-am întrebat dacă-mi telefonase într-adevăr, dacă mă chemase într-adevăr să ne întâlnim la Marea Neagră. Poate că-mi imaginasem toate telefoanele și ilustratele din cauza dorului meu dement. Unde, unde era, pentru numele lui Dumnezeu?

Mă aștepta lângă barieră, cu brațele întinse pe măsură ce mă apropiam de el. Era acolo, în fața mea. Mai întâi i-am văzut silueta, apoi barba neagră, apoi părul ușor rărit. Intrasem brusc într-o aură de fericire. Nu aveam încă ce-i spune, vorbele pe care i le tot spuseseam vreme de cinci ani – vorbele de iubire pe care i le șoptisem în dormitorul meu, în biroul meu de la Universitate, în baruri și în restaurante – dispăruseră toate. Nu spuneam nimic, și nici el. Odată ce s-a ridicat bariera, ne-am îmbrățișat. Simțeam din nou mirosul lui în nări, parfumul acela consolator și mângâietor numai și numai al lui. M-am scăldat în el. Îl trăgeam în piept – adânc, pe îndelete.

— Trebuie să mergem, Dinicule. E târziu. Ne așteaptă un cal și o trăsură. Te duc la Eforie. E un loc liniștit. O să fim fericiți acolo.

L-am auzit pe Răzvan spunându-i vizitiului că fiul pe care nu-l mai văzuse de cinci ani, din cauza posesivei sale foste soții, era acum alături de el. Mergeau împreună într-o scurtă vacanță.

Era tatăl meu când ne-am cazat la hotelul cu vedere la mare. Pe terasă se aflau și alți oaspeți, deja beți, cărora ne-am alăturat la un pahar-două de vin spumant pentru a sărbători. Am fost prezentat drept Dinu Popescu, un nume pe care eram straniu de fericit să-l port.

Ne-am retras – acesta a fost cuvântul folosit de Răzvan – în camera noastră. Bețivii, care păreau hotărâți să se îmbete și mai tare, le-au urat domnului Popescu și fiului său noapte bună.

Camera noastră era una spartană, cu puține decorațiuni care să desfete ochii. Din nou pretindeam că suntem alte persoane, așa cum fuseserăm Honoré și Jean-Pierre, de data asta cel lipsit de numele real fiind eu. Falsul meu tată m-a sărutat și mi-a ciufulit părul, m-a dezbrăcat încet și atent, împăturindu-mi cămașa, vesta și pantalonii, așezându-le neobișnuit de ordonat pe scaun. Părea transportat dincolo de pasiune în atenția lui atât de dulce. Grija lui elaborată mă excitase până aproape de leșin, așa cum și intenționase, și m-au trecut florii când mi-a scos lenjeria intimă și șosetele.

— În ochii mei nu ți-ai pierdut frumusețea. Te rog, pot să-i scot hainele tatălui meu?

— Poți, fiul meu incestuos.

Nu mi-a păsat de nimic, nu m-a încetinit nimic în dorința de a-l avea gol în fața mea. Eram disperat să fiu explorat și disperat să călătoresc în jurul trupului pe care îl veneram. I-am lăsat hainele, armura lui, să cadă într-un maldăr pe podea.

— Asta e un hotel, Dinicule. Trebuie să fim discreți. Ți promit că te strâng de gât dacă țipi sau gemi prea tare.

Nici nu am țipat, nici nu am gemut, deși cred că, în timp ce făceam dragoste, am scos un sunet asemănător cu torsul unei pisici.

— Răzvănel.

— Sunt mai bătrân și mai grasuț, nu-i așa?

— Chiar dacă ești, nu contează. Nu contează câtuși de puțin.

— S-ar putea să-ți schimbi părerea în lumina rece a dimineții.

— Taci, tată. *Mon père. My daddy.*

Am dormit înlănțuiți. Apoi ne-am desprins, înainte de răsărit, și ne-am reluat explorările în liniște. Lunga absență mă făcuse să-l iubesc și mai mult. Dădeam pe dinafară de afecțiune.

— Nu putem sta în pat toată ziua, dragul meu. Rasa umană e alcătuită din oameni suspicioși. Trebuie să părem nevinovați câtă vreme rămânem aici. Eu sunt un tată mândru și tu ești fiul meu iubitor. Trebuie să fim actori în Eforie.

Am jurat să-mi învăț replicile și să nu mă abat de la ele niciodată. Aveam de gând să-mi controlez atent vorbele. Voiam să-l joc pe Dinu Popescu la perfecție.

Ne-am plimbat pe țarm după micul dejun, oprindu-ne să ne îmbrățișăm acolo unde nu se vedea nimeni în jur. Am vorbit, la nevoie, în franceză.

— Dacă n-aș fi fost băiatul prințului, fiul lui adoptat, nu te-aș fi întâlnit niciodată, Dinule, a spus Răzvan seara, când ne-am așezat la masă pentru cină. Poate ar fi fost mai bine pentru amândoi dacă nu m-ar fi educat.

— Dacă, dacă, dacă – ce vrei să-mi spui, de fapt, Răzvane?

— Nici eu nu prea știu. Sunt total confuz. Nu mai am familie acum, că a murit mama. Bogdan, Irina și Mircea sunt ca niște străini pentru mine, deși îi iubesc încă. Aș fi putut să trăiesc la Corcova pentru tot restul vieții. Există lucruri mai rele pe lume

decât să fii un simplu țăran, lucrând pe câmp de la răsărit până la apus. O, da, mult mai rele.

— Ce mâncăm, tată? am întrebat tare când s-a apropiat chelnerul.

— Pește, *mon fils*³. Nu vii la Marea Neagră să mănânci altceva.

Așa că am mâncat crap la grătar, fructe de vară și înghețată, totul stropit cu mai mult vin decât băusem în ultimii ani. Era un vin ieftin, pe care prințul sau Cezar Grigorescu nu l-ar fi oferit niciodată oaspeților lor. Am băut pentru că a băut și el. Zâmbeam la gândul că era poțiunea noastră de dragoste, sau poate potirul meu cu otravă.

— Îl înveți rău pe băiatul dumitale, a spus o femeie care l-a privit admirativ pe tatăl meu – da, asta trebuia să fie – mai toată seara. Glumesc, domnule dragă. Faceți o pereche frumoasă.

El s-a ridicat și i-a sărutat mâna, așa cum fac domnii români. Ea a zâmbit afectat și ne-a urat să avem parte de somnul ușor al celor drepți, dacă nu al celor păcătoși. Ne-a făcut cu mâna din ușa sălii de mese.

— Vacă proastă.

— Te dorește, dragă tată. Ai putea fi al ei fără să întrebi măcar.

— Bănuiesc că am încă un oarecare farmec.

— Da. Te vreau acum.

— Doar nu aici, în restaurant?

— Oriunde m-ar mulțumi, dar aș putea sugera camera numărul 9 ca fiind cea mai potrivită?

În camera numărul 9 ne-am înlănțuit și am rămas așa până s-a luminat de ziuă. El a dormit și a sforăit și s-a pârțâit cu brațele încolăcite în jurul meu, în vreme ce eu am rămas treaz. I-am sărutat vârfurile degetelor, m-am cuibărit în brațele lui și am încercat să nu-mi imaginez viitorul apropiat, când aveam să fim din nou despărțiți. Urma să fiu al lui, doar al lui, dimineată și pentru moment nimic nu mă interesa sau nu mai conta pentru mine.

Adormisem. Îl visam înainte ca visul să devină realitate.

Da, avea dreptate să spună că arăta mai bătrân și că era mai grasuț. Îi puteam prinde pielea între degete, așa cum n-o

făcusem niciodată la Paris. Avea fața mai rotundă și mai roșie. Dar aceste schimbări trupești nu contau pentru Dinicu al lui care-l adora, așa cum l-am asigurat de mai multe ori decât puteam ține socoteala.

— Ești vanitos, Răzvănel.

— Sunt? Poate că sunt. Dar nu la fel de vanitos ca prințul.

— Mi-ai arătat poze cu el. Era un bărbat frumos.

— Era.

— Nu mi-ai spus niciodată că s-a sinucis.

— Ești sigur că nu ți-am spus? Atunci de unde ai aflat?

— De la *monsieur* Le Cuziat, în timpul unui prânz foarte costisitor la Ritz.

— Pe care tu l-ai plătit, din câte-mi amintesc.

— Îți amintești perfect, am remarcat intenționat și, speram eu, pompos și amuzant.

— Și ce ți-a mai destăinuit monstrul?

— Că s-a sinucis într-un hotel din Anglia și că îl consideră un laș.

Până să-mi răspundă au trecut câteva minute care mi s-au părut o oră întreagă.

— Prințul, binefăcătorul meu, a avut un atac cerebral. S-a numărat și asta printre revelațiile bârfitorului Albert?

— Nu-mi amintesc să se fi numărat.

Prințul, a spus Răzvan, călătorise în compania unor prieteni în Japonia, pământul crizantemelor, floarea preferată a parizienilor sofisticați. Undeva între Tokyo și Paris, partea stângă a feței i-a împietrit. A devenit complet imobilă. Din ce cauză? Se specula că prințul căpătase un sifilis, dar nimeni nu știa de unde sau de la cine.

— Binefăcătorul meu era mereu elegant. Culoarea lui preferată era albastrul. În lunile de viață care i-au mai rămas, își acoperea rușinea – pentru că așa o numea el – cu o eșarfă albastră. Încă o am, Dinicule. El a vrut s-o păstrez. Nu înțeleg de ce.

Nici eu nu înțelegeam.

— Poate va veni rândul meu să-mi acopăr fața cu acea eșarfă într-o zi.

— De ce-ai face asta?

— Când n-o să mai vreau ca lumea să se uite la mine.

— De ce să vrei asta?

— Of, Dinule, a explodat el. Sunt nefericit mai presus de cuvinte.

— Ești beat, am zis eu calm, fără vreo urmă de reproș. Ești beat, dragul meu. Vorbesc strugurii, nu Răzvănel. Sunt aici, cu tine. Ar trebui să fii fericit că sunt aici, cu tine.

— Așa ar trebui? Cine spune că ar trebui?

— Eu spun. O spun cu empatie, am zis eu fără emfază. Eu spun că ar trebui.

S-a holbat la mine câteva clipe terifiante. I-am susținut privirea cu expresia cea mai apropiată de zâmbet de care eram capabil. Am așteptat, cu răbdare simulată, ca iubitul meu să se întoarcă la mine. Când a făcut-o, a oftat prelung. Mi-a cerut iertare și i-am oferit-o imediat.

Răzvan a râs când i-am spus că atât denigratorii mei, cât și cei câțiva admiratori din București mă consideră un bonjurist din cauza predilecției mele de a vorbi franceza cu orice ocazie.

— Așa-mi zicea și mie prințul, dar în glumă.

Nu mai era o glumă în 1932 și apelativul acesta avea să devină o insultă dintre cele mai serioase spre sfârșitul deceniului. Să fii un dandy bonjurist însemna să preferi Parisul Berlinului, neașteptata Meccă ce atrăgea o nouă specie de pelerini.

— „Am făcut din copilul de țăran un bonjurist și sunt foarte mândru de reușita mea“, spunea prințul.

Valiza iubitului meu nu conținea doar haine și articole de toaletă, ci și cărți vechi, uzate de atâta citit. Creangă și Eminescu erau acolo alături de Baudelaire, Maupassant și de ultimele volume din Proust, unde cunoștința noastră comună, deghizată ca Jupien, apărea în toată splendoarea sa înșelătoare. Puțini Pandarus au fost immortalizați în timpul vieții. Albert Le Cuziat avea privilegiul să rămână etern ca Vautrin sau Rastignac, două personaje literare negative încă și mai fermecătoare. Nu avea să rămână complet anonim, ca majoritatea rasei umane.

Am început să înțeleg, pe măsură ce zilele fericite treceau, că Răzvan nu avea stare. Fusesse expulzat sau surghiunit de la Corcova și se simțea singur la Paris, fiindcă puțini dintre

prietenii prințului erau dispuși să-și petreacă timpul în compania cuiva pe care-l considerau ursuz. Aveam să fiu eu salvatorul lui, refugiul lui? Îndrăzneam să sper asta. Îndrăzneam să sper mai mult decât trebuia că promisiunea lui de a fi împreună pentru tot restul vieților noastre va deveni realitate.

Eram hotărât să aflu mai multe despre trecutul lui, relatat în conversațiile noastre precedente, repede curmate. Trebuia să fiu subtil și plin de tact. Trebuia să-l prind într-o relativă stare de calm, înainte de furtuna beției. Nu voiam să recunosc că începusem să mă tem de el.

Într-o asemenea stare de calm l-am întrebat de ce alesese să lucreze pentru Albert Le Cuziat.

— Aștept întrebarea asta de cinci ani, de când ne-am dăruit unul altuia.

— Iar acum eu aștept răspunsul tău.

— Și-l vei primi, te asigur. Ți-l voi da pe îndelete, pentru că trebuie să ai mintea limpede.

Era dimineața devreme. Bea cafea turcească. L-am văzut din nou în pragul cămăruței lui pariziene, zâmbindu-i băiatului împleticit care avea să-și destăinuie în curând identitatea, la fel ca el. Pentru mine, acela fusese prologul fermecării. Preț de câteva clipe scurte m-am întrebat dacă mai eram fermecat de el și am decis repede că da.

— Chiar am lucrat pentru *monsieur* Albert? s-a întrebat el. I-am onorat Casa Nerușinărilor – o, are o mie de nume pentru locul ăla – cu prezența mea otrăvită, dar nu pot spune cu mâna pe inimă, un clișeu pe care prințul l-ar fi disprețuit, că am lucrat într-adevăr pentru el. Nu, nu, Dinicule – există două feluri de muncă pe care le recunosc. Una e munca trupului, cealaltă e a minții. Strămoșii mei, mama și tatăl meu, sora și frații mei au lucrat la câmp, dar eu am o inteligență care lor li se refuză. A fost cadoul prințului pentru mine. Cadou am zis? Blestem, poate. Lucrul meu cu mintea a însemnat să învăț franceza, să studiez arhitectura catedralei din Chartres – biserica *par excellence* a prințului –, să citesc cărți, să admir picturi și să ascult piese muzicale pe care el le aproba cu discernământ. Ești impresionat de felul erudit în care mă exprim?

Am spus că eram.

— Doar asta mi-a mai rămas.

— Răzvănel, te rog, răspunde-mi la întrebare.

— Ai răbdare. O să-ți răspund.

Am așteptat să vorbească din nou.

— Ești singurul client – urăsc să folosesc cuvântul ăsta – cu care am făcut dragoste vreodată.

— ăsta e adevărul?

— De ce să nu fie? Prințul murise de câțiva ani când Le Cuziat m-a invitat să fiu unul dintre „furnizorii de nerușinări“. Asta e altă expresie prețioasă, una dintre „parafele“ lui. I-am acceptat oferta, dar în termenii mei cântăriți cu atenție. Nu aveam să fiu atins. Aveam să le arăt aristocraților lui – unii dintre ei bogați, cei mai mulți căsătoriți – tot ce voiau să vadă din trupul băiatului prințului, însă nimic mai mult. Puteau să-și desfete ochii cu mine, dar numai atât. Rămâneam indiferent la manifestările lor de afecțiune, la promisiunile lor de a-mi cumpăra bijuterii și alte fleacuri de care nu aveam nevoie. Devenisem expert în rânjete. Dacă îndrăzneau să pună mâna pe mine, îi dojeneam pentru neobrăzarea lor. Îmi încălcau regulile. Of, Dinicule, a trebuit să suport multe oftaturi și smiorcăieli și acuzații că sunt crud, dar cred – de fapt, știu – că ei se simțeau foarte bine așa. Dacă există un al nouălea cer, ei îl locuiau atunci când erau cu mine. Știau cine eram – fiul surogat al unui prinț cultivat – și acest lucru îi excita până la frenezie. Până să te cunosc pe tine eram un actor desăvârșit.

— Și acum nu mai ești?

Era cea mai proastă și mai cinică întrebare pe care o pusesem în viața mea. Părea rănit de ea. *Era* rănit de ea.

— Îmi pare rău, Răzvane. Niciodată n-ai jucat în fața mea. Ai fost mereu sincer.

Și-a ferit privirea, preferând să-i zâmbească „vacii proaste“ care flirtase cu el.

— Te rog, Răzvănel. Te rog, dragul meu. Iartă-mi prostia.

S-a întors către mine. A dat din cap. A oftat.

— În clipa asta joc pentru tine, e singura dată. Mă prefac că sunt ofensat. Și acum prefăcătorul s-a terminat. Tatăl tău este iremediabil îndrăgostit de fragilul său fiu. Iremediabil,

iremediabil. Ne cheamă camera numărul 9. Să nu mai pierdem nici o secundă aici. Haide.

Acum îmi vine să plâng când mă gândesc la grația pe care a revărsat-o asupra mea în ziua aceea. Am mers în camera numărul 9, pe care am transportat-o, așa cum spune poetul John Donne, într-un oriunde.

Există momente când sărutările sunt mai convingătoare și mai potrivite decât orice cuvinte.

Când „vaca proastă“ a venit la noi la masă și a întrebat dacă ne putea oferi o sticlă de șampanie, Răzvan a răspuns că am fi încântați s-o bem împreună.

O chema Luiza, ne-a spus când s-a așezat lângă noi. Rămăsese văduvă de curând. Se afla acolo pentru a se bucura de aerul mării. Eram cei mai frumoși tată și fiu pe care-i văzuse vreodată. Nu ne deranjase, nu? Înainte să putem răspunde, a continuat comentând paloarea mea distinsă și bronzul lui atrăgător. Răzvan era încântat să vadă că alcoolul îi dăduse curaj.

— Ai mâini așa puternice, domnule Popescu, a spus ea mângâindu-i una dintre ele.

— Ale fiului meu sunt mai drăguțe. Are degetele foarte subțiri. Mă bucur de ele foarte mult.

Mă întrebam dacă înțelesese exact ce voia el să spună, dar părea că nu. Speram să n-o mai tachineze.

— Unde e soția dumitale și mama tânărului Dinu?

— E moartă, la fel ca soțul dumitale. Moartea ei a fost o pierdere imensă pentru noi.

— Te cred.

O, cea mai proastă dintre toate vacile proaste și bete, mă gândeam auzind-o cum își exprima compătimirea. Avem mame diferite, voiam să-i spun – Elena, care încă mă certa; Angela, pe care Răzvan o speriasse și poate chiar o înspăimântase. Pierderile noastre imense erau substanțial diferite. Începusem să sper că șampania se va termina și seara se va încheia.

Atunci femeia a adormit subit și ciudat, de parcă un Puck sau un Ariel i-ar fi picurat în ochi o poțiune magică. Am lăsat-o acolo. Ne-am îndepărtat încet. Am vorbit despre paloarea mea distinsă și despre bronzul lui atrăgător în timp ce urcam scările

spre camera numărul 9, paradisul nostru cenușiu, decorat fără imaginație.

Măinile lui neobișnuit de puternice și degetele mele subțiri și fine s-au unit curând și, din câte-mi amintesc, noaptea s-a topit în extaz.

Ziua următoare a fost furtună cu tunete și fulgere.

— Poate vine sfârșitul lumii, Dinicule. Asta nu e o ploaie normală, e un muson.

Mie privesc și zgomotul ei mi se păreau palpitante. Puteam să jur că cerul se făcea verde la fiecare tunet și scânteiere a fulgerului. Mă simțeam insignifiant și bucuros în vreme ce copacii se legănau, iar marea fierbea.

Răzvan se ascunsese sub pat.

— Ce faci acolo?

— Mi-e frică. Mereu mi-a fost, a scâncit el.

— De ce?

Era prea înfricoșat ca să răspundă. Se ghemuise ca un fetus.

Am deschis ușa și am ieșit pe balcon, bucurându-mă de căldura picăturilor care cădeau pe cel îndrăgostit de lașul ascuns sub pat.

— Se apropie, e mult mai aproape.

— Ce anume?

— Fulgerul.

— Vorbești prostii. Furtuna se îndepărtează. Te porți copilărește.

A ieșit din ascunzătoare două ore mai târziu, când un fel de liniște s-a instalat în jur.

— Am nevoie de o tărie – un coniac sau un whisky.

M-am dus la bar și m-am întors cu un coniac triplu – suficient, mă gândeam eu, pentru a-i calma nervii zdruncinați.

— Am văzut pe cineva lovit de fulger, Dinule, când eram copil, la Corcova. Era o femeie gravidă, așa că au fost incinerate – asta e cuvântul? – două vieți deodată. A luat foc. Se adăpostise sub un copac, dar n-a scăpat. O văd ori de câte ori e furtună.

L-am luat în brațe. Acum îl consolam eu pe el. Eram protectorul lui, mama și tatăl lui, pentru multe și prețioase secunde. Mi-a spus că-i pare rău să-l văd așa de afectat.

Mi-am dat seama că-l iubeam în starea aceea de lașitate. Devenise un Răzvan necunoscut până atunci, un bărbat mai fragil decât aş fi bănuiră vreodată.

Răzvan a spus că mă va însoţi la Bucureşti, de unde va lua un alt tren spre Paris. Văzuse destul din România. Toată lumea, cu delicioasa excepţie a lui Dinicu, îl iritase sau îl plictisise. Mi-a mărturisit că avea chef să scrie o carte de memorii. Se gândea s-o intituleze *Băiatul prinţului*, pentru că asta era el. Tatăl lui adevărat era misterul misterelor, un om de a cărui bunătate fusese privat din cauza morţii sale premature. Prinţul E. fusese cel care modelase şi crease individul inteligent care era astăzi. Prinţul E. trebuia lăudat sau blamat pentru starea actuală a lui Răzvan Popescu.

— Am oare voinţa s-o fac, Dinicule? Am hotărârea necesară?

— Sigur c-o ai, am răspuns înlăturând cea mai mică umbră de îndoială din vocea mea.

Scrisoarea pe care am citit-o în dimineaţa aceea, în timp ce Răzvan făcea ultima baie în Marea Neagră, se află acum în posesia mea. Hârtia s-a îngălbenit, cerneala violetă s-a mai şters, dar cu ochii minţii o văd aşă cum era atunci când am deschis-o prima dată, în acea zi de vară din 1932. Mă rugase să-i împachetez lucrurile în valiză cu grijă, pentru că urma o călătorie lungă. Sofisticarea lui nu includea şi arta împachetării în valiză a hainelor şi a cosmeticelor, a cărţilor şi a lucrurilor personale.

A căzut dintre paginile romanului *Une vie*. Plicul avea timbru de Londra. L-am deschis cu grijă, fiindu-mi teamă de ce aveam să citesc. Mă simţeam vinovat că citeam ceea ce-i scria prinţul protejatului său în 1919, presupuneam eu, cu câteva zile înainte să-şi ia viaţa.

Dragul meu Răzvan,

Dorinţa mea sinceră este să prosperi. Continuă-ţi studiile. Apartamentul din Paris este al tău pe viaţă. Ai bani în bancă la dispoziţie pentru viitor. Spre binele tău, cheltuieşte-i cu chibzuială.

Poate ai observat cât de abătut m-am întors din Japonia. Oglinda nu-mi oferă alinare, pentru că faţa pe care o reflectă îl oripilează pe cândva mândrul ei proprietar. Nu sunt atât urât, cât grotesc. Am expresia contorsionată a unui monstru dintr-un muzeu al ororilor. Sunt dezgustat de ceea ce văd.

„Nu știi de câtă vreme, și nici din care pricină, de jale mă simt cuprins“⁴, cum spune Hamlet. Sunt „esența prafului“, nimic mai mult. Amintește-ți de mine fără ranchiună, dacă poți.

E.B.

Am pus scrisoarea înapoi în carte și nu i-am spus nimic despre ea lui Răzvan când s-a întors în camera numărul 9. Se apropia momentul să părăsim Eforie. Încă eram tată și fiu stând în autobuzul care ne ducea spre Constanța.

Am găsit o masă liberă în salonul Gării de Nord. Mai aveam o oră și jumătate până să plece trenul pentru Paris.

— Ai putea veni cu mine, Dinicule. Ai putea veni să locuiești cu mine.

— Nu încă, dragostea mea. Nu încă.

A trebuit să-i explic, în timpul șederii noastre la Eforie, de ce trebuia să rămân, fără el, la București. Aveam obligații de onorat. Eram un profesor respectat și un jurnalist de oarecare succes, care recenza cărți și spectacole de teatru pentru reviste și ziare moderat liberale. Speram ca, în timp, să-mi capăt independența financiară.

— Există debușee pentru inteligența ta la Paris, Dinicule. Destule. Îți plătesc eu biletul.

— Nu, nu. Nu pot să vin cu tine la Paris. Nu te îndoi vreodată că aș vrea. Te rog, trimite-mi scrisori de acum, Răzvanel, nu ilustrate seci.

— O să mă simt singur.

— La fel și eu.

Adevărul era, și este, că mă temeam să fiu cu el. Simțeam că venise vremea să ne rănim reciproc. Câteva săptămâni sau luni de despărțire puteau fi benefice pentru amândoi, oricât de absurd ar fi părut. În plus, tânjeam după respectul lui. Începusem să fiu prea bătrân și prea cinic ca să-l las să se mai gândească la mine doar ca la un băiat frumos. Nu depășiserăm deja atracția, oricât de fermecătoare ar fi fost? N-am spus nimic din toate astea când îl priveam cum îl privisem mereu, cu adorație.

— Crede-mă, Răzvane. Vom fi împreună pentru totdeauna, îți promit.

A ridicat paharul și a zâmbit.

— Dacă spui tu.

— Spun.

În astfel de ocazii, chiar și cei mai sofisticăți iubiți se consolează vorbind ca niște personaje nesărate dintr-un roman de dragoste ieftin, din cele pe care le citesc fetele de pension și fetele bătrâne. Așa vorbeam și noi.

— La bar stă un bărbat care se holbează la noi.

M-am întors și l-am văzut pe unul dintre funcționarii de la biroul tatei. Am dat din cap în semn de recunoaștere și el a făcut la fel.

— E unul dintre avocații începători, foarte apreciat de Cezar Grigorescu.

— Pare că rânjește.

— Asta e expresia lui. Cred că s-a născut cu ea. Trebuie să-i fie de folos în sala de tribunal când pledează pentru acuzare.

— Îmi studiază reflexia în oglindă. Poate crede că sunt un criminal.

— Dacă asta crede, se înșală amarnic, Răzvane. Vin după tine la Paris cât de repede pot, îți jur. Să mai avem puțină răbdare.

— Răbdare? Încă puțină? Am fost despărțiți cinci ani.

— Da.

Atât am putut să spun.

— Nu m-ai întrebat câți iubiți am strâns la pieptul meu păros.

— Nu, nu te-am întrebat.

— Atunci întreabă-mă acum.

Am ezitat înainte să-l întreb câți iubiți strânsese la pieptul lui păros.

— Se întâmplă că...

— Se întâmplă că?

— Se întâmplă că nici unul. Nici măcar unul. Am avut o aventură doar cu imaginea ta și cu mâna mea dreaptă. Până acum două săptămâni, vreau să spun.

— Și eu la fel, Răzvanel. Vreau să spun, cu imaginea *ta* și cu mâna *mea* dreaptă.

Ne-am sărutat unul altuia mâna dreaptă. Era un sărut ce depășea formalitățile. Nu era genul de sărut oferit de români

doamnelor pe care vor să le seducă. Era sărutul – pentru amândoi atunci, pentru mine azi – ce definea dragostea noastră.

Ne-am luat rămas-bun pe peronul 4, sperând să fie o despărțire temporară. Eu plângeam, el la fel. Noi, românii, plângem cu ușurință. E darul nostru național să plângem pentru nefericirile noastre.

— Ești dragostea mea eternă, mi-a șoptit el.

Vărul Eduard a cinat cu noi în seara următoare. Rupsesse legăturile de afaceri cu Parisul și cu Londra și acum locuia din nou la București. Avea să lucreze ca broker pentru reîntinerita Bancă Națională, care în anul anterior forțase lichidarea băncii Marmorosch, Blank & Co, o companie predominant evreiască. Sub guvernatorul ei, Mihail Manoilescu, un bărbat pe care Eduard Vasiliu se mândrea că-l cunoștea, intenția băncii era să reprezinte și să protejeze interesele clienților creștini. Evreii se ocupaseră de finanțele țării destul timp.

Nu mai auzisem niciodată asemenea discuții la masa familiei Grigorescu. Critica pe care le-o făcea Cezar politicienilor, colegilor lui avocați și oamenilor cu funcții înalte nu conținea referințe la evrei. Cuvântul „evreu“ nu fusese niciodată folosit, în prezența mea, ca o ofensă. Acum exprima părerea lui Eduard că frăția iudaică avusese o influență pernicioasă asupra afacerilor românești.

— Eduard, sper că nu-l incluzi și pe divinul meu croitor evreu, Leon Becker, în frăția ta iudaică pernicioasă, a spus Amalia. Aș fi neajutorată fără el. Cezar îmi dă acum pentru haine doar umbra banilor pe care mi-i oferea când m-a luat de nevastă, așa că Leon a copiat, la instrucțiunile mele, modelele de la Worth și Chanel pentru numai o părticică din prețul parizian. Vreți să fiu prost îmbrăcată? Eduard? Cezar? Prostul gust nu e specialitatea mea.

— Umilul tău domn Becker nu e nici finanțist, nici politician, dragostea mea.

După cină, când Amalia și Elisabeta i-au lăsat pe domni să-și bea coniacul și să-și fumeze trabucurile, tata a remarcat relaxat că fusesem văzut la Gara de Nord luându-mi un rămas-bun emoționat de la un bărbat de vârstă mijlocie.

— Era Popescu pe care mi l-ai prezentat la Paris, Dinule?

M-am uitat la vărul meu, fără să răspund, câteva minute lungi.

— Da, el era. Chiar el.

— Cred că e băiatul de țărani pe care prințul l-a adoptat acum vreo treizeci ani.

— Presupunerea ta e corectă.

— Care e natura prieteniei voastre, fiule?

— Mă derutează întrebarea, tată. Răzvan și cu mine suntem prieteni, atât.

— Atât?

— Da. Suntem suflete-pereche.

— Suflete-pereche?

— Suflete-pereche. Ne plac aceleași cărți, aceeași artă, aceeași muzică, aceeași limbă.

— Trebuie să-ți găsești o nevastă, Dinule. Deja circulă speculații pe seama ta.

— Speculații?

— Mi-e teamă că da.

— Ce fel de speculații?

— Refuzul tău de a te distra la *madame* Laurette ne-a alarmat, a observat vărul meu pe un ton mai puțin călduros. Purtarea ta a părut ciudată pentru un tânăr cu sânge fierbinte.

— Nu mă atrăgea Sonia.

— Îți amintești numele ei?

— Nu pot să-l uit.

— E un psihiatru pe Calea Victoriei care te-ar putea ajuta. O să aranjez să fii primit la o consultație.

— Mulțumesc, Eduard. Va fi o pierdere de vreme și pentru mine, și pentru el.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că nu pot fi vindecat de orice boală ai crede tu că sufăr – dacă chiar sufăr de vreo boală.

— N-am zis nimic de nici o boală.

— E analist freudian? E cumva evreu?

Judecând după fâstăceala vărului meu, am bănuir că da.

— Nu am nevoie de ajutorul, asistența sau îndrumarea lui. Sunt fericit așa cum sunt.

Pentru prima dată în mulți ani, tata m-a rugat să onorez și să respect memoria Elenei Grigorescu.

— Ar fi șocată – nu, mai mult decât șocată, oripilată – să audă că ești fericit declarând că ești un – nu am nici o dorință să rostesc cuvântul...

— Pervers, a sugerat vărul Eduard.

— E suficient.

— Mă bucur să fiu Dinu Grigorescu, am spus. Fiul lui Cezar și al Elenei. La asta se reduce fericirea mea în acest moment.

Am încercat să par liniștit. Eram decis să nu mă arăt speriat ori supărat de acuzațiile lor. Trecusem de la vinovăția ortodoxă la o stare de spirit în acord cu iubirea mea – care de la început se anunțase a transcende dorința – pentru Răzvan, cel pe care îl lăsasem plângând la gară.

— Mi-e teamă că ești îndrăgostit de acest țăran.

O, ce cuvânt alesese: „țăran“. Implica subjugare, ignoranță, secole de servitute.

— Țăranul la care te referi cu o așa lipsă de delicatețe e un om cultivat, după cum poate certifica vărul meu.

— Pot să certific că vorbește cu un evident rafinament, Cezar. Pot spune asta în apărarea lui.

— Apărare? Ce apărare?

— Are maniere de salon, asta e clar. Ar putea trece drept un gentleman dacă n-ar fi trăsăturile lui.

Mi se părea că-l aud pe Albert Le Cuziat, snobul fără egal.

— Fața lui stă mărturie pentru propria descendență, aceea a pădurilor și a câmpului. Arată ca un fiu al pământului, în ciuda evidentei lui sofisticări.

Ascultând absurditățile lui Eduard, am început să înțeleg de ce Răzvan, în rolul lui Honoré, îi insulta și îi umilea pe clienții lui aristocrați. Era rândul lor să experimenteze înjosirea, chiar dacă plăteau pentru ea. Refuzându-le trupul lui de țăran, trupul musculos, cu oase puternice, al strămoșilor săi, își aplica dulcea răzbunare asupra înaintașilor lor încrezuți, care se mulțumiseră să funcționeze într-un sistem feudal ce garanta pentru eternitate că săracii vor rămâne săraci în vreme ce bogații vor continua să înflorească. Ei se așteptau ca iubitul meu să fie dur cu ei, în schimb el îi trata cu insulte rafinate.

Cum trebuie să se fi zvârcolit când el le demonstra, edificându-i prin înfiorare, nu prin duritate sau brutalitate, o cultură superioară. Știa pe de rost poeme pe care ei nu le citiseră vreodată; putea vorbi despre picturi sau interioare de biserici cărora ei nu le aruncaseră decât priviri neatente, putea vorbi despre muzica unor compozitori cărora le fusese prezentat – Saint-Saëns, de pildă, sau tânărul Maurice Ravel. Și în tot acest timp rămânând intangibil. Fiul pământului refuza să se lase contaminat și spurcat de bărbații pomădați și parfumați care auziseră că Honoré oferea servicii singulare. Amintindu-mi de rolul lui Răzvan ca Honoré, mi-a trecut prin cap că tatăl și vărul meu auziseră despre activitățile lui anarhice. Mi-am permis să zâmbesc la gândul ăsta.

Eram conștient că făceam istorie, istorie privată, mărturisind, în salonul din casa de lângă Cișmigiu, că eram profund și iremediabil îndrăgostit de Răzvan Popescu. Nu-mi puteam imagina viața cu un altul. Dacă urmau consecințe tragice, aveam să le fac față. Aș muri pentru el, am spus, conștient de melodramatismul afișat. Mărturisirea era un factor esențial în plăcerea pe care o simțeam fiind sincer.

— O să mai vorbim dimineată, a spus tatăl meu. Ne trebuie un plan pentru a-ți păstra sau spăla reputația.

Planul tatei pentru păstrarea reputației mele nu a venit imediat. Declarația mea pasionată îl stânjenise. Insista să-mi amintească întruna că exista posibilitatea căsătoriei. Elisabeta a fost atrasă de mine înainte să-l cunoască pe George Văduva, dar mai erau multe fete care îl considerau pe Dinu Grigorescu o „partidă”. O căsătorie de formă era tot o căsătorie. Lumea nu trebuia să știe că era o înșelătorie.

— Dar eu aș ști. Nu mă văd în rolul unui înșelător mulțumit de sine.

— Ce-are a face mulțumirea de sine, Dinule? Ai putea să-mi dăruiești un nepot și să-ți continui treburile discret, fără ca soția ta să afle.

— Vorbești din experiență, tată?

— Mama ta le era mai devotată fiului ei și lui Dumnezeu decât soțului. Nu am de gând să spun mai multe despre acest subiect. Bărbații au făcut lucruri mai rele decât căsătoriile de

conveniență. Voi fi sincer cu tine. Ar fi convenabil pentru reputațiile amândurora dacă te-ai însura cu o femeie atrăgătoare.

— De ce atrăgătoare?

— Pentru că, cel puțin în aparență, tu însuți ești un bărbat atrăgător, iar societatea bucureșteană n-ar înțelege dacă te-ai însoți cu o femeie ștearsă, oricât de plăcută ar fi prezența ei.

— Promit să nu mă însor niciodată cu o femeie ștearsă. Poți avea toată încrederea.

După un timp, tata și-a informat colegii și cunoștințele că hotărâsem să rămân un „burlac inveterat“, o combinație de cuvinte ce însemna că eram un suflet crud, a cărui apreciere pentru femei nu a luat niciodată drumul altarului. Aveam să fiu o atracție constantă pentru sexul frumos. Nu eram singurul cu această predilecție.

Am continuat să port hainele pe care mi le alegea și cumpăra Amalia. Dar mă îmbrăcam simplu ori de câte ori mă fotografiam pentru Răzvan. Aveam grijă să arăt decadent în compania bărbaților și femeilor din București, față de care manifestam o afecțiune moderată sau o indiferență totală, însă știam sigur că frumusețea pe care o vedea Răzvan în mine nu avea nevoie de ornamente și accesorii. Eram al lui în orice ținută mi-ar fi căzut în mână.

Răzvan a renunțat la arta mesajelor poștale criptate și, în schimb, îmi trimitea scrisori variate ca lungime și substanță. Veneau cu o regularitate lunară. Cele mai multe erau declarații ale iubirii lui nemuritoare pentru Dinicu, dar uneori povesteau și întâlniri întâmplătoare cu artiști faimoși care știau, chiar și după ani, de legătura lui educativă cu prințul E. Unul dintre ei era timidul și ciudatul Constantin Brâncuși, care fusese impresionat tocmai de acele trăsături pe care vărul Eduard le deplângea sau îl nemulțumeau – nu eram foarte sigur care dintre cele două. Sculptorul modest și retras a desenat fața concetățeanului său țăran din mai multe unghiuri, poate cu intenția de a-l sculpta în ghips. În desenul la care mă uit chiar în timp ce scriu, i-a surprins ochii, nasul, bărbia și părul mereu ciufulit. E opera unui geniu spontan.

Iubitul meu mă asigura de fidelitatea lui și îl credeam. Măinile noastre drepte, din fericire sau din nefericire, erau ocupate; a lui în Rue de Dunkerque, a mea în ostentativ de eleganta casă din strada Carmen Sylva nr. 4. Eram împreună, în felul nostru special, înainte de revederea așteptată care urma să ne unească, anticipam noi cu speranță, pentru totdeauna.

Ce aveam eu să-i povestesc lui Răzvan? Am început informându-l despre întoarcerea vărului meu Eduard la București și despre noul său dispreț pentru bancherii, politicienii și afaceriștii evrei. I-am vorbit despre uluiala mea când l-am auzit exprimând opiniile acestea hazardate și neobișnuite, cu care tatăl meu părea să fie de acord. În acea primă scrisoare de după despărțirea noastră plină de lacrimi, am comentat și mândra descriere pe care Cezar Grigorescu i-a făcut-o propriului său fiu, „burlacul inveterat” chitit să frângă inimile femeilor. Nu i-am spus și că le mărturisisem lui Cezar și lui Eduard dragostea mea pentru Răzvan Popescu.

Am scos fotografia băiatului prințului din ascunzătoare și am așezat-o pe noptieră. Nu mai aveam de ce să mă feresc.

— Ar trebui să-i fii recunoscător viclenei tale mame vitrege, Dinule.

— De ce, Amalia?

— De unde să încep? De când ai fost suficient de prost sau de curajos – să zicem prostește de curajos – încât să le spui adevărul lui Cezar și bărbatului ăluia micios, Eduard Vasiliu, despre prietenia ta cu faimosul Popescu. Indignat la culme, tatăl tău și-a vărsat furia pe mine pentru o veșnicie și jumătate până să-l calmez.

Luam micul dejun împreună, bucurându-ne de gustul ușor amărui al marmeladei Dundee, pe care Amalia o cumpărase de la Dragomir, cea mai în vogă băcănie din oraș. Mi-aminteam mereu de Dragomir când intram, nu prea des, la Fauchon în Paris. În ambele palate culinare puteai cumpăra pește afumat și caviar, ceaiuri din India și din Orient sau vânat în aspic. Dragomir a dispărut când România și-a manifestat, vreme de mai bine de un deceniu rușinos, talentul pentru brutalitatea burlescă, dar Fauchon a supraviețuit în Parisul eliberat.

— Amalia ta cea grijulie, dragul meu, a venit cu acel clișeu de „burlac inveterat“ atunci când furia lui Cezar atingea cotele cele mai înalte. „Împrăștie zvonul“, i-am spus, „că frumosul tău băiat e hotărât să fie un donjuan, un crai – cel puțin pentru moment. Spune-le tuturor că prețiosul, unicul tău fiu e croit pe tiparul byronian.“ Dragul meu băiat, salvându-te de furia lui Cezar, mi-e teamă că am abătut asupra ta o catastrofă. Vei fi vânat și hăituit de sute de Diane frustrate ale căror soți le plictisesc de moarte în dormitor. Te avertizez, Dinule, de pericolele sexuale care te așteaptă.

Era oare posibil s-o iubesc pe Elena, devotata mea mamă, dar și pe femeia care era opusul ei în toate privințele? Începeam să cred că da. Deși o urâsem pe Amalia – fusesem tentat s-o fac când mi-a fost prezentată odată cu teribila veste că devenisem fiul ei vitreg –, încă mă puteam bucura de compania ei. Spre deosebire de Elena, ea nu se aștepta ca bunătatea să prevaleze în acțiunile umane. Amalia folosea cuvântul „rău“ aproape cu drăgălășenie. De câte ori îmi spunea „băiat rău“, știam că mă complimenta pentru ceea ce ea numea „un delict delicios“. Vacanța mea la Eforie, al cărei motiv fusese la început ținut secret față de tata, era un delict care i se părea, în mod special, apetisant.

— Încalcă toate legile și poruncile, mi-a spus ea în noaptea de dinaintea plecării mele la Constanța. Fie ca tu și băiatul prințului să aveți cea mai deochetă dintre toate vacanțele.

Remarcile lui Eduard de la cina aceea din vara lui 1932 erau doar un preludiu al discuțiilor din restaurante, baruri sau din unele catedre de la Universitate în restul deceniului ce urma și chiar după. Acestea au început destul de reținut, aproape rușinat, cu șoapte și sugestii, apoi au ajuns la o virulență deschisă și fără regrete. Subiectul era evreul și iudaismul lui, ceea ce însemna strângerea unor grămezi de bani și distrugerea credinței creștine.

Pe 1 februarie 1934 am mers la premiera românească întârziată a operei *Tristan și Isolda* a lui Wagner. Am luat loc în splendoarea uneia dintre cele mai mari loji de la operă – tata și mama mea vitregă, Elisabeta și poetul George Văduva, de care era în mod evident îndrăgostită, Eduard Vasiliu și proaspăta lui

soție, Anca. Spectacolul a început la ora opt, din câte-mi amintesc, și am ascultat preludiul dându-mi seama că era o operă de care urma să fiu îndrăgostit pentru totdeauna. Era cântată în românește, așa că existau momente când muzica și versurile aproape se înstrăinau. Tristan era interpretat de cântărețul cu nume divin Nicu Apostolescu, iar Isolda, de Mimi Nestorescu, care striga notele înalte. Chiar și așa, am fost în extaz.

Toată seara am băut șampanie, servită de somelierul restaurantului Capșa. În prima pauză, tata a comentat stupiditatea intrigii, iar Amalia s-a plâns de monotonia costumelor.

— La Wagner nu avem ce vorbi despre haine. Cămășile alea poate că ascund niște excese de grăsime, dar sigur nu sunt o plăcere pentru ochi câteva ore la rând. Și de ce bărbații trebuie să fie îmbrăcați în cenușiu?

— Nu știu să răspund la asta, Amalia. Poate e o tradiție.

— Nu avem niciodată problema asta cu Mozart sau Puccini. Ambii sunt foarte colorați. La fel este și încântătorul Franz Lehár, a adăugat ea făcându-mi cu ochiul. Am o slăbiciune pentru Lehár.

Știam de ce. Timp de trei luni fericite, în 1931, Amalia fusese amanta lui Rudolf Peterson, născut Rudi Petrescu, marele tenor specializat în operetă. L-ar fi părăsit pe Cezar pentru el, dar acesta chiar era un burlac inveterat, așa cum eu doar mă prefăceam a fi.

În a doua pauză, când Eduard și Anca s-au trezit, Amalia – studiind distinsa audiență cu lorneta – a remarcat în culise doi bărbați ciudați.

— Nu poartă cravate negre, ca toată lumea. Au venit cu cămăși verzi. De ce li s-a dat voie să intre în auditoriu?

Poate că aceea a fost prima apariție în public a bărbaților cu cămăși verzi care urmau să ne ruineze nația. Gândindu-mă retrospectiv, alegerea lui Wagner fusese profetică, întrucât câțiva mai târziu *Tristan și Isolda* ocupa un loc înalt în panteonul muzical al lui Adolf Hitler.

Când o ascultam pe Nestorescu luptându-se cu *Liebestod*, m-am gândit la Răzvan și la mine, care – deși neîncurajați de un

filtru de iubire – eram într-un fel condamnați. Gândul că suntem uniți într-o sexualitate frenetică și într-o moarte și mai frenetică, m-am scuturat de el ca de o fantezie romantică. Asemenea sentimente extreme nu erau naturale, mă gândeam eu, erau morbide. Era un gând pe cât de absurd, pe atât de respingător, și totuși mi-a stăruit în minte, ca o lipitoare, zile la rând.

Acele cămăși verzi, atât de nepotrivite cu mulțimea în costum și cravată neagră, aveau să devină, un an mai târziu, extrem de familiare în nefericita noastră țară. Semnalau aderarea la Garda de Fier, un partid politic condus de un fanatic numit Codreanu, inspirat nici mai mult, nici mai puțin decât de Sfântul Mihail să protejeze și să mențină puritatea poporului român. Puritate? Care puritate? Romanii au cucerit și ocupat Dacia, apoi grecii, turcii și slavii, ungurii și germanii au ocupat pământurile noastre, plantându-și sămânța pe unde au vrut. Asta era și este puritatea noastră.

Într-o seară de aprilie, ajuns acasă de la Universitate, am fost întâmpinat de Denisa, care m-a informat că un domn francez pe nume Honoré mă căutase la telefon.

— A lăsat vreun mesaj?

— Doar că o să revină curând.

Am ridicat receptorul de trei ori numai ca să aud vocea doctorului de familie, care anunța că avea să o viziteze pe doamna Grigorescu vineri la prânz, când cabinetul lui era închis; vocea poetului Văduva, care voia să vorbească cu Elisabeta; și vocea avocatului începător care fusese martor la dureroasa mea despărțire de Răzvan. Avea vești pentru tatăl meu, noi probe despre un caz în care erau amândoi implicați în acel moment. I l-am dat pe slugarnicul Iuda stăpânului său.

Al patrulea, și ultimul, telefon a venit pe la miezul nopții, când deja începusem să mă întreb dacă nu cumva Honoré renunțase la ideea de a-mi mai telefona.

Era el. Era Honoré. Venea la București. Rezervase o cameră la un hotel modest de pe o stradă liniștită, unde puteam fi feriți de bârfe. Pretinsul meu tată era mai disperat ca niciodată să-și îmbrățișeze pretinsul fiu. Aveam să fim împreună foarte, foarte curând.

Hotelul Minerva nu atrăgea atenția. Puteai să treci pe lângă el și să crezi că era doar o altă casă pe o stradă unde toate casele arătau la fel. Camera oferită lui Răzvan era minusculă. Pereții erau subțiri. Ne-am desfășurat explorările dragostei cu disprețul pentru zgomot al unor călugări. Trebuia să ne măsurăm fiecare suspin. N-am țipat în extaz. Nici măcar nu ne-am vorbit.

Am mâncat, am băut și am stat de vorbă într-o tavernă din apropiere. Un depozit în bani pe care prințul E. i-l destinase încă de când lua lecții cu Alin Dănescu devenise recent accesibil, așa că acum era puțin mai bogat.

— Hai să trăiești cu mine, Dinicule, înainte să încep să merg în baston.

— Ziua aceea e foarte departe.

— Este? În 1939 voi împlini cincizeci de ani. Timpul trece pe lângă noi. Vreau să mai petrec măcar câțiva ani cu tine. Hai înapoi cu mine, dragule.

— Aș vrea să pot, am spus slab. Vin cu tine, Răzvănel, îți promit, de îndată ce pot.

— Și când o să fie asta mai precis?

— E imposibil să-ți spun exact. În câteva luni. Da, în câteva luni. Am angajamente de onorat la Universitate. Voi veni la tine. Și voi avea grijă ca lenjeria noastră de pat să miroasă din nou a lavandă.

Nu mă credea, iar în momentul acela nici eu nu mă credeam. Mi se pare că am văzut ură în ochii lui.

— Am destui bani ca să trăim amândoi bine.

— Trebuie să muncesc, Răzvănel. Sunt constrâns. Am renunțat la visul meu de a fi poet sau romancier, l-am dat deoparte când m-am întors la București, după vara noastră minunată. Sunt un cărturar serios, cu studenți care depind de cunoștințele mele. Vai, ce pompos sună toate astea.

— Da, așa e.

— Atunci îmi cer iertare.

— Ar trebui.

Văzându-l acolo, așa de afectat de ceea ce știam că era o suferință pentru el, am devenit subit nesocotit.

— Vin la Paris anul viitor. O să-mi iau toate catrafusele, cum zic americanii. Îți promit. Îți promit sincer.

— Ai face bine să te ții de promisiune.

— Aș vrea să mă întorc cu tine în celula ta. Simt nevoia puternică a unei comuniuni în tăcere.

Am plecat pentru totdeauna din București, din România, în octombrie 1935. Trebuie să-i mulțumesc istoriei că m-a reunit cu Răzvan – cea mai mare ironie a acestei povești –, pentru că nu mai puteam suporta orașul în care mă născusem. Mi se părea că eram invitat să particip la o farsă mortală, în care cetățeni respectabili, chiar piloni ai societății, se transformau în apologeți ai bigotismului și înveninării nesăbuite. Tata era unul dintre acești cetățeni, la fel cum era și prefăcutulul, sau șarmant de prefăcutul, văr Eduard. Am ajuns să înțeleg că Cezar Grigorescu era un fin practician al artei de a se târî în patru labe în fața celor de la putere, indiferent de idealurile sau de convingerile lor. Perspectivele lor sordide erau și ale lui. Deodată mi se părea că frivolă fără speranță Amalia era una dintre puținele persoane sănătoase din societatea bucureșteană.

Sciam de trei ani articole și cronici pentru revista moderat liberală *Cuvântul*. Eram un nume respectat în cercurile literare datorită lungilor eseuri despre Proust (care conțineau și o trimitere la Albert Le Cuziat), Balzac, Dostoievski (în traduceri franceze) și despre mulți scriitori români, chiar și despre George Văduva, a cărui poezie imagistică, necontaminată de politică, mă incita și mă mișca.

Dar atunci, în toamna lui 1935, *Cuvântul* a abandonat orice convingeri liberale. Cel mai distins cronicar al său, eseistul, dramaturgul și romancierul Mihail Sebastian, al cărui nume adevărat era Iosif Hechter, suferea umilința de a i se respinge și cenzura textele până la totală transformare. Fusese informat că era evreu, să nu uite asta ori de câte ori se considera – dacă se întâmpla vreodată – membru al rasei umane. Editorul *Cuvântului* nu mai voia să se scrie despre cărțile autorilor evrei, despre pictura artiștilor evrei, despre creațiile muzicale ale compozitorilor evrei.

M-am împrietenit cu un profesor strălucit de la Universitate, a cărui pasiune pentru Shakespeare și pentru poezii englezi ai secolului al XVI-lea se exprima în două cărți devenite deja clasice: *Omul care a fost Iago* și *Strălucirea coborând din cer*. Era un suflet gentil și modest, neinteresat de aparențele fizice, a cărui iubire pentru capodoperele elisabetane se manifesta în vocea lui neașteptat de sonoră, ce impresiona pe oricine o auzea, fiind prea adâncă și puternică pentru o siluetă așa subțire. El a fost primul universitar insultat de bărbații în cămăși verzi, care scriseseră cu cerneală roșie cuvintele „Evreu murdar“ pe ușa biroului său. Ion a refuzat să se lase demoralizat. Avea, la vârsta de cincizeci și opt de ani, filosofia lui: „înțelepciunea e totul“. Știa, din studiul aplicat al dramaturgului pe care-l respecta cel mai mult, că bărbații și femeile sunt victimele de neînțeles și sclavii circumstanțelor. Eroul de azi e tiranul de mâine. Era, reflecta el, un evreu murdar pentru cei atrași de ideea de murdărie ca trăsătură a evreității și, dacă asta era părerea lor, decentă sau nu, atunci așa să fie.

Îi datorez supraviețuirea, așa cum este ea, lui Ion Rohrllich. El a sugerat să plecăm din ceea ce numea „ținutul diavolului“. Datorită incomparabilei sale erudiții, avea relații în străinătate. Am mers cu el, cu avionul, la Paris, unde mi-a asigurat un post de lector la Sorbona. N-a fost nici surprins, nici deranjat de faptul că Răzvan m-a întâmpinat la aeroportul Orly cu o afecțiune exagerată.

Îl-am prezentat pe iubitul meu profesorului Rohrllich.

— Trebuie să ai grijă de dragul meu prieten Dinu.

— Voi avea. Să am grijă de el va fi vocația mea.

Ne-am despărțit la Gare du Nord, unde Ion s-a întâlnit cu fiul lui Avram, un bărbat bine făcut, a cărui fascinație pentru sport și numai pentru sport tatăl său o găsea mai presus de înțelegere.

— Strângerea lui de mână e mult mai puternică decât a lui Marcel Proust, a observat Răzvan.

În seara aceea am cinat la Café Larivière, același restaurant unde mă invitase la masă de atâtea ori Eduard Vasiliu. Acolo luaserăm masa în ziua când îl făcusem de rușine pe Cezar

Grigorescu din cauza purtării mele nedemne pentru un bărbat în stabilimentul faimos în toată lumea al lui *madame* Laurette. După cină, nu aveam de ce să nesocotesc avansurile Soniei, m-am gândit și am zâmbit.

— De ce zâmbești, Dinicule?

— Îmi amintesc că am luat masa aici cu Eduard înainte să fiu escortat la *madame* Laurette. Sper ca în seara asta să ajung acasă cu bine.

— Vărul tău mi s-a părut nepoliticos și arogant. Rar am simțit nevoia să pocnesc pe cineva la fel de mult ca atunci când ne-a întrerupt pe Rue des Trois-Frères.

— Acum e mai mult decât nepoliticos și arogant. E o bestie.

Am numit apartamentul lui casă, căci asta era pentru mine. Ne-am închis între pereții lui. Nu mai era un paradis temporar. Puteam în sfârșit să locuim împreună fericiți.

Eram de multă vreme unul în brațele celuilalt în deja familiarul nostru pat, când el a remarcat că neglijasem să-i mulțumesc pentru cadoul-surpriză.

— Ce surpriză? Ce cadou? Despre ce vorbești?

— Miroase.

Așa am făcut.

— A ce miroase, Dinicule?

— A lavandă.

— Sigur că a lavandă. E mirosul cu care m-am trezit în nări prima dată, în mansarda ta, acum opt ani. Am rugat-o pe spălătoreasă să stropească lenjeriile cu apă de lavandă. Ce zici, și-a făcut treaba satisfăcător?

Și-o făcuse.

Răzvan încercase și nu reușise să scrie primul capitol din cartea lui de memorii. Numai gândul la viața scurtă a prințului E., încheiată tragic într-un obscur hotel englezesc, îl afecta profund. Cuvintele, care-i veneau cu greutate, dispăreau odată ce ridica stiloul. Povestea era prea personală, prea intimă, să fie redată într-o carte pe care aveau s-o citească străinii. Orice-ar fi scris părea nepotrivit. Ideea care-i venise după ce băuse prea mult vin în Eforie se dovedea ridicolă. Era o nebunie, o prostie.

Deși avea destui bani să trăiască, lucra în continuare la Les Deux Cygnes. Ne vedeam acolo aproape în fiecare seară, după

ce ziua scriam cronici pentru două prestigioase ziare franțuzești. Mentorul meu, Ion Rohrlich, mă recomandase editorilor literari, care păreau mulțumiți de ceea ce produceam pentru ei. Francezii i-au lăudat mereu pe scriitorii români, așa că am devenit expert în Camil Petrescu și Panait Istrati sau oricine mai era tradus.

Eu și tatăl meu ne-am renegat reciproc, ceea ce însemna că singurele vești de acasă – de fapt, bârfe – pe care le primeam din strada Carmen Sylva nr. 4 veneau în lungi și aberante scrisori trimise de Amalia băiatului ei rău, îndrăgostit de un bărbat și mai rău. Cei fără griji, cei frivoli văd și aud adesea mai multe decât oamenii serioși, care-și iau seriozitatea prea în serios. Amalia nu se putea abține să observe lucruri. Ochii și urechile ei erau acordate pe toate frecvențele și detectau cele mai mici nuanțe de ură. Era scârbită și amuzată. Se chinuia, în corespondența ei, să facă haz de necaz.

Lăsasem la București hainele pe care le alesese și le cumpărase pentru mine. Acum, că locuiam cu Răzvan, nu aveam nici un motiv să mai ies în evidență. În plus, nu mai făceam parte din înalta societate prin care Amalia ținea să se miște. Eram un universitar mulțumit să nu iasă în evidență, investindu-mi energia intelectuală în operele unor femei și bărbați pe care-i admiram. Îmi știam locul în literatură, unul prea puțin creativ.

La sfatul lui Ion, am început să iau lecții de engleză de la doi soți în vârstă care își trăiseră cea mai mare parte a vieții la Londra, în calitate de corespondenți pentru Reuters, agenția internațională de știri. Olivier și Catherine fumau țigară de la țigară, adesea trecându-și unul altuia țigarelele urât mirositoare, în timp ce-mi explicau ceea ce la prima vedere părea inexplicabil. Nu puteam înțelege de ce prin combinarea literelor *o*, *u*, *g* și *h* se puteau reda nenumărate sunete. Și ei își pusese ră aceeași problemă în tinerețe, mă asigurau.

Chiar și în momentele întunecate, când se spune că ne trăim noaptea sufletului, mă gândeam, eu aveam o viață fermecătoare. Împărțeam un apartament cu iubitul meu. Eram deja un critic stimat și totuși nu puteam scăpa de accesele de disperare care mă apucau uneori. Erau moștenirea lăsată de

mama? O trăda fiul ei cu Răzvan? Acestea erau întrebări prostești, improbabile, gândeam eu, dar totodată mă trezeam încercând să răspund la ele de mai multe ori decât mi-aș fi dorit. Nu-i spuneam nimic din toate astea băiatului prințului, acum un bărbat de vârstă mijlocie, când ne cuibăream în fericirea noastră cu miros de lavandă.

Eram ca și căsătoriți. Ne așteptam acasă unul pe altul cu sărutări și îmbrățișări. Deși eram încă tânăr, aveam numai douăzeci și șapte de ani, simțeam că stabilisem o legătură durabilă. Eram inseparabili, numai moartea ne putea despărți. Asta am hotărât când am sărbătorit Crăciunul anului 1935.

Mi-e mai ușor să descriu vraja simțită când l-am întâlnit pe Honoré în Palatul Păcatelor Strigătoare la Cer al lui Albert Le Cuziat decât să aștern pe hârtie lucrurile de zi cu zi din conviețuirea noastră pe Rue de Dunkerque. Pasiunea amuțise, o acceptaserăm mai degrabă ca pe un fapt plăcut și comun decât ca pe aventura periculoasă și incitantă în care ne lansaserăm în vara lui 1927. Nopti întregi eram prea obosiți ca să ne gândim la explorări. Trupurile ne aparțineau unul altuia. Deveniserăm niște prieteni care încă se iubeau. Dormeam, cel mai adesea, într-o stare de mulțumire.

Într-o zi de aprilie, după două ore petrecute cu Olivier și Catherine, am decis să iau masa într-un restaurant micuț, dar foarte popular. Mă aflu de câteva minute la o masă din colț când am ridicat ochii din meniu și l-am văzut pe Albert Le Cuziat stând în picioare și zâmbindu-mi.

— Ce surpriză plăcută, domnule Grigorescu.

— Și pentru mine e o surpriză. Credeam că ieși prânzul numai la Ritz.

— Nu și azi. Nu sunt într-o companie aristocratică. Nu m-aș lăsa nici mort văzut la Ritz în compania comesenei mele. Cred că o cunoști pe *madame* Laurette?

— Am avut o scurtă conversație cândva.

— E foarte, foarte bogată. Sunt sigur că o pot convinge să ne plătească masa dacă ne însoțești – Silviu, nu-i așa?

— Dinu.

— Ai vrea să stai cu noi, Dinu?

— Da. Dar nu trebuie s-o convingi pe *madame* Laurette să plătească.

L-am urmat pe acel Pandarus care-mi schimbase viața într-un mod atât de dramatic la o altă masă, mai mare. Mi-am plecat capul în fața lui *madame* Laurette, care a ridicat paharul de șampanie. Avea părul și mai portocaliu decât îmi aminteam. Poate că tocmai îl vopsise spre delectarea lui *monsieur* Albert.

— Oferă-i băiatului niște Clicquot, Albert, i-a cerut ea.

— Sigur, sigur.

Cei doi patroni de bordel mi-au urat multă sănătate. Le-am urat și eu același lucru.

— Suntem prea bătrâni și prea imorali ca să fim sănătoși, a spus *madame* Laurette.

— E adevărat, draga mea. E mult prea adevărat ca să fie și confortabil.

Cei doi au chicotit. Am remarcat că dinții lui Albert se îngălbeniseră și mai tare.

— Locuiești în Paris acum?

— Da, *madame* Laurette.

— Dorești să-ți spun Alexandru?

— Numele meu e Dinu. Am fost Alexandru doar o după-amiază. Ai o memorie extraordinară.

— Deloc. E datoria mea să-mi amintesc fiecare succes și fiecare eșec. Tu ai fost unul dintre eșecuri, fi binecuvântat. Ai eșuat spectaculos.

— Știu.

— Și ce mai face insatiablel domn Gérard?

— Îmi pare rău, dar nu-l cunosc pe domnul de care vorbești.

— Era însoțitorul tău, ca să zic așa, în ziua dezastrului.

Uitasem că Gérard fusese numele luat de vărul Eduard.

— Eduard Vasiliu lucrează la Banca Națională a României. Cred că a abandonat Parisul și Londra definitiv.

— Mereu l-am taxat pentru gusturile lui. Micuța Louise, biata de ea, trebuia să se refacă două sau trei zile după distracția cu el.

— E căsătorit acum.

— Mi-e milă de soția lui.

— Nu-ți irosi mila, *madame*. E la fel de nesuferită ca soțul ei.

— Pari să-l urăști.

— Îl disprețuiesc. Cred că „dispreț“ e un cuvânt mai potrivit decât „ură“. Nu mai vorbește decât despre presupusa infamie a evreilor.

— Asta nu e deloc înțelept din partea lui, a spus *monsieur* Albert. Mi-aș fi închis Pagoda Plăcerilor acum câteva secole dacă n-aș fi avut clienți evrei.

— Sunt foarte de acord, Albert. Fără să dăm nume...

— Cum facem de obicei, Laurette...

— Fără să dăm nume, le suntem recunoscători clienților noștri circumciși pentru generozitatea lor și pentru manierele excelente. Tratează fetele cu respect. Era unul – ți-l amintești, Albert? – care vizita ambele stabilimente în aceeași zi. Cum să-i spunem? „Domnul Ruben“ cred că merge. Da, savura varietatea, nu-i așa?

— Sigur că da. Era unul dintre Safarovienii mei, dacă mă înțelegi.

Au chicotit din nou. Nu ar fi avut pereche în rolul vrăjitoarelor din *Macbeth*, mă gândeam.

Eram când uimit, când amuzat de ei. Nu-mi amintesc exact, acum când scriu, ce am mâncat și ce am băut atunci. Probabil vită cu un vin roșu fin.

— Prestează satisfăcător înlocuitorul lui Safarov?

— Of, român frumos și obraznic. Louis al meu cu pieptul scobit se dovedește egalul ursului rus în toate domeniile cruzimii. Industriașul a avut un infarct, slavă Cerului că nu pe proprietatea mea. A fost înlocuit de un domn evreu – să-i spunem domnul Jacobs? – care e cuprins de teamă în sensul cel mai bun față de ceea ce-i face bruta. Sper și mă rog ca dragostea lor să nu capete perspectivă, așa cum s-a întâmplat cu tine și Honoré.

— Honoré, Albert? Te referi la băiatul prințului?

— Exact, Laurette.

— Și el e iubitul acestei frumoase creaturi palide?

— El e, draga mea.

— Atunci nu e de mirare că i-a rezistat Soniei. Băiatul prințului e la fel de arătos cum era ultima dată când l-am văzut?

— Da, am zis eu.

— Nu, a zis domnul Albert.

— Tu încă semeni cu Rudolph Valentino, Dinu.

— Dacă e un compliment, *madame* Laurette, atunci îl primesc.

— Vai, ce sfios ești. Te uiți în oglindă când te bărbierești, nu?

— În fiecare dimineață.

— Atunci sigur vezi ce văd și eu, iar ce văd îmi place.

— Și mie-mi place, Laurette. I-am oferit de lucru, dar acest tânăr prostuț și îndrăgostit orbește a rezistat și mi-a respins bunăvoința.

Această observație a stârnit și mai multe chicoteli. Mă întrebam dacă mă pierdusem într-o pictură de Hieronymus Bosch, încadrat de acești demoni antici.

— Sunt un om serios, *monsieur* Albert. Sunt universitar.

— Știu prea bine că ești. Ți-am citit articolul despre dragul meu Marcel. Datorită lui sunt în afaceri.

— Știu.

— Și nu dezaprobi?

Atunci m-am surprins pe mine însumi.

— Nu dezaprob, *monsieur* Albert. De ce aș face-o? Deși o auzeam pe Elena cum mă mustra, am continuat: Dragul dumitale Marcel, infinit de interesantul meu Proust, e dincolo de moralitatea acceptată. Înțelege complexitățile naturii umane. Această cunoaștere e darul lui special. Tata mă consideră un pervers, la fel și vărul Eduard, alias domnul Gérard. Amândoi sunt orbi. Eu sunt cine sunt și trebuie să-i mulțumesc lui Proust pentru această revelație de sine.

— Acum vorbește eseistul, ești de acord, Laurette?

— Are o întorsătură a frazei elegantă.

— Altfel e un prost divin. Devotamentul său față de băiatul prințului, deși lăudabil, mă face să mă tem pentru judecata lui.

— Ești un cinic oribil, Albert. Tu n-ai fost niciodată îndrăgostit?

— M-a încercat o oarecare înamorare în timpul nesăbuitei mele adolescențe târzii. Odată ce mi-am revenit, mi-am închis cu severitate inima. Am învățat lecția imediat. N-am mai avut nevoie de altă educație.

— O, Dinu, ascultă-l numai pe acest bătrân șarlatan. Eu și cu el am trăit atât de mult în profitabila noastră lume de scornit povești, încât tindem să uităm ce speriați eram de dragoste înainte să ne aventurăm în afaceri. Acele timpurii frângeri de inimă ne-au inspirat să înlocuim afecțiunea neîmpărtășită cu confortul adus de bani.

— Te-am auzit cumva rostind oribilul cuvânt „profitabil“, Laurette? Dacă n-ar fi fost industriașul și persecuțiile lui de miercuri, aș fi închis Bains du Ballon d’Alsace acum un deceniu. Îmi vine să plâng la gândul miilor și miilor de franci pe care i-am dat poliției când mă amenința cu arestarea. Tu n-ai suportat o asemenea infamie, cred.

— Îmi face plăcere să-ți spun că nu. Mulți dintre clienții mei regulați sunt oameni ai legii. Amfitrioana plină de considerație care e *madame* Laurette îi favorizează cu o reducere specială pentru serviciul adus comunității.

— Ah, sfânta Laurette. Le ceri polițiștilor mai puțin și-ți asiguri profitul cerându-le bancherilor și politicienilor mai mult.

— Ai o imaginație bogată, Albert.

— Iar tu ai fi fost arsă pe rug în Evul Mediu, alături de Fecioara din Orléans.

Chicoteau mai tare și mai răgușit. Se priveau cu bunăvoință când râdeau.

Încurajat de vinul băut, am invitat-o pe *madame* Laurette să descrie natura gusturilor ciudate ale domnului Gérard, sau ale vărului Eduard, după care Louise avea nevoie de două sau trei zile de refacere.

Ea m-a lovit peste mână.

— Copil impertinent, am fost destul de indiscretă pentru azi. Doar nu te aștepti să răspund la o întrebare așa obraznică. Gusturile vărului tău nu sunt câtuși de puțin ciudate. Îți vorbesc ca o expertă. Domnul Gérard este pur și simplu puțin prea energic. Din pricina discreției, nu pot – și nici nu am de gând – să spun mai multe.

— Îmi cer scuze, *madame*, pentru nechibzuința mea.

— Grațios din partea ta.

Am aflat că *madame* Laurette bea mereu Veuve Clicquot la începutul și la sfârșitul rarelor ei „excursii” în restaurantele scumpe. Odată cu desertul ne-am întors la șampanie. Albert Le Cuziat părea treaz, dar prietena lui ne-a mărturisit că ne vedea pe amândoi dublu. Erau doi Albert istoviți și o pereche de tineri fericiți.

— Cum Raiurile Fericirii pe care le oblăduim sunt închise azi, avem toate motivele să ne bucurăm de puțină libertate.

— Gândim la fel, Albert, deși te văd dublu. Sunt sigură că mâine vom juca cu casele pline, ca să folosesc o expresie din teatru.

— Să propun un toast, Laurette?

— Chiar te rog.

— Pentru oamenii frustrați.

— Să ciocnim și să bem pentru asta.

Așa că toți trei am ridicat și am ciocnit paharele pentru oamenii frustrați care vizitau cele două costisitoare case ale păcatului. Odată mă numărasem și eu printre aceștia, mi-am amintit. *Madame* Laurette a plătit nota, așa cum anticipase Albert.

— Prietenul meu e cel mai rău și mai avar om din întreaga lume, Dinu. Cred că aş muri dacă l-aş vedea vreodată scoțând din buzunar câțiva franci să lase pe masă. Și-a iubit mama și ea l-a iubit pe el, acesta e singurul lucru bun care se poate spune despre Albert Le Cuziat.

— Mă rănești, Laurette. Mă chinui.

— Te rănesc? Te rănesc, bestie bătrână? Tu ești dincolo de durere și de chin.

Erau, din nou, de acord, așa că au chicotit pe măsură.

Madame Laurette a insistat să ne sărutăm franțuzește înainte să se împleticească în taxi. N-am avut de ales.

Albert Le Cuziat și-a luat la revedere. Dacă vreodată voiam să-i reconsider oferta, știam unde să merg.

— Îți mulțumesc, *monsieur* Albert.

— Felicitările și blestemele mele lui Honoré.

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit din gura lui. A murit doi ani mai târziu. Apoi *madame* Laurette a fost

strangulată de un hoț pe care l-a prins dimineața devreme încercând să-i deschidă seiful.

În Eforie, în magica noastră vacanță, Răzvan mă surprinsese cu frica lui de tunete și fulgere. De câte ori se apropia o furtună, de obicei după șase sau șapte zile incredibil de fierbinți, mă purtam cu el de parcă era copilul meu, legănându-l, în cel mai întunecat colț al apartamentului nostru, până ce înfricoșătoarele lumini se stingeau. Tremura și uneori plângea în brațele mele.

Am descoperit, locuind alături de el săptămâni și luni care curând au devenit ani, că lui Răzvan îi era frică și de alte lucruri. Un păianjen care ieșea gingaș și silențios din scurgerea chiuvetei îl făcea să tremure într-un mod ridicol.

— Omoară-l, striga el.

— Nu e o tarantulă, Răzvane. Nu are ce rău să-ți facă.

— Mă sperie.

Prindeam creatura cu o bucată de hârtie și o puneam pe pervaz, lăsând-o să se descurce singură. Închideam fereastra ca să mă asigur că nu se va întoarce să-mi alarmeze iubitul.

— Calmează-te.

Puteam face față furtunilor și păianjenilor, dar mă trezeam că mă supăr cu alte ocazii, din ce în ce mai dese, când îmi exprima dorința de a muri. Îmi cita expresia „dor de moarte“ a lui Eminescu de parcă era ultima lui speranță.

— Mă insultă și mă înjosești când te simți fără speranță. Ți dai sau nu seama că suntem uniți prin dragoste și că, primindu-ți darul mult dorit, mă vei lăsa neconsolat? Ți dai măcar seama?

— Vei fi un om mai fericit fără mine.

Ah, iată, în sfârșit, căsătoria. Uvertura părea o ceartă maritală pe care fuseserăm convinși că noi nu o vom avea. Nu era vorba de nepotrivire, ca la multe cupluri din romanele sau poveștile pe care le prețuiam. Nu eram promiscui. Ne folosiserăm mâinile drepte pe tot parcursul lungilor noastre despărțiri. Eram sortiți unul altuia din momentul în care ne-am cunoscut în Cuibul Proastei Reputații al lui Albert Le Cuziat.

— Nu voi fi un om mai fericit fără tine. Măcar atâta lucru știi și tu, oricât de puțin ai ști. Te rog, te rog, încetează.

Voiam ca uvertura să se termine brusc, în mijlocul ei, și – spre mulțumirea mea – așa a fost.

— Îmi pare rău, dragul meu. Sunt momente, Dumnezeu să mă ajute, când mă gândesc numai la mine, iar ăsta a fost unul dintre ele.

Aveau să mai fie multe altele. Am devenit o Casandră nefericită și obosită prevăzând când avea să se petreacă următoarea criză de îmbufnare. Cu înțelepciunea acumulată, îl opream adesea cu câteva clipe înaintea cuvintelor pe care le anticipam.

— Răzvane, te rog, nu-mi pune iar placa cu dorul de moarte. M-am săturat, dragul meu. Mă plictisește.

Oricât de melancolic era el, oricât de nemulțumit eram eu de veșnica lui posomoreală, foloseam încă acele vorbe afectuoase care odată ne veneau pe buze atât de ușor și de firesc. Ele erau vestele noastre de salvare în 1936, când disperarea lui Răzvan s-a dovedit o constantă în viața noastră domestică. Eu eram tot Dinicul sau Dinulețul lui, el – tot Răzvănelul meu.

Dar furtunile și păianjenii erau griji minuscule, aproape nimicuri în comparație cu frica lui de boli sau nevoia de a consulta un medic și – teroarea terorilor – de a fi internat în spital alături de bolnavi și muribunzi. El, care ținuse și mângâiasse mâna mamei sale pe patul de moarte, așa cum îmi povestise, nici măcar nu suporta ideea că Răzvan Popescu ar putea suferi de ceva mai mult decât o ușoară durere de cap sau de stomac, iar asta pentru puțină vreme.

— Pari foarte obosit, Răzvănel.

— Lasă-mă să-ți demonstrez că nu sunt, spunea el și mă trăgea în pat.

Ajunseserăm, mă gândeam eu, ca niște iubiți bătrâni, oprindu-ne și luând-o de la capăt când își recăpăta răsuflarea, pe când odată – cu aproape zece ani în urmă – eram gimnaștii mai multor nopți magice la rând. Perseverența înlocuise explorarea și navigarea. Persevera când îl strângeam în brațe, iubindu-l ca unul care știe că va pierde – nu foarte curând; în viitorul îndepărtat, poate – însuși obiectul tuturor dorințelor sale pământești. Îi ștergeam sudoarea de pe față și de pe piept și mă culcușeam în brațele lui, atât de fericit pe cât puteam fi

alături de un om profund nefericit. Pentru moment părea destul ca să ne mulțumească pe amândoi.

Amalia continua să-mi scrie despre viața de zi cu zi din București cu toată veselia de care era în stare. Însă aceasta pălea cu fiecare scrisoare. Simțeam umbrele dincolo de observațiile ei comice. De fapt, știam că existau, chiar dacă încerca să le ascundă sau să le ignore. Ziarele pentru care scriam mă țineau la curent cu evenimentele zilnice din orașul în care mă născusem. Devenise o modă să-i disprețuiești și să-i denigrezi pe evrei, iar tatăl meu era oricum, numai demodat, nu. Amalia îl detestase pe Eduard de la prima întâlnire, așa că îl menționa rar, iar atunci când o făcea era numai ca să observe cu sarcasm că-și transferase credința de la puritatea sângelui românesc la sfințenia sufletului românesc. Acest lucru, recunoștea ea, era o formă de progres.

Înfrumusețam adevărul în răspunsurile mele. Părea că eu și Răzvan eram Orlando și Rosalinda în pădurea pariziană din Arden. Eu eram șoarecele de bibliotecă obișnuit, nu dandy-ul pe care încercase ea să-l cultive, iar iubitul meu era fericit cu slujba lui de la Les Deux Cygnes. O anumită pedanterie a firii mele mă oprea să îi descriu prânzul de care mă bucurasem în compania bizară a lui *madame* Laurette și a lui *monsieur* Albert, deși știam că ar fi amuzat-o. Eram un spirit eliberat, totuși aveam limitări.

Am sărbătorit sfârșitul anului cu Ion și Avram în Braseria Lipp. Răzvan, care fusese grav și reținut la începutul cinei, a devenit curând suficient de încrezător încât să vorbească serios în prezența șarmantă a lui Ion. În seara aceea am aflat multe lucruri despre trecutul lui. I-a povestit lui Ion, cu lux de amănunte, cele două întâlniri cu Proust – cum îl rugase maestrul să-i descrie viața la țară pe moșia din Corcova, cum îl ascultase romancierul cu interes nedisimulat și cum îl felicitase pentru cunoștințele de arhitectură gotică. „Ești cu adevărat protejatul prințului“, spusese cu un început de zâmbet.

Răzvan se împrietenise pentru scurtă vreme și cu fiul compozitorului Georges Bizet, totuși hotărâse că purtarea periculoasă a lui Jacques era prea greu de suportat.

— Avea o armă pe care o îndrepta când spre capul meu, când spre propriul lui cap. Al cui să fie? Voia să comită o crimă sau să se sinucidă, sau amândouă? În rarele lui momente de normalitate, era șarmant și sofisticat, dar accesele lui de nebunie m-au speriat în cele urmă.

Dincolo de spațiul apartamentului nostru, se arăta Răzvan al meu, inteligent, optimist, chiar lipsit de griji, cel de care nu mai avusesem parte de câteva luni. Iată-l vorbind cu cineva pe care de-abia îl cunoscuse cu entuziasmul și incitarea care-i lipsiseră pe tot parcursul răcelii noastre domestice. Părea să fi revenit brusc la viață. Pentru moment eram gelos pe puterea lui Ion de a-l aduce înapoi de pe tărâmul morților vii. Invidiam darul pe care-l avea prietenul meu de a descoperi sentimente calde acolo unde fuseseră numai răceală și indiferență. Din câte se părea, eu nu mai aveam acest dar în afara pereților dormitorului.

Avram, exceptând amabilitățile de rigoare, n-a spus nimic toată seara.

Această dată o să-mi rămână în minte pentru totdeauna. Pe 16 februarie 1937, Răzvan s-a trezit lângă mine plângând. L-am întrebat ce se întâmplase.

O visase pe mama lui, înainte de a-l fi născut pe el, dansând pe muzică țigănească cu bărbatul ce putea fi tatăl lui. Erau veseli, erau fericiți. Era o noapte de vară. În spatele lor se afla o bisericuță, unde cei doi prinți și mama lor se rugau alături de țărani. Oare sărbătoreau nunta Angelei cu Ilie? Părea să fie într-adevăr o nuntă. Apoi a apărut prințul E., cu fața nevătămată, mai tânăr decât l-a cunoscut Răzvan vreodată. Angela i-a pupat mâna înmănușată, iar bărbatul care putea fi tatăl lui Răzvan a făcut o plecăciune în fața stăpânului. Așa stăteau lucrurile pe-atunci.

— Pare un vis frumos. De ce plângi încă?

— Singurul tată pe care l-am cunoscut a fost prințul, care s-a sinucis din vanitate și plictiseală. Asta e singura moștenire paternă pe care o am.

Cu numai câteva săptămâni în urmă, discutând cu Ion Rohrich, își lăsase demonii deoparte. Acum se întorseseră.

— Dacă mama nu m-ar fi lovit în ziua aceea și dacă prințul nu și-ar fi oprit trăsură...

— Acum nu ai fi omul inteligent care ești.
— Nu mai vreau să fiu inteligent. M-am săturat până peste cap să fiu educat.
— Asta e o prostie, Răzvănel.
— N-o să înțelegi niciodată.
— Poate ai dreptate, am răspuns. Se prea poate să ai dreptate.

În dimineața aceea nu s-a dus la Les Deux Cygnes. A preferat să stea acasă cu Dinicu al lui, bărbatul pe care îl acuzase că nu-l înțelegea. Eram perplex, deși mă abțineam s-o spun.

Am stat ore întregi la mașina de scris, lucrând la un eseu lung despre poeții români contemporani, inclusiv despre George Văduva, de care mă simțeam legat în mod ciudat. Se însurase cu Elisabeta, fiica mamei mele vitrege, dar poemele lui continuau să fie melancolice, îndoliate chiar. Erau sobre, aluzive și deloc la modă într-o cultură care cerea numai absoluturi de la artiștii ei.

Apoi Răzvan m-a surprins sărutându-mă pe ceafă și cerându-mi șoptit iertare. Era ceva întunecat în el, mi-a spus, ceva ce nu putea înțelege. Ivit dintr-o voință proprie funestă. Spera să treacă.

Nu mai aveam unde naviga, în afara prețuitelor amintiri ale trecutelor noastre călătorii.

În același an, în septembrie, a încetat să mai vorbească franțuzește. Româna pe care o mormăia abia dacă era corectă, era limba din primii ani ai copilăriei. De parcă s-ar fi aflat dintr-odată într-o altă lume, una străină.

Doctorul la care am apelat, doctorul pe care l-ar fi refuzat dacă ar fi fost capabil, mi-a spus că Răzvan suferise un atac cerebral. Era un miracol că domnul Popescu mai vorbea, chiar dacă ce auzea el era un soi de pășărească. Existau cu siguranță și alte complicații. Pacientul trebuia dus de urgență la spital. La spital? Asta era singura clădire în care Răzvan ura să intre – reprezenta lipsa speranței; un loc din care, odată intrat, nu mai scăpai. Își amintise la un moment dat o expresie dintr-un film american – *The last chance saloon* –, care ilustra tot ce însemna spitalul pentru el. O ultimă șansă era o ultimă șansă, dincolo de asta nu mai era nimic.

Am stat la căpătâiul lui nenumărate zile și nopți. De câte ori vorbea erau gângăveli copilărești, flecăreli de țăran, fără urmă de gramatică. Era limba pe care o moștenise înainte ca prințul să-l transforme într-un surogat de fiu. În ultimă instanță, era limba copilăriei lui.

S-a ridicat în pat, m-a privit o clipă fără să mă vadă, a strigat-o pe Angela, a căzut pe spate și a murit.

Le-am trimis o telegramă lui Mircea, Bogdan și Irina, la moșia B. din Corcova, informându-i de moartea neașteptată a fratelui lor.

Slujba de înmormântare s-a ținut în aceeași biserică ortodoxă mirosind puternic a tămâie, situată aproape de Bastilia, pe care o vizitasem în 1927, plin de o vinovăție fără sens pentru plăcerea stârnită de Honoré, curând de Răzvan. Ion Rohrlich, care ura toate lăcașurile de cult, chiar și sinagogile, a stat alături de mine lângă coșciugul deschis. Au venit colegii ospătari și barmani de la Les Deux Cygnes, portăreasa de pe Rue de Dunkerque și fosta mea proprietăreasă, *mademoiselle* Simone, care a plâns ușor de-a lungul întregii ceremonii. Eu nu mai aveam lacrimi de mult, privind în jos la bărbatul pe care-l iubisem și pe care aveam să-l iubesc în continuare. I-am sărutat fruntea și pleoapele și mi-am pus degetele pe buzele lui de pergament care odată fuseseră moi. Mi-am luat *au revoir*.

Apoi au închis coșciugul. După înmormântare, îndoliații au mers la Les Deux Cygnes, unde – împins de prietenii lui Răzvan – am băut până la uitare.

Am primit răspuns la telegramă după opt săptămâni. În el scria NU TRIMITEȚI CORPUL și era semnat D. Irimia, oricine o fi fost ea sau el.

Avocatul prințului E., cel căruia îi fuseseră încredințate spre administrare banii și proprietățile lui Răzvan Popescu, îl convinsese pe iubitul meu să scrie un testament. Chiria apartamentului avea să înceteze la șase luni după moartea lui, dar restul averii îmi rămânea mie. Asta însemna câteva mii de franci și un desen de Brâncuși, o fotografie a lui Răzvan cu prințul și cu Marcel Proust, precum și câteva scrisori și ilustrate. Era mai mult decât suficient pentru mine.

Urma să primesc un cadou cu totul neașteptat. Într-o dimineață, portăreasa mi-a înmănat un colet adus de un domn chel, descris ca având un „zâmbet tulburător“. I-am mulțumit, am urcat în apartamentul din care aveam să plec în curând și l-am deschis. Am scos din el o cutie neagră, am ridicat capacul și înăuntru am descoperit un colier de perle învelit în cea mai moale hârtie imaginabilă. Sub el se afla o scrisoare cu caligrafia elegantă a lui Albert Le Cuziat.

Dragă monsieur sau domnule Dinu Grigorescu,

Colierul acesta a ajuns în posesia mea în 1897, când eram cel mai frumușel băiat de șaisprezece ani din Paris. Mi-a fost dăruit de nimeni altul decât prințul Constantin Radziwill, care m-a făcut prim-lacheu după ce mă furase de la un alt prinț polonez, care nu era nici la fel de bogat, nici la fel de cunoscut.

Aveam unsprezece lachei în subordine și cu toții am primit perle de la stăpânul nostru recunoscător și cu gusturi rafinate. Nu sunt erzațuri, nici imitații, ci bijuterii autentice, foarte scumpe.

Dă-mi voie să fiu frivol și obraznic. Ai devenit văduv, iată, și din moment ce văduvii trebuie să poarte negru, ceea ce bănuiesc că faci deja, ce poate lumina mai bine mohoreala decât un șirag de perle strălucitoare? Chiar și apreciața Coco Chanel susține că un colier de perle trebuie purtat numai cu o rochie neagră simplă – făcută, firește, de Coco. Te jignesc? Sper sincer că nu.

După ce prințul Constantin m-a pus pe liber, am fost angajat ca lacheu de un alt prinț, apoi de o contesă, de un conte și de un duce. M-am mișcat și am lucrat în cele mai înalte cercuri. Nu am etalat cadoul prințului R., știind că nu aş stârni decât invidie.

Aș fi profund ofensat, sau oricât de profund ofensat s-ar putea simți Le Cuziat, dacă ai refuza acest excepțional cadou. Porecla dată de mine industriașului care îl idolatriza pe brutalul Safarov în felul lui ciudat era DARUL LUI DUMNEZEU ÎNTR-O ZI PLOIOASĂ. Privește acest colier, imaginează-ți o zi ploioasă și amintește-ți cu recunoștință de Albert Le Cuziat în timpurile negre care ar putea veni. Am nenumărate junghiuri și dureri pe măsură ce mă apropii de senilitate.

Post-scriptum: Dacă uneori te obosesc activitățile tale literare, există un post liber pentru tine la Bains.

Post-post-scriptum: Pectus excavatum se dovedește a fi indispensabil. Apetitul domnului Jacobs pentru tot ce se află sub pieptul scobit se dovedește insașiabil. Louis nu se rezumă la activitățile de miercuri, cum făcea rusul. A prins gustul ciocolatelor scumpe, dar asta e singurul lui defect. Dumnezeu să-l binecuvânteze.

Amalia, cu toată cochetăria ei, sau poate tocmai datorită acesteia, înțelesese profunzimea iubirii mele pentru Răzvan. I-am telefonat în seara înmormântării, cu vreo oră înainte să mă îmbăt complet, și tot ce a putut să spună a fost „dragul meu“ sau

„scumpul meu“ sau „dragul meu fiu vitreg“. Mi-a trimis un sărut telefonic.

Acum, în martie 1938, mi-a dat cea mai neagră dintre toate veștile posibile. Regele nostru, Carol al II-lea, se îndrăgostise de naziști, iar Hitler era eroul lui. Presupusa lui amantă evreică, ce-și schimbase numele în Lupescu și cu care fugise în anii '20, lăsându-și fiul de opt ani – pe Mihai – pe tron, trăia acum într-o vilă luxoasă, la numai câțiva kilometri de palat. Prezența ei acolo și disprețul evident pentru poporul român le întărise tuturor ura deja puternică față de evrei. România fremăta.

Avea și alte vești teribile. George Văduva, tânărul poet a cărui muncă o promovam, își curmase viața. Elisabeta – văduvă acum și cu numele, și *de facto* – îl găsisse spânzurat în casa scării. Nu lăsase vreun bilet care să explice – nici măcar într-o mică măsură – de ce alesese să-și pună capăt zilelor.

În timpul cinei, Cezar remarcase că stătea în firea poeților să recurgă la astfel de gesturi, iar Eduard – odată vărul meu înțelegător – râsese, adăugând că opera omului i se părea oricum ininteligibilă și în afara spiritului vremii.

Amalia subliniasse expresia „spiritul vremii“ și îi pusese în coadă zece semne de exclamare îngroșate.

Începuse a doua jumătate din viața mea; noua și lungă mea jumătate de viață. Eram o jumătate de persoană fără Răzvănel. Nimeni nu avea să mă mai farmece cu diminutivele Dinicu sau Dinuleț. Nu aveam să mai las pe nimeni s-o facă.

M-am mutat înapoi în turnul de fildeș al lui *mademoiselle* Simone, acolo unde încercasem odată să fiu boem. Scriam cu fervoare. Acceptam tot ce mi se oferea de lucru. Uneori chiar și subiecte la care nu mă pricepeam, așa cum fac adesea jurnaliștii.

Unele dintre cărțile pe care le citeam și le recenzam erau despre iubiri condamnate și nefericite, dar nu-mi aduceau nici o consolare și asta mă bucura. O dată am observat vesel că acele cupluri nefericite meritau morțile pe care autorul le pregătise pentru ele. Erau prea angelice ca să supraviețuiască în lumea melodramatică a imaginației sale drastic limitate. Pe când băteam la mașină aceste cuvinte dezaprobatore, am

realizat că nimic nu e mai satisfăcător pentru a contracara nefericirea decât sarcasmul.

Vizitam micul cimitir cu regularitate, ducând flori proaspete, chiar și anemone – violete, roșii și albe –, care lui îi plăceau mult. Îi vorbeam – în șoaptă, dacă mai erau în jur și alți îndoliați; cu voce tare, dacă eram singur lângă piatra de marmură albă care purta numele și datele sale.

În vis, la care eram mai predispus ca niciodată, a trebuit să semnez un armistițiu între iubitul meu Răzvan și adorata mea mamă. Se luptau pentru mine, agitata pereche, declarând că sunt al lui și că sunt al ei, ridicându-și vocile dispărute într-o neîntreruptă gâlceavă. Răzvan era invariabil mai rezonabil, vorbea liniștit despre explorările și navigările noastre, înfuriind-o pe Elena cu fiecare cuvânt afectuos rostit.

— Tu vorbești din iad, îl admonesta ea, iar el riposta:

— Și tu de unde?

Ea nu răspundea. O așteptam să răspundă.

— Mamă, unde ești?

O strigam cu durere. Tăcerea ei teribilă, teribilă pentru mine, persista.

Ion Rohrlich, binefăcătorul meu, m-a întrebat cum progresam cu engleza. Am răspuns că suficient de bine cât să pot aprecia anumite poeme și povești.

— Dar vei putea și vorbi în engleză?

— Sper că da.

— Cât de repede? În câteva săptămâni? Luni?

— Luni, cred.

— Aș vrea să mă însoțești la Londra. Mi s-a oferit un post de lector acolo. Dacă îmi garantezi că ai să te descurci cu engleza, te recomand drept neprețuitul meu asistent.

Nu mă vedeam părăsind Parisul și i-am spus asta.

— Păcat. Un român poliglot sigur și-ar găsi de lucru acolo. În plus, Avram s-ar bucura de compania ta.

— Dar nu spune niciodată nimic, cu atât mai puțin mie.

— Așa e el. Însă s-a atașat de tine.

— Atașat?

— Exact. Dacă vii cu mine la Londra, o să-ți explic natura atașamentului său. Nu e genul de afecțiune pe care ți-o purta

Răzvan Popescu, te asigur. Fiul meu e o ființă sensibilă.

I-am scris Amaliei, mama mea vitregă-deloc-rea, să-i spun că mă gândeam să mă mut la Londra. Ion avea să se alăture multor scriitori și artiști care erau bine-veniți acolo și mă invitase să-i fiu asistent-cercetător.

Ea mi-a răspuns că englezii erau disprețuiți la București, deși odată – pe vremea regelui Ferdinand și a reginei Maria – fuseseră crema societății. Cezar îl primise pe ambasadorul lor în casa noastră, dacă-mi aminteam bine. Dar refuzul lor de a se alia cu Hitler și cu îngrozitoarele lui cohorte nu plăcea nici unuia dintre partidele politice, care se întreceau în condamnarea rasei peregrine. Mă sfătuia să plec cât mai repede cu profesorul Rohrich. Londra era la un canal distanță de continent, deci un loc mai sigur.

„E un motiv de adâncă tristețe, dar și de fericire optimistă că Elisabeta este gravidă în cinci luni cu copilul pe care crudul George l-a sădit în ea“, mi-a scris Amalia într-un post-scriptum neutru. Cuvintele lui erau mai prețioase decât fata pe care spunea c-o iubește și decât copilul pe care știa că-l concepuseră împreună.

Am luat feribotul spre Anglia. Am avut de completat niște acte la Dover, de răspuns la întrebări și de adus dovezi privitoare la calificările mele academice. În 1939, apoi pe parcursul războiului, românii erau o specie suspectă. De două ori am fost legat la ochi și dus într-o casă din afara capitalei, unde am fost interogat timp de ore întregi. Apoi, al treilea miracol din viața mea – după îndrăgostirea de Răzvan și împrietenirea cu Ion Rohrich – s-a petrecut în 1941, când am fost invitat la BBC și la Radio Europa Liberă să traduc propaganda și transmisiile radio din România, Franța și Italia. În timp ce stăteam, zi după zi, noapte după noapte, în micul studio, speram să fiu responsabil de alertarea Aliatilor în privința posibilelor pericole și de salvarea câtorva vieți. Am băut litri întregi de ceai și de cafea îmbuteliată ca să rămân treaz și alert. Mă mândream cu faptul că aveam o slujbă responsabilă. În cele mai exaltate momente ale mele, mă gândeam că generațiile următoare aveau să-l poată citi pe Proust datorită dedicatelor mele eforturi.

- [1.](#) Pe curând (în fr., în orig.) (n.r.).
- [2.](#) Banii (în fr., în orig.) (n.r.).
- [3.](#) Fiule (în fr., în orig.) (n.r.).
- [4.](#) William Shakespeare, *Hamlet / Hamlet, Prince of Denmark*, trad. din engleză, introducere și note de Dan Amedeu Lăzărescu, Editura Pandora-M, București, 2009, Colecția bilingvă, Actul al II-lea, Scena 2, p. 131 (n.t.).

Trei

Răzvan e o prezență permanentă, chiar și acum, după treizeci de ani de la moartea lui. Vorbesc cu el în fiecare zi. Folosesc cuvântul „vorbesc“ intenționat, pentru că îi aud adesea vocea în diminețile și după-amiezile când explic rudimente de gramatică română sau țin prelegeri despre istoria sângeroasă a țării noastre mereu invadate, studenților înscriși la cele două cursuri pe care le predau în cadrul Școlii de Studii Est-europene a Universității. Uneori, nu prea des, Răzvan îmi corectează greșelile. Îl surprind dojenindu-mă cu asprime. Asta e natura durabilei noastre iubiri.

Ce ființă demodată și romantică am rămas în acest al șaselea și ultim deceniu al vieții mele. Stau în apartamentul meu micuț din Marylebone, casa mea din timpul războiului cu Germania, și nu încetez să mă minunez că am scăpat de bomba care a căzut la numai câteva blocuri distanță, omorând majoritatea locuitorilor. Am ajutat la salvarea unei mame și a copilului ei, scoțându-i de sub dărâmături. Femeia mi-a spus că nu arătam a englez. Voiam s-o omor? Nu, nu, am insistat eu. I-am sărutat mâna murdară de praf, așa cum fac domnii din țara mea, și am spus că eram mândru să fiu în Anglia, luptând – în felul meu limitat – cu inamicul care ocupase Franța și care-mi invadase țara de origine. A rămas suspicioasă față de salvatorul ei până când un pompier cu un puternic accent englezesc mi-a mulțumit că am fost așa de curajos și de responsabil. M-a numit „tovarășul lui“ și acel cuvânt, rostit aproape cu afecțiune, i-a îndepărtat orice îndoială. Și-a exprimat recunoștința cu o voce țâfnoasă. I-am răspuns, cred, că am făcut doar ce-ar fi trebuit să facă orice om. Apoi mi-a fost rușine, am spus noapte bună și am plecat.

Presupun că acea femeie, al cărei nume nu l-am aflat niciodată, avea tot dreptul să se teamă de un străin. Nu era

singura care se temea. Scriu acest capitol final la cartea singurătății mele în mai 1967, anul în care doctorii prezic că voi muri. Mi se pare în continuare absurd cum, conform legilor englezești, trebuie să merg în fiecare săptămână, la o oră precisă, la secția locală de poliție, ca să certific că încă mai locuiesc în capitală și mă supun legilor locului. Datorită acestui ordin, pe care nu voi înceta vreodată să-l urmez, mi-am făcut niște prieteni improbabili printre ofițerii de serviciu, al căror șef era jovialul sergent Alec Wilkins.

— Câte secrete de stat a mai transmis spionul român sovieticilor de la ultima noastră șuetă¹? mă întreba el turnând ceai tare în căni și oferindu-mi doi prețioși biscuiți cu ghimbir.

Acesta a fost ritualul nostru de vineri după-amiaza, cu excepția zilei în care Hristos a coborât în iad, timp de câțiva ani. După ce întâlnirile noastre s-au încheiat oficial, în 1959, am continuat să mă văd cu Alec pentru șuetele noastre obișnuite, de care ne bucuram atât de mult. Se întreba dacă spionii români aveau un cuvânt pentru *chinwag*. Am răspuns că aveam turcescul „tacla” și grecescul „taifas”, care înseamnă „flecăreală”. Dar nici unul, am zis, nu e atât de comic precum *chinwag*, care creează imaginea a două bărbii mișcându-se precum cozile de pisici și câini în entuziasmul schimbului de bârfe.

Apoi Alec s-a retras împreună cu soția lui, Elsie, într-o căsuță pe care o cumpăraseră în Yorkshire-ul natal, așa că zilele mele de șuetă s-au sfârșit. Am înlocuit ceaiul cu whisky-ul când ne-am luat rămas-bun.

— Data viitoare când îi trimiți un mesaj tipului ăluia, Hrușciov, spune-i să fie atent la sergentul Wilkins, da?

— Așa o să fac, Alec, stai liniștit. O să tremure pantalonii pe el de frică.

Știam și nu știam ce se întâmpla în țara mea asediată. Știam numai ce spunea propaganda pe care eram plătit s-o traduc. România își abandonase trecutul decadent în numele egalității. Țăranii erau noii aristocrați într-o societate unde toată lumea aparținea, prin drept natural, aristocrației muncii umane. Suna ca un rai, dar bănuiam că nu era așa. Mi-a venit în minte unul dintre cele mai durabile clișee: „prea frumos ca să fie adevărat”.

Trăiam singur într-un oraș ce abia revenea la vechea viață după ani de austeritate generală. Erau din ce în ce mai puține spații goale – amintiri lugubre ale locurilor unde căzuseră bombele germanilor. Se terminase cu raționalizarea mâncării și a hainelor. Ultima dintre cartelele mele, mai aveam câteva bonuri nefolosite, o strecurasem între Proust și Eminescu, pe raftul aglomerat de lângă pat. Era parte din viața mea, la fel ca și ei.

O scrisoare pe care i-o scrisesem Amaliei în 1944 s-a întors la mine doisprezece ani mai târziu, într-un plic ce indica dezaprobarea Statului. Câteva fraze inocente fuseseră subliniate cu cerneală roșie, din motive înțelese numai de oficialii respectivi. Se refereau la chestiuni fără însemnătate – ce se mai juca la Operă, dacă se mai juca ceva; care mai era meniul de la Capșa; cum mai stăteau cu viețile amoroase prietenii sau dușmanii. Entuziasmul meu pentru poemele lui George Văduva, care îi provocase atâta durere fiicei sale, stârnea o revoltă de roșu. Versurile delicate ale lui Văduva, cu totul dezinteresate de politică și putere, deranjaseră statu-quoul fascist, iar acum îi supărau, se părea, și pe sovietici. Să scrii despre copaci, grădini, flori, iubiri înmugurite, amenințarea disperării iminente era actul unui poet profund iresponsabil, care își găsisese totuși adăpost în moarte. Logica puterii maligne e dincolo de logica cetățeanului obișnuit. Funcționează în propriul univers absurd.

Dragul meu Ion Rohrlich a murit, cu un calm grațios, acum cinci ani. Am stat la căpătâiul patului său, alături de Avram și de soția lui. Ne-a chemat să-i dăm ultimele sărutări, ceea ce am și făcut. La înmormântarea lui laică, mai mulți actori și universitari pe care îi influențase și cu care se împrietenise au citit din *Furtuna*, *Cymbeline* și *Venus și Adonis*. Ce nevoie avem de înșelătoarea și dubitabila *Biblie*, când îl avem pe Shakespeare să ne amintească de propria efemeritate, de bucuriile noastre, de lipsa noastră de speranță, de grijile fragile ale vieților noastre fragile? El nu ne oferă decât certitudinea incertitudinilor noastre și asta e suficient ca să avem la ce medita. Acesta a fost elogiul lui Ion, ținut în acea zi de cel mai mare Hamlet al zilelor noastre, care adesea cina singur, la fel ca

mine, în Soho, la Chez Victor, un local cu fețe de masă în pătrățele, cu legături de ceapă și usturoi atârinate ici-colo, cu ospătari care vorbeau engleza cu accent parizian. Mi-l imaginam pe Răzvan lângă mine, pe banchetă, și degetele noastre împletite ca în zilele de demult de la Café Larivière.

Timpul e acum împotriva mea și, deși mă îndoiesc că vor fi mulți cei care vor citi povestea vieții mele cu sau fără băiatul prințului, trebuie să menționez câteva evenimente recente care merită măcar atenția mea, dacă nu și a altcuiva. Vai, ce pompos sună toate astea. Dați-mi voie, oricine ați fi, să devin obositor de cronologic. Pe 20 decembrie, 1964, ca să fiu precis, și sunt întotdeauna așa, sărbătoream sfârșitul semestrului și începutul sărbătorilor de iarnă într-un pub din Bloomsbury. Antal, Nicolas, Corina și cu mine mâncam *fish and chips* învelite în pagini de ziar și beam bere sub fotografia unei Virginia Woolf îndurerate. În acea seară toată lumea din bar era în pragul fericit al beției.

— Un tânăr se holbează la tine, Dinule. Nu poate să-și ia ochii de la tine, a spus Corina cea atentă la toate, cu care aveam să sărbătoresc nașterea lui Hristos peste cinci zile, alături de soțul ei englez și de cei trei copii ai lor. E foarte arătos, dragul meu. Pare serios. Mă mir că nu l-ai remarcat până acum.

M-am întors spre străin. El a zâmbit. Voiam să-i întorc zâmbetul, dar asemănarea lui înfricoșătoare cu Răzvan Popescu m-a oprit. Avea aceiași ochi negri, aceeași barbă, aceeași delicatețe pe fața altfel dură. Avea ceva din frumusețea lui Răzvan.

I-am întors intenționat spatele acelei frumuseți și am pălăvrăgit cu Antal, Nicolas și Corina despre studenții deștepți și cei mai puțin deștepți cărora le predam.

— E insistent, a spus Antal, care fugise din Ungaria în 1956, după intervenția Rusiei în Budapesta. E clar că ai făcut o cucerire.

— Sunt prea bătrân pentru cuceriri. Sunt mulțumit cu viața mea lipsită de evenimente. Am avut tot ce mi-am putut dori și chiar mai mult de la dragoste.

Țin minte că am râs. I-am convins că eram un burlac inveterat, dacă nu unul stafidit, în ultima vreme.

— Ești încă frumos, m-a asigurat Corina. Ești încă, așa cum spun englezii, o partidă.

— Nu am de gând să mă las câștigat de nimeni.

— L-ai vrăjit, a zis Nicolas. Ori e nebun, ori fermecat.

— Nebun, așa spune, cu siguranță nebun.

— Nu va accepta să-i răspunzi cu un „nu“, Dinule.

— Nu-i voi da ocazia să pună întrebarea.

Mi-am luat rămas-bun de la prietenii mei, pupându-i pe toți pe amândoi obraji, și am mers, nu foarte drept, spre apartamentul meu. Am auzit pași în spatele meu și n-am fost surprins când bărbatul care îmi amintea de Răzvan a ajuns în dreptul meu.

— Salut.

— Salut.

— Numele meu e William. Bill sau Billy pentru cei care mă cunosc mai bine.

— Da?

— Nu pari englez.

— Asta pentru că nu sunt.

— Ce ești atunci?

— O ființă umană. De genul masculin, cred.

M-am oprit. L-am privit.

— Ce vrei, William, Bill sau Billy?

— Pe tine.

Vocea lui nu suna deloc ca a lui Răzvan, firește, chiar dacă vorbea cu directetea iubitului meu.

— Am renunțat la dragostea fizică, William. Dă-mi voie să mă retrag singur în ungherul meu.

— Refuz să te las să-mi scapi printre degete, mi-a spus el zâmbind.

A continuat spunând că era o fire nesăbuită. Așa era el, că făcea bine sau nu, se arunca cu capul înainte. Asta făcea și acum, pentru că asta-și dorea. Nu puteam să-l gonesc nefericit.

Nefericit? Mă amuza folosirea trufașă a acestui cuvânt. Cunoscuse el nefericirea, demonul mistuitor care nimicește tot ce era odată lipsit de griji și monoton? Poate că o cunoscuse. Am învățat de la Ion Rohrich, printre alții, că voioșia anumitor

suflete ascunde mizeria. Acest William, Bill sau Billy putea fi unul dintre ele.

— Sunt Dinu Grigorescu. Român prin naștere, francez prin alegere și englez prin voia întâmplării.

Eram beat și vesel. În acea stare de veselie amestecată, l-am invitat pe străin să vină acasă cu mine. Dacă e ceva nebunesc, atunci așa să fie, mi-am zis.

Am aprins șemineul cu gaz din living. Ca de obicei, până să ia foc, a fâsâit.

— Te sfătuiesc să rămâi cu paltonul pe tine până se încălzește în cameră.

— Nu mi-e frig.

— Ar trebui. Cum să-ți spun?

— Să rămânem la Billy.

Pentru el eram Dinu – nu Dinicu, nu Dinuleț.

— Pot să-ți ofer niște whisky sau un vin roșu?

— Nu ai bere?

— Nu am bere.

— N-am băut niciodată vin.

— Încearcă.

— Te vreau pe tine mai întâi. Chiar te vreau pe tine mai întâi.

Ce s-a întâmplat după asta nu-mi amintesc foarte bine. Ne-am sărutat; ne-am îmbrățișat; ne-am dezbrăcat frenetic. Nu mai eram Dinu Grigorescu, băiatul băiatului prințului, ci un cu totul altul. Nu mă mai recunoșteam în tulburarea excitației. Eram carne și sânge și foarte puțin altceva.

Nu avuseserăm timp de navigat, mă gândeam întins lângă el după ce se consumase pasiunea – aproape deloc.

— Aveam nevoie de asta, Dinu.

Am vrut să spun că și eu, dar n-am putut. Ce se întâmplase era un neașteptat cadou de Crăciun, unul neobișnuit.

— Aș vrea să stau cu tine până dimineață.

I-am turnat un pahar cu vin roșu, care, în mod evident, nu-i plăcea. A făcut o față dezgustată.

— Îmi dai niște apă?

Billy Hawkins, din Clapton, Londra, era un invadator mai mult decât un explorator sau un navigator. Am zâmbit la ideea

prostească că era un fel de Attila prin comparație cu Răzvan, care era un Marco Polo. Eram fericit să fiu cucerit, deși nu mi-l puteam imagina pe Billy ca pe un amant de durată. Nici nu-mi doream un amant de durată.

— Ești frumos.

Vorbea Billy.

— Mi-e teamă că nu mai sunt. Am cincizeci și șase de ani. Tu câți ani ai?

— Douăzeci și șapte. Sunt atras – foarte atras, în cazul în care n-ai observat – de bărbați maturi.

Mă îndoiam, mă îndoiam foarte tare, i-am spus, că aș fi fost matur. Nu am adăugat că erau momente când păream a fi veșnic tânăr. Eram băiatul slăbănog din Paris, în vara lui 1927, cu ambiții literare improbabile, pentru a cărui afecțiune se luptau mama mea și Răzvan, fără ca vreunul să câștige, în întunericul plin de vise din Marylebone.

Am făcut cafea pentru tânărul care nu prea mai arăta a Attila – își abandonase alura cuceritoare pentru ceva mai feminin, mai vulnerabil.

— Cine e bărbatul din fotografie?

— E Răzvan Popescu. Era și este iubitul meu. A murit înainte de război.

— Seamănă puțin cu mine.

— Da, Billy, seamănă puțin cu tine. Și la asta se rezumă toată asemănarea.

— Era la fel de bun la pat ca mine?

— Crezi că ai fost bun la pat, nu-i așa?

— Știi că am fost. Știi asta. Te-am înnebunit de tot, de tot, de tot, Dinu.

— Da, așa e, am zis sincer.

— Deci era și el la fel de bun ca Billy Hawkins?

— Era diferit. Te rog, nu mă întreba de ce. Era diferit.

Doar asta am putut să spun și era deja prea mult.

Nu l-am mai văzut pe Billy Hawkins de-atunci. Uneori îmi doream compania lui – compania lui sexuală, ca să fiu corect – și eram tentat să-i telefonez, dar renunțam la idee. Era un tânăr plăcut, cu care aș fi putut avea o legătură. Ceva ca un avertisment mă împiedica să deschid ce-mi mai rămăsese din

inimă în fața lui. Era prea tânăr pentru mine, deși insista că aveam exact vârsta potrivită ca să-l fac fericit. În acea dimineață de 21 decembrie am simțit că nu avea decât trupul de împărțit cu mine. Îi lipsea, oricât de plăcut ar fi fost, ceea ce noi, românii, numim *suflet*. Un cuvânt pe care nu-l auzeam decât în bisericile din Londra, în vreme ce Răzvan și cu mine, în momentele noastre de mulțumire, îl foloseam adesea fără rușine. Mi-era teamă să-i dau lui Billy o șansă de a-mi dovedi că avea profunzimea tristeții și îndoielii care îl făcuseră pe băiatul prințului atât de atrăgător pentru mine.

I-am turnat a doua ceașcă de cafea și l-am privit cum mânca pâine prăjită cu unt și marmeladă Dundee, pe care o savurasem prima oară împreună cu Amalia, cu treizeci de ani în urmă. Era una dintre multele delicatese pe care le cumpăra în contul tatălui meu deschis la Dragomir.

— Încălcăm legea, Billy. Suntem niște criminali. Am putea ajunge la închisoare, i-am spus eu când ne sărutam de despărțire.

— Mie-mi place să trăiesc periculos. E mai distractiv așa.

Apoi i-am mulțumit pentru noaptea de fericire petrecută împreună.

— Și tu ai fost destul de bun. E nevoie de doi pentru un tangou.

Am închis ușa în urma lui și m-am întors în patul deranjat pe care îl părăsiserăm cu două ore în urmă. M-am lungit și, cu mâna dreaptă, acum ușor îngălbenită, i-am adus un omagiu lui Răzvan.

Vărul Eduard, care mă familiarizase cu arta spiritului liber a lui Josephine Baker în Parisul anului 1927, a fost împușcat mortal de un pluton de execuție alături de alți colegi fasciști care nu s-au căit. Aflasem asta din munca mea ca traducător pentru World Service. Spre nefericirea mea, nu știam nimic de soarta tatălui meu, a Amaliei sau a Elisabetei. Fuseseră absorbiți în anonimatul general, consemnați nimicului subjugării. Pentru mine erau niște fantome.

Au fost readuși la viață, sau cam așa ceva, când secretara m-a anunțat că Ciprian Văduva voia să-mi vorbească. Tremurând de emoție, i-am spus să-l conducă în cel mai mic dintre

birourile mele de la Universitate. Ciprian? Văduva? Mă întrebam cine era mai exact.

— Bună ziua, profesore Grigorescu. Sunt fiul Elisabetei și al lui George Văduva, poetul pe care l-ați salvat de la uitare. Sunt foarte fericit să vă cunosc în sfârșit.

Ne-am strâns mâinile. L-am rugat să se așeze.

— N-a fost prea greu să vă găsesc. Mă bucur să văd că sunteți în viață și sănătos. Mama vă trimite sărutări.

— Cum este?

— Supraviețuiește. Țasta e cuvântul ei, profesore. Și-a impus să supraviețuiască.

— Încă locuiești cu ea?

— Suntem inseparabili. Ea ar vrea să plec de-acasă și să mă însor, dar nu pot, nu încă.

L-am întrebat unde era acel acasă. Refugiul, dacă nu chiar ascunzătoarea, românilor disperați fusese Basle, acum era Parisul. Dacă era ceva, atunci Ciprian era parizian. Vorbea limba maternă, dar nu-și văzuse țara natală niciodată.

— Mama a vrut să apreciez poezia tatălui meu. Cred că desfide orice traducere.

— Și eu cred la fel.

— Mama m-a învățat să-l iubesc și să-l iert. O lecție lungă și dificilă.

Nu mi-o puteam imagina pe răsfățata și snoaba Elisabeta în stare să învețe pe cineva ceva cât de cât interesant. Dar eu mi-o imaginam așa cum era înainte să-l cunoască și să-l iubească pe George. I-am văzut din nou în noaptea primei reprezentări a operei *Tristan și Isolda*, cu urechile indiferente la glorioasa muzică, cu ochii strălucind de farmecul celuilalt. Poate că seriozitatea ei, stoicismul ei, fusese inspirată de felul său crud de a muri.

— Îi plăcea să glumească că era văduvă înainte să devină una. Doamna Văduva. Vi-l amintiți pe tatăl meu, profesore Grigorescu?

— O să mi-l amintesc mai bine dacă-mi spui Dinu.

— Atunci sigur o să-ți spun Dinu, profesore.

— Tatăl tău era un om timid și modest. Era sceptic când venea vorba să-și arate poemele cuiva. Mama ta l-a convins să

mi le arate. Am crezut atunci, și cred și acum, că sunt extraordinare. A lăsat destule pentru delectarea mai multor generații. Iartă-mă, Cipriane, că vorbesc așa profesoral.

— Arăt ca el? Îi seamăn vreun pic?

— Vrei să spun că da, nu-i așa?

— Mama zice că sunt portretul lui viu.

Din ce-mi aminteam, nu era.

— Ai nasul și urechile lui proeminente.

— Mulțumesc.

Era vineri după-amiază. Vinerea cinam mereu la Chez Victor, la masa rezervată pentru mine.

— Ai suporta să mănânci mâncare franțuzească? Sigur mănânci așa ceva tot timpul.

Mi-a spus că ar fi onorat să ia cina cu promotorul tatălui său. Deci asta eram. Îmi știam locul, mi-l știusem de decenii. Trăiam în umbra aruncată de genii.

Cel mai mare Hamlet al timpului său stătea la locul lui obișnuit, luând cina cu cel mai mare Falstaff al timpului său. Ion Rohrllich și cu mine ne minunaserăm de prestațiile lor din timpul războiului și de după. Hamlet mi-a făcut obișnuitul semn din cap de recunoaștere înainte să plece amândoi să joace într-o piesă pe care mărturisiseră că aveau dificultăți în a o înțelege.

— Ai adus mai multe vești legate de familia mea, nu-i așa, Cipriane?

— Da, am adus.

— Aștept răbdător să le aud.

— Știai că Amalia încă trăiește?

— Astea sunt vești foarte bune. Cele mai bune vești pe care mi le puteai da.

— Dar nu e bine, Dinule. Are pierderi de memorie care uneori durează zile întregi. În momentele acelea crede că mama nu e decât o infirmieră și țipă la ea să-și facă bine treaba. Când e lucidă, o cheamă pe fiica sa Elisabeta să se plângă de infirmiera care are grijă de ea. Dacă ai merge s-o vezi, e posibil să nu te recunoască. E foarte vorbărească sau foarte tăcută, depinde de stare.

— Am aflat cum a murit vărul meu, Eduard Vasiliu. Cezar Grigorescu mai trăiește? Aș vrea să știu.

— Nu pot să-ți răspund. Presupun că e mort. A dispărut, Dinule. A dispărut pur și simplu.

— Complicat, Cipriane, nu simplu. Nimic din ce făcea el nu era simplu.

— Nu ai pic de afecțiune pentru el?

— Aș vrea să am. Sincer aș vrea. Dar n-am putut să mă atașez de el. Mă supără și mai tare faptul că nu văd nici un motiv pe lume pentru care să mă fi atașat de el.

— Ai avut un tată tangibil și viu pe care să-l iubești sau să-l urăști, a remarcat Ciprian după o lungă tăcere.

Nu puteam decât să fiu de acord.

Am făcut două sugestii la masa din acea seară – și ambele l-au încântat pe tânărul inginer. Prima era să participe, în liniște și în anonimat, dacă așa voia, la prelegerea pe care o țineam marți despre poetul George Văduva, iar a doua era să vin un weekend la Paris. Aveam un cadou pentru mama lui, pe care îmi doream mult s-o revăd, și voiam să-mi prezint omagiile Amaliei, mama-mea-vitregă-deloc-rea, dacă era suficient de lucidă să le accepte. Nu mi-am exprimat subita, impulsiva nevoie de-a ajunge la mormântul iubitului meu – să smulg buruienile care crescuseră pe el, îmi imaginam, și să pun în loc flori proaspete.

— Niște coniac, cred? m-am auzit spunând și iată-l pe atentul Eduard, cel din 1927, alături de mine pentru o clipă. Ți-ar plăcea un coniac, Cipriane?

— Da, cred că da. Mama m-a prevenit să mă aștept la bunătate și curtoazie din partea fratelui ei vitreg. Există și unchi vitreg, Dinule?

— Îmi imaginez că da. Dacă da, atunci tu ești nepotul meu vitreg. Cam complicat, nu-i așa?

La prelegerea mea despre poezia lui George Văduva au venit cincisprezece studenți. Erau deja pe scaune – cu caietele deschise și pixurile în aer – când modestul fiu al poetului s-a furișat înăuntru și s-a așezat pe rândul din spate.

Am început cu o lecție de istorie. Am vorbit despre cei doi ani când România a avut un rege-copil pe tronul ei nesigur, pentru că tatăl lui care suferea de priapism, conducătorul de drept, pusese dragostea și poftetele înaintea datoriei. Tatăl, regele

Carol al II-lea, își reluase tronul încă și mai nesigur în 1930 și de atunci România s-a afirmat încet, dar sigur, ca una dintre cele mai mari bestii dintr-o Europă bestializată. Cei mai neașteptați oameni au devenit apostolii nazismului: până atunci distinși filosofi și esești, romancieri și poeți, dramaturgi, actori, pictori. Adolf Hitler era mântuitorul lor, cu Goebbels, Göring, Ribbentrop și Hess ca Matei, Marcu, Luca și Ioan.

Dar nu și George Văduva. În felul lui nemulțumit, el se mulțumea cu lucruri lipsite de importanță, ca rândunicile ce înnegresc cerul înainte de începerea primăverii, muzica venind dintr-o cameră îndepărtată, femeia moartă care comentează cu tristețe și amărăciune iminenta înmormântare a soțului ei. Poemele lui supraviețuiesc acum pentru că nu erau neapărat populare sau controversate. Păreau să nu spună absolut nimic despre marile probleme ale epocii. Nu sunt nici publice, nici foarte intime, pentru că imagistica lor e una comună – atât de comună, de fapt, încât invită la respingere. Cei câțiva critici care s-au deranjat să-i recenzeze poezia aveau în comun disprețul. Făceau jocuri de cuvinte cu numele lui. „Sunt versurile unui văduv melancolic“, scria unul care se semna doar Valentin, alții erau injurioși la modul direct. „Aceste poeme sunt buruienile unui văduv care cresc într-o grădină pestilențială“ sau „hălcile de înmormântare ale lui George Văduva lasă un gust acru papilelor românești“.

Se spune că poeții sunt apolitici. Petrarca, Dowland, Keats și Leopardi par să nu aibă altceva decât nefericire de împărtășit cu cititorii lor. Și totuși durerile lor sunt eterne, reflectând nespusa tristețe căreia îi cădem cu toții victime. Nu era intenția lui Văduva să fie subversiv, dar poate fi privit ca un disident. O mână strânsă într-un moment de afecțiune are o rezonanță mai mare decât salutul nazist. Când Auden observă că poezia nu face nimic să se întâmple, are dreptate și în același timp se înșală. Când o inimă e atinsă în profunzime de sentimente altfel ignorate, ceva se întâmplă. Marea poezie are puterea de-a ne adânci conștiința efemerității vieții. Îți trebuie un curaj literar ieșit din comun să scrii cu delicatețe, și asta a făcut Văduva. A fost îndeajuns de curajos ca să se ocupe de lucrurile fragile

care, paradoxal, îi dădeau forță. Și-a câștigat un loc sigur printre nemuritorii melancolici.

Modestul Ciprian nu a spus nimic în timpul panegiricului meu și a lecturii din versurile tatălui său făcute de doi dintre cei mai buni studenți ai mei. Nici nu zâmbea, nici nu plângea. Nu s-a prezentat, cum ar fi făcut alții, drept urmașul unui geniu.

— Aș vrea să beau o halbă de bere englezească tare, mi-a spus el după ce s-a terminat comemorarea.

L-am însoțit pe Ciprian în turul său scurt prin Londra. Văzuse Turnul Londrei și Casa Parlamentului în jurnalele de știri și pe ilustrate, dar nici unul nu părea să-l impresioneze. Orașul în sine îl entuziasma. Era vrăjit de bisericile proiectate de Wren și de Hawksmoor, așa cum ar fi fost și Răzvan dacă ar mai fi trăit alături de mine în a doua mea jumătate de viață. Ciprian avea același dispreț pentru religie ca bunica lui, însă această repulsie față de pietate se evaporă în fața simetriei arhitecturale pure a lui Wren sau a dezordinii organizate a lui Hawksmoor. Un inginer, mi-a reamintit el, este și un estetik.

Elisabeta nu s-a recăsătorit niciodată. Se mulțumea să rămână *madame Veuve*, glumea ea. Avându-i pe Ciprian de crescut și pe Amalia de îngrijit, nu-i mai rămăsese loc și timp pentru un alt soț. Își primise partea ei de binecuvântări, așa cum fuseseră ele.

— Ți-am adus un cadou.

— Ce este, Dinule? O cutie de bomboane? O sticlă de parfum sau de colonie?

— Nimic atât de mundan.

— Ești un neastâmpărat.

Avea dreptate. *Eram* un neastâmpărat. Mă pregăteam să-i dau colierul de perle pe care prințul Radziwill i-l dăruise frumuseții aurii care fusese tânărul Albert Le Cuziat. Nu avusesem nici un motiv să-l port în cei treizeci de ani care trecuseră de când intrasem, uluit, în posesia lui, absolut nici un motiv. I l-am oferit în hârtia, acum îngălbenită, în care Albert îl învelise pentru mine.

— Te rog, acceptă-l, dragă Elisabeta și, te rog, poartă-l.

Ea a desfăcut hârtia și s-a holbat înspăimântată la colier.

— E foarte frumos, Dinule. Astea sunt perle adevărate. Nu e o bijuterie de rând. De unde le-ai cumpărat?

Întrebarea ei m-a făcut să spun cea mai mare minciună din viața mea.

— Mi le-a dat mama, am zis șocat de ceea ce făceam, dar am continuat cu aceeași nerușinare. Pe patul de moarte.

— A fost un cadou de la Cezar Grigorescu? Dacă da, atunci n-am nici o dorință să-l păstrez.

Of, necesară înșelăciune diabolică.

— I le-au dăruit părinții ei în ziua nunții.

— Atunci le accept bucuroasă, dulcele meu frate vitreg drag. Pune-mi-le la gât.

Așa am făcut, deși nu mă simțeam nici dulce, nici drag. Defăimasem spiritul Elenei pretinzând că această dovadă a dorinței unui bărbat bogat pentru un lacheu frumușel îi aparținuse. Fusesse un accesoriu în Biblioteca Vaticanului a lui Albert, acea încăpere pentru meditații asupra tuturor lucrurilor carnale și snoabe. Dacă perlele ar fi avut urechi, ar fi săltat și tresărit la zgomotele care veneau din cămăruțe. În după-amiezile de miercuri, când Safarov îl reducea pe industriașul bogat la o epavă însângerată și mulțumită, perlele ar fi făcut balet. Această imagine a perlelor care dansau cu o improbabilă vioiciune mă însoțea în timp ce o împodobeam pe sora mea vitregă cu surprinzătorul cadou pe care Albert hotărâse să mi-l ofere – un cadou incomparabil cu Honoré sau Răzvan, pe care-l promisem tot de la el, pentru o sută de franci, spre eterna mea recunoștință, în acea după-amiază de mai din 1927.

— Vino s-o vezi pe Amalia. Are zile în care știe cine sunt și zile în care nu știe. S-ar putea să nu te recunoască, Dinule. Uneori crede că Ciprian e vânzător sau curier. Corpul încă se ține bine, dar mintea e șubredă.

Amalia era așezată într-un fotoliu lângă pat, îmbrăcată într-o rochie pe care i-o făcuse Leon Becker, după un model de Coco Chanel, înainte să fie omorât într-un abator, în 1941. Rochia atârna larg pe ea, pe când altădată formele ei generoase o umpleau. Era emaciată, dar straniu de frumoasă în ochii mei, în acea ținută simplă pe care-o purtase și în odioasa seară când

Eduard și trădătorul meu tată perorau despre cât de periculoasă e rasa evreiască.

— Amalia, știi cine sunt?

— Ar trebui să știi cine ești?

— Sunt fiul tău vitreg, Dinu. Nu mai sunt atât de frumos cum eram când mă îmbrăcai în catifele.

— Erai un băiat frumos atunci?

— Tu spuneai că da. Mi-o spuneai destul de des.

— Tu ești cel pe care-l îmbrăcam în catifele?

— Da, eu sunt. Da, eu eram.

— De ce făceam asta?

— Tu știi mai bine, nu eu.

— Știi?

I-am luat mâna și am strâns-o. I-am sărutat-o în stilul românesc.

— M-am căsătorit cu tatăl tău pentru bani. Pentru ce altceva s-o fi făcut?

Vocea ei avea un ton sepulcral. Părea să rostească adevărul dintr-un mormânt.

— Trebuie să te fi fermecat, am spus eu în apărarea tatei. Trebuie să-ți fi plăcut ceva la el.

— Aveam nevoie de un acoperiș deasupra capului. Aveam nevoie de o casă pentru fata mea, iar el avea nevoie de o mascotă.

— L-am văzut pe Rudolf Peterson, Amalia. Locuiește la Londra de multă vreme.

— Pe cine?

— Pe Rudolf Peterson, marele tenor român. Îl văd în sălile de concert însoțit de un tânăr despre care se spune că e nepotul lui.

— Rudi?

— Pare așa de fragil.

Mi-am amintit conversația pe care-o avusesem cu încă atractiva Amalia în septembrie 1935, în ajunul întoarcerii mele la Paris.

— Ai citit *Le Figaro* de ieri?

— Nu încă, Dinule. E ceva care să mă intereseze acolo?

— Da, este.

O interesa la fel de mult cum mă stimula pe mine. În interviul acordat unui critic muzical, „strălucitul star de operetă“, cum era etichetat spre propriul dezgust, afirma că nu va cânta niciodată în România, Austria sau Germania. Venea o duhoare urâtă din unele părți ale Europei, iar el nu avea nici o dorință să o tragă în piept. Criticul l-a întrerupt pentru a-i aminti că el, domnul Peterson, nu era evreu, observație tâmpită care l-a făcut pe cântăreț să râdă, după care a spus: „Nu sunt evreu, dar circumstanțele nașterii mele nu mă împiedică să fiu îngrijorat sau plin de compătimire. «Unii dintre cei mai buni prieteni ai mei sunt evrei» este o frază-clișeu cu o rezonanță aparte pentru mine. Aerul din Londra, în ciuda ceții de noiembrie, a sărăciei și a câtorva nebuni în cămăși negre, e mai plăcut pentru nările mele sensibile“.

— Iată cum vorbește omul care a frânt zeci de inimi, chiar și pe a mea, a comentat Amalia.

Era ironic, nu-i așa, faptul că Elisabeta se îndrăgostise de un bărbat pe nume Văduva. De vreme ce aventura Amaliei cu Rudi sau Rudolf – era Rudi în dormitor și Rudolf pe scenă – se petrecuse în timp ce el interpreta rolul lui Danilo în *Văduva veselă*.

— Sărmana mea fată nu a fost cea mai veselă dintre văduve. Domnul Văduva a avut grijă de asta, a mai spus ea pe un ton lugubru.

— Taci, mamă, vorbește cu Dinu alte lucruri.

Știam din ce-mi spusese Ciprian la Londra că Amalia, Elisabeta și cu el locuiseră la Basle în timpul războiului. Când nu aveau bani, Elisabeta dădea lecții de pian copiilor bogați. N-au știut nimic și nici acum nu știau nimic despre Cezar.

— Vrei să te împaci eu el? m-a întrebat Amalia privindu-mă stăruitor.

Am ezitat.

— Da, vreau, fie și numai de dragul mamei. S-ar odihni în pace dacă m-aș împăca cu el.

Ochii i s-au înviorat. Au strălucit când a zis:

— Vrei să spui că mama ta sfântă nu e deja fericită printre îngerăși și heruvimi? Ar trebui să fie. La naiba, ar trebui să fie. A fost scutită de ani întregi de răutate și cinism. A avut parte de

marea evadare. Aș fi vrut să evadez și eu. Trăiesc cu groaza că o să mă găsească. La Elena nu mai poate ajunge. Dacă a murit, atunci e sigur în iad.

— Încetează, mamă, îl superi pe Dinu.

— Nu, nu, am protestat. Sunt de acord cu ce spune mama ta.

— Ce mai face băiatul prințului? Se poartă bine cu tine?

— A murit, mamă.

— Da? Cât egoism din partea lui. Deci și Dinu e văduv?

— Sunt, Amalia, sunt văduv, ca să zic așa, de treizeci de ani.

— Arătai încântător în catifele, dragostea mea. Îmi venea să te mănânc. Vino să locuiești cu noi. Am fi o familie așa de fericită – tu, eu, Elisabeta și Ciprian.

— Mi-ar plăcea, am spus.

Și chiar spuneam adevărul. Mi-ar fi plăcut să locuiesc cu ei, oricât de imposibil părea.

— N-ar fi pentru mult timp, Dinule. Sunt pe moarte, scumpule.

— Nu ești pe moarte, a zis Ciprian și astea au fost singurele lui cuvinte.

Știam, fără umbră de îndoială, că avea să trăiască mai mult decât mine. Eu mai aveam doar câteva săptămâni. În ochii ei, paloarea mea aparținea celui Dinu pe care-l dezmiardase în alte vremuri, într-o altă țară. Nu trebuia să știe că acum era paloarea morții apropiate.

Aș fi putut să-i spun măcar atât, în schimb, am dat din cap și am zâmbit. Eram fiul Elenei și nu puteam fi sincer cu ea. Am ales să păstrez tăcerea.

I-am sărutat obrazii și mâinile. Am spus *au revoir*. Aveam treabă la Londra. Speram s-o revăd mai târziu în anul acela, m-am auzit mințind.

Avem la dispoziție cuvinte, dar uneori e mai înțelept să nu le dăm glas. Tăcerea era cadoul meu de despărțire pentru Amalia, a doua mea mamă, confidenta plină de duh a prețioaselor mele secrete.

Am intrat în curtea bisericii, cu un buchet de anemone, să caut mormântul lui Răzvan. Bănuiam că o să fie greu să-l găsesc după treizeci de ani. Mulți alții fuseseră îngropați aici din acea mohorâtă după-amiază de mai 1937 încoace. Poate că piatra de

mormânt nu mai era acolo, poate că se înnegrise și devenise de nerecunoscut, cu numele lui, data nașterii și a morții șterse sau acoperite de iederă. Mă așteptam să găsesc buruieni și acea curioasă decadență jilavă pe care o simți și o miroși în cimitirele neîngrijite. Erau buruieni și iederă din belșug, dar nu pe lângă locul de odihnă al lui Răzvan. Marmura albă pe care o alesesem era la fel de albă cum mi-o aminteam. Cineva o spăla sau chiar o lustruia periodic. Și cineva plantase o ferigă în spatele ei. Și cineva lăsase lalele proaspete într-o vază albastră elegantă, așezată pe iarba bine tunsă. Părea că cineva fusese atent cu el în tot acest timp de când murise. Am devenit un nimeni privind manifestarea de iubire, grijă și ordine care mă deruta și mă rănea.

Fusesem gelos pe prinț și pe clienții lui Răzvan în 1927, când aveam nouăsprezece ani și dădeam pe dinafară de dragoste. Eram gelos și acum, nebun de gelozie, pe cineva pe care nu aveam nici voința, nici energia să-l caut. Cine era? Nu venise la spital în timpul bolii lui Răzvan, fiindcă nu mă mișcasem de acolo. Cine era? Cine naiba era?

Nu mâncasem de ore întregi, dar am vomat fiere. I-am murdărit mormântul cu o gălbeneală hidoasă, cu pete de sânge, care era, în momentele acelea de suferință, toată dragostea ce mai rămăsese în mine. Mă dureau plămânii și picioarele dădeau semne că erau pe cale să mă lase.

M-am asigurat că nu mai era nimeni în cimitir înainte să mă abandonez îndelung luxului de a plânge.

— Te-am avertizat, m-a dojenit ea în Marylebone. O să mori fără dragostea lui.

L-am rugat pe Răzvănel să o contrazică, dar el n-a zis nimic.

Mă întrista gândul că nu se mai certau. Găsisem o consolare ciudată în ciorovăiala lor. Mă consolase posesivitatea lor în nopțile de război din Londra, când se lua curentul și întunericul devenea și mai întunecat. Îi despărțeau șaptesprezece ani de moarte și în tot acest timp trăisem cu grija lor pentru mine.

— Ai auzit ce ți-am spus?

— Da, mamă.

— Dacă-ți mărturisești păcatele, *mon petit*², o să-ți vorbesc ca atunci când erai frumosul meu fiu cu frică de Dumnezeu.

— O să faci asta?

— Îți promit, Dinicule.

Luase numele înapoi de la Răzvan. Voiam să fie numai al lui.

— M-am săturat să mi se spună că sunt frumos, am zis eu, nu numai Elenei, nu numai lui Răzvan, nu numai lui Albert Le Cuziat, nu numai Amaliei și Elisabetei.

Mă rugam lumii întregi să mă salveze de acest blestem.

Lumea întreagă, deloc surprinzător, nu mi-a răspuns.

— Ești virgin, Jean-Pierre?

Am tăcut, la fel ca atunci.

— Asta înseamnă că da.

— Da.

— Nu a fost nimeni, Dinule. N-a fost și nu va fi niciodată nimeni. Cum te poți îndoi de mine? Ar trebui să-ți fie rușine că ești gelos.

— Îmi e, Răzvănel, îmi e.

— Monstrul te îndepărtează din nou, prostule, a strigat mama.

— Vrea să fie îndepărtat. Asta a fost marea lui dorință. I-am împlinit-o.

— Diavole!

— Sfânto!

Își reluaseră scumpele lor obiceiuri, mi-am dat seama imediat ce m-am trezit. Puteam să mor oarecum mulțumit, înainte ca ostilitățile să ia sfârșit și să se ajungă la pace.

Stau pe *chaise longue*-ul doamnei Proust, așteptând să aflu de la Albert Le Cuziat dacă bărbatul despre care știu că nu e Honoré e disponibil să-l exploreze, din nou, pe Jean-Pierre. E o zi însorită în Paris, la fel ca ziua din Londra, patruzeci de ani mai târziu. Sunt și aici, și acolo. Sunt și bărbatul care s-a oferit băiatului prințului, și tânărul emoționat care, într-o oră, va auzi că Răzvan s-a îndrăgostit de Dinu. Poate că doza de morfină e cea care îmbină atât de armonios trecutul cu prezentul.

Răzvan a vrut să scrie o carte de memorii intitulată *Băiatul prințului*, unde să spună povestea bărbatului bogat care a avut grijă de el, vreme de câțiva ani surprinzători și fermecători, precum cel mai atent dintre tați. Iată aici *Băiatul prințului*, scris de cineva care și-a cunoscut iubirea vieții într-un decor deloc

romantic – nu lângă un teren de tenis, nu la o petrecere, ci într-o cameră de bordel aproape de Rue de l'Arcade.

Las prin testament aceste memorii lui Ciprian Văduva, alt fiu fără tată. Sper să-l lumineze ceea ce urmează să citească.

[1.](#) *Chinwag*, în original (n.t.).

[2.](#) Micuțul meu (în fr., în orig.) (n.r.).

Mulțumiri

Vreau să-mi exprim profunda recunoștință față de doctorii și asistentele de la Secția de Cardiologie a Spitalului Hammersmith din Londra și să le mulțumesc celor din Comitetul Fondului Literar Regal pentru sprijinul lor constant. Doctorul Kamal Winayak și cele patru asistente – Pauline, Irene, Sue și Irma – de la Ashchurch Medical Centre mi-au oferit un ajutor diferit, dar necesar. Regretata Deborah Rogers, Michael Fishwick, Anna Simpson, Mohsen Shah și nestăpânitul Bill Payne mi-au fost în mod special de mare ajutor. Mulțumirile mele eroicului Bill Pashley, un model de tărie de caracter, și lui Raúl Sánchez Pérez. Îmi exprim respectul față de curajoșii și jovialii români pe care am avut norocul să-i cunosc – minunata Antoaneta Ralian, care continuă să traducă în al nouălea deceniu al vieții sale, îi reprezintă aici pe toți. N-aș fi scris această carte fără încurajările lui Jeremy Trevathan, cel mai bun dintre prietenii cei mai buni.